

592

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C13.

ASIA:

Ministeri Edelmanin raportti no 38.

Varsova.

20 p. 30.

N:o 7/32.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
Ko	2/210	D. 10 30
24/1.30	5	LEE
RYHMÄ	OSASTO	ACIA
5	C13.	

Herra Ministeri,

Täten on minulla kunnia lähettää
Teille, Herra Ministeri, raporttini
N:o 38 viitenä kappaleena:

Kysymys Puolan hallitusmuodon muutoksista.

siv. 1 - 5.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri,
erinomaisen kunnioitukseni vakuutus.

Vy Linn

Herra Ulkoasiainministeri Hj. J. PROCOPE,
Helsinki.

EDUSKUNNAN KIRJASTO		
2 1210 Pa. D. 1930		
24/2-30	10	LEH
RYHMÄ	LUOKA	ALUE
5	C13	

Ministeri Idmanin raportti

N:o 38.

20. I. 1930.

Kysymys Puolan hallitus-
muodon muutoksista.

Uusi pääministeri Bartel piti eduskunnassa kuluvaan tammikuun 10 päivänä puheen, jossa hän käsittelee hallituksen ohjelmaa. Aluksi painosti hän sitä, ettei tapahtunut hallituksen muutos mitenkään tietänyt hallitussuunnan muutosta. Se erehtyi, joka odotti luopumista niistä periaatteista, jotka olivat määränneet Puolassa v. 1926 jälkeen vallinneen hallitussuunnan. "Muutamien kuukausien eron jälkeen, joka luultavasti ei ole ollut katkera kummallekaan puolelle, tapaamme toisemme uudelleen samalla maaperällä ratkaisemassa problemeja, joista monet ovat samoja tänään kuin eilenkin."

Tärkein kaikista tehtävistä, jotka odottavat ratkaisuaan, oli puhujan mielestä kysymys hallitusmuodon muutoksesta. Toimeenpanevaa valtaa on vahvistettava. Puhuja sanoi itsellään olevan vaikutuksen, että tämä käsitys oli viime aikoina tullut yhä yleisemmäksi, joten hän nykyään oli optimistisempi kuin vielä

joku aika sitten. Hän toivoi senvuoksi eduskunnan jäsenten myötävaikutusta mainitsemansa tuloksen saavuttamiseksi. "Ilmaistessani hallituksen hyvän tahdon tässä suhteessa tahtoisin nähdä tämän kokouksen jäsenet mielentilassa, joka vastaisi tätä tunnetta, sillä juuri siinä on pyrkimysteni lähtökohta. Jos jotkut teistä tahtoisivat tulkita tämän ilmaisun toisella tavalla, joka tyydyttäisi loukattua kunnianhimoanne, tai koettaisitte keksiä syviä eroavaisuuksia tavassa, jolla toukuusta 1926 asti vallassa oleva suunta suhtautuu kysymykseen - pitäisin velvollisuutenani jo edeltäpäin sanoa, että herrat ovat katkerasti pettyneet, enkä usko, että teille koituisi mitään mielihyvää, jos näkisitte minun heräävän lumouksesta". Tähän ottamani kohta sisältää kieltämättä eräänlaisen uhkauksen, niin pumpuliin kääritty kuin sen terä onkin.

Puheen jälkeisenä päivänä piti hallitusmuodon muutosta käsittelevä valiokunta kokouksen, johon ottivat osaa myöskin pääministeri Bartel ja oikeusministeri Dutkiewicz. Hallituskokoomuksen puolesta esiintyi edustaja Jan Pilsudski, joka teki selvää B.B.-klubin ehdotuksesta. Puhuja huomautti aluksi siitä, että Puolan hallitusmuoto oli laadittu ranskalaisen mallin mukaan. Tällainen systeemi oli omiaan aiheuttamaan tiheitä hallituksen vaihdoksia. Ennen vuotta 1926 oli Puolan hallitusten keski-ikä 6 kuukautta. Puhuja esitti seuraavat kolme pääpontta, jotka hänen mielestään olisivat otettavat huomioon uutta hallitusmuotoa laadittaessa:

- 1/ Parlamentin hallituksen toimintaa valvova valta ei voi olla rajaton, koska sitä voitai-

stin yhtä hyvin väärin käyttää kuin yksinvaltiaan ehdotonta hallitusvaltaa.

- 2/ Valtion presidentin valta täytyy lujittaa. Että se on tarpeellista, todistaa se tosi-seikka, että Sejmin puhemies Daszyński viime lokakuun 31 p:nä sattuneiden tapahtumien vuoksi kääntyi valtion presidentin puoleen pyytäen välittelyä.
- 3/ Tasavallan presidentin täytyy olla riippumaton Sejmistä, hänen lainsäätöaloiteoikeutensa on laajennettava ja sitä paitsi hänelle on myönnettävä vahvistamisoikeus.

Sitä paitsi esitti hän seuraavat vaatimukset. Presidentti ei saa olla eduskunnan, vaan kansan itsensä valitsema. Presidentin armahdusoikeutta on laajennettava. Parlamentin arvovallan korottamiseksi on välttämätöntä, että edustajien ikäraja määrätään 30 ja valitsijain 24 vuodeksi. Vaalioikeus on otettava pois kaikilta henkilöiltä, jotka ensimmäisen asteen tuomioistuimella on tuominut jostain rikoksesta. Valtiotuomioistuimella on oikeus ottaa pois edusmiesoikeus edustajalta, joka on tehnyt itsensä syyppääksi erinäisiin rikkomuksiin. Kun on osottautunut, että edustajien nykyinen koskemattomuus on muuttunut etuoikeudeksi jäädä ilman rangaistusta tekemistään rikoksista, edellyttää ehdotus, että tuomioistuimella on oikeus määrätä edustajien syytteeseen panosta. Mitä senaattiin tulee, olisi se edelleenkin säilytettävä, mutta sillä ei tulisi olla lainsäädännöllistä aloteoikeutta. Eräissä muissakaan suhteissa ei senaatilla tulisi olla samoja oikeuksia kuin edustajakamarilla. Presidentin olisi nimitettävä osa senaatin jäsenistä. Lopuksi puhuja painosti, ettei B.B.-klubin ehdotus tarkoittanut ottaa kansalta mitään

sen oikeuksista, vaan että ainoastaan oli tarkoitus, että kansa luovuttaisi valitsemalleen valtion päämiehelle osan niistä oikeuksista, jotka se tähän asti oli luovuttanut eduskunnan jäsenille.

Pilsudskin jälkeen esiintyi sosialistien edustaja Niedzialkowski, joka esitti vasemmiston ehdotuksen. Niedzialkowski huomautti aluksi, ettei presidentin valta ja vaikutus riippunut yksinomaan lakipykälistä, vaan useitten poliittisten ja sosialisten voimien yhteisvaikutuksesta. Kanslerisysteemillä, jota nykyinen pääministeri Bartel kannattaa, on useita vikoja. Historia osottaa myöskin, että n.s. kansanvaltainen keisarius aina lopuksi on ollut turmiollinen. Napoleon I ja Napoleon III ovat maksaneet Ranskalle paljon. Vasemmisto puolestaan esitti seuraavia periaatteita varteenotettaviksi. Presidentin valta, joka tosin riippuu tämän henkilökohtaisista ominaisuuksista, on puettava lain muotoon. Sen jälkeen kuin presidentille v. 1926 myönnettiin oikeus hajottaa eduskunta, ei kysymys presidentin vallan laajennuksesta ole vasemmiston mielestä millään tavoin tärkeä. Mitä ehdotettuun veto-oikeuteen tulee, olisi se suorastaan vahingollinen, koska se häititsisi lainsäädännöllistä työtä. Kaksikamari-systeemi olisi poistettava, koska senaatti m.m. on hidastuttanut lainsäädäntöä. Puhuja vastusti myöskin sitä, että hallituksen kaatamiseen vaadittaisiin määräänemistöstä. Jotta kuitenkin estettäisiin se, että hallituksen kaataminen johtuisi sattumasta, ehdotti puhuja, että hallituksen eroa vaadittaisiin kirjelmällä, jonka sitä haluavat edustajat allekirjoittaisivat. Asiaa käsiteltäisiin määrättynä päivänä määrätyn edustajaluvun läsnäol-

lessa. Mitä kysymykseen edusmiesten koskemattomuudesta tulee, oli se hänen mielestään aivan toisarvoinen, joten hän ei pitänyt tarpeellisena tässä yhteydessä siihen syventyä.

Yksi polttavimmista kysymyksistä oli kansallisuuskysymys, ja kaipasi puhuja tätä asiaa koskevia määräyksiä B.B.-klubin ehdotuksessa. Hallitusmuotoa tarkistettaessa olisi välttämätöntä kiinnittää huomiota siihen, että Puolassa on erittäin vaikealuontoinen vähemmistökyymys. Vasemmisto arveli, ettei tätä kysymystä voida ratkaista, jollei oteta huomioon mahdollisuutta koettaa järjestää sitä autonomiojen avulla. Hallituskokoomus lienee tässä kysymyksessä kansallisdemokratien kannalla, mikä itse asiassa tietää positiivisen ohjelman puutetta. Valkovenäläisille ja ukrainalaisille ei tahdota antaa autonomiaa. Niiden ei tahdota antaa erota Puolasta, mutta samalla käsitetään, ettei niitä myöskään voida puolalaistuttaa.

Muut ryhmät eivät ole esittäneet omaa ehdotustaan.

Varsovassa, 20 p:nä tammikuuta 1930.

V. J. L. L. L.

RAM

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C13.

ASIA:

Ministeri Edmanin raportti no 39.

Warsova

27/2 1980

Légation de Finlande

Varsova, tammik. 27 p:nä 1930.

N:o 14/45.

ULKOASIAINMINISTERIO		
N:o	3 / 210	Re D. D 30
31/1.30	3	LE
5	C.B.	

Herra Ministeri,

Täten on minulla kunnia lähettää Teille,
Herra Ministeri, raporttini N:o 39 vii-
tenä kappaleena:

Rigivanem Straadmannin käynti Varsovassa

.....
siv. 1 - 7 .

Vastaanottakaa, Herra Ministeri,
erinomaisen kunnioitukseni vakutus.

Vy Linnar

Herra Ulkoasiainministeri Hj. J. PROCOPE,

Helsinki.

ULKOAS. AMMINISTERO		
No 3	210 hae	30
31/1.30	No	LER
RYHMÄ	Luokka	ASIA
5	C13	

Ministeri Idmanin raportti

N:o 39.

27. I. 1930 .

Rigivanem Strandmannin

käynti Varsovassa .

Tieto siitä , että Estin valtion pää-
mies tulisi käymään Varsovassa on täällä otettu vastaan
suurella tyydytyksellä . Käynnille annetaan sitäkin suurem-
pi merkitys koska sen katsotaan olevan alkuna muille sa-
mantapaisille käynneille . Tätä tosin ei ole aivan suo-
raan sanottu , mutta ei ole ollut vaikea havaita , että
tällainen toivo on olemassa . Sekä diplomaattipiireissä
että puolalaisten yksityishenkilöiden keskuudessa olen ta-
vannut käsityksen , että Strandmannin vierailun aikana tul-
taisiin Varsovassa allekirjoittamaan "tärkeitä sopimuksia".
Kysymyksiini mitä nämä sopimukset olisivat , on vastattu
tarkoituksen olevan "solmia sotilasliitto Estin ja Puo-
lan välillä", johon eräät puolalaiset kertojani ovat sa-
laperäisesti lisänneet tämän "luultavasti olevan alkuna
muille samanlaisille sopimuksille ". Kun olen lausunut e-
päileväni tiedon todenperäisyyttä on minulle joskus hy-
myillen huomautettu siitä "että diplomaatithan eivät kos-
kaan tiedä mitään ennenkuin kaikki on tapahtunut ".

En ole maininnut edelläolevista huhuista ja luo-
loista senvuoksi , että antaisin niille merkitystä muu-
ten kuin sikäli, että ne kuvastavat niitä toiveita, joi-
ta Strandmannin käynti Varsovassa on eräällä taholla
puolalaisessa yhteiskunnassa herättänyt . Viron ulkoasiain-
ministerin ilmoitus siitä , ettei Varsovassa tulla sol-
mimaan minkäänlaisia sopimuksia , vaan että on kysymys
ainoastaan kohteliaisuuskäynnistä , on epäilemättä paras
perustus . Virkatoverieni kysymyksiin siitä , mitä Suomes-
sa Strandmannin käynnistä arvellaan , olen vastannut et-
tei sille anneta mitään laajakantoista merkitystä . Suo-
men hallituksella enemmän kuin yleisellä mielipiteellä-
kään ei ole mitään syytä ottaa erikoista kantaa kysy-
mykseen nähden . Strandmannin käynti ei siis myöskään o-
le voinut herättää tyytymättömyyttä Suomessa .

Viimeksi mainitsemani seikan täällä painostaminen
on ollut sitäkin välttämättömämpää kuin Varsovassa ei
ole mikään salaisuus , ettei Latviassa olla tyytyväisiä
käyntiin . Tämänhän on sitäpaitsi sanonut niinkin arvo-
valtainen henkilö kuin Arvid Berg "Latvis"-lehdessään .
Rigan "Social-demokrats"in artikkelin johdosta on m.m.
"Gazeta Polska"ssa t.k. 25 päivänä ollut kirjoitus "Mos-
kovan asianajajat " , jossa kiivaasti arvostellaan maini-
tussa lehdessä ollutta artikkelia . Puolalaisen lehden
mukaan ovat ~~venäläisetkin~~ ymmärtäneet , ettei käynnillä
ole aggressiivisia tarkoituksia . "Sovietin yleinen mie-
lipide näyttää ymmärtäneen , että käynnin pääpaino on
haettava siinä , että Eesti haluaa kohottaa kansainvä-
listä arvoaan ja painostaa suvereniteettiaan ja riippu-
mattomuuttaan . Viro tietää , ettei se ole kenellekään vaa-
rallinen , mutta se tahtoo myöskin näyttää , ettei sil-
lekään kukaan ole niin vaarallinen , että sen ulkopoli-

tisessa toiminnassaan tarvitsisi pelätä tekevänsä jonkun naapureistaan vihamiehekseen. Juuri tämä kansallisen arvokkuuden ja valtiollisen suvereniteetin tietoisuus, mikä on luonteenomainen Viron ulkopoliitikalle, ei ainoastaan herätä ystävien, vaan kaikkien europalaisten valtioiden kunnioitusta. Tästä kunnioituksesta johtuneen, että Sovjetin lehdistö on varsin hillitty. Sitä suurempaa hämmästyttä ja mielipahaa täytyy latvialaisen lehdistön suhtautumisen herra Strandmannin Puolan-vierailuun herättää. Tämä suhtautuminen käy ilmi puolueen virallisesta äänenkannattajasta, "Socialdemokrats"ista, joka kohtelee Viroa kovakouraisesti. Eiväthän latvialaiset sosialistit milloinkaan ole osoittaneet liiallista myönteisyyttä Puolaa kohtaan, minkävuoksi emme ole yllätettyjä, ettei heitä Viron ystävällisten tunteiden ilmaisu Puolaa kohtaan miellytä. Mutta meidän on tarmokkaasti esiinnyttävä sitä vastaan, että Sovjetia kiihoitetaan ja Viroa pelotetaan Sovjetilla. Latvialainen lehti väittää nimittäin, että Varsova-vierailu on mielenosoitus Sovjetia vastaan, mikä on vaikuttava epäedullisesti virolais-sovjetistisiin suhteisiin. Edelleen se selittää kyynillisesti, ettei Viron selkkauksien sattuessa sen ja Sovjet-Venäjän välillä ole odotettava apua Latvialta. Latvialaisten sosialistien koko ulkopoliittikan peruskivemä on Sovjet-Venäjän pelkääminen. Heille ei johdu mieleenkään, että joku antaisi arvokkuuden ja miehekkyden johtaa itseään. Viron presidentin kohteliaisuus-käynti Puolassa on heidän mielestään sovjetvastainen mielenilmaisuus, sillä Sovjet-Venäjän naapureille olisi yksinkertaisinta kokonaan antautua sen johdon ja suojeluksen alaisiksi. Latvialaisille sosialisteille on Latvian itsenäisyys jokin väärinkäsitys, johon he eivät voi tottua.

Virossa eivät sosialistitkaan vastusta vierailua . Latvialaiset sosialistit eivät voi käsittää Viron halua ilmaista ei ainoastaan fyysillistä ja henkistä , vaan myöskin asiallista riippumattomuuttaan Herra Strandmannin Varsova-vierailu on propaganda ja demonstrationi baltialaisten maiden eduksi . Tämän vuoksi tulisi latvialaisen yleisen mielipiteenkin pikemmin iloita siitä ". Samalla kuin artikkelissa läksytetään latvialaisia , annetaan siinä selvästi ymmärtää , mikä merkitys lehden mielestä ennenkaikkea Virolle on siinä , että sen valtion päämies tulee tervehtimään Puolan presidenttiä .

Latvian tšekäläinen edustaja , ministeri Nuksa on myöskin asiasta kanssani keskustellessaan - tosin erittäin varovaisessa muodossa - viitannut niihin vaikeuksiin , jotka voivat aiheutua Strandmannin käynnistä . Hän on huomauttanut Puolassa Strandmannin käynnin jälkeen epäilemättä tultavan odottamaan , että Suomen ja Latvian valtion päämiehetkin käyvät Puolassa , joten olisi ollut suotavaa , jos Eestin hallitus olisi ensin neuvotellut asiasta muiden kanssa . Voi helposti sattua , että Strandmannin käynti jää yksinäiseksi demonstrationiksi . Nuksan kysymykseen onko odotettavissa , että Suomen presidentti käy Varsovassa , vastasin ettei kysymystä ole meillä käsitelty . Mitä Strandmannin käyntiin tulee , on Latvia mielestäni jossain määrin toisessa asemassa kun se on Puolan naapurivaltio . Ne syyt , jotka ehkä pakottavat Latviaa jo lähiaikoina ottamaan kannan asiassa , eivät oikeastaan ole voimassa Suomeen nähden . Sanoin ymmärtäväni Latvian hallituksen vaikeudet , koska tiesin , että useiden latvialaisten piirien mielestä jo sekin seikka , että Puolassa nykyään on voimassa systeemi , joka ei ole sopu-suhteissa parlamentarismin vaatimusten kanssa , vaikeuttaa Latvian presidentin käyntiä Varsovassa . Sanoin myöskin en tahtovani kieltää , että mahdollisesti mai-

nitsemanikin seikka sikäli voisi vaikuttaa Suomen hallituksen kantaan, kun meillä epäilemättä mielellään nähtäisiin, että Puolan hallituksen ja parlamentin välit tasoittuisivat. Missään tapauksessa en sanonut uskovani, että kysymys meillä lähiaikoina tulisi aktualiseksi.

Eestin valtion päämiehen Varsovassa käyntiin on epäilemättä vaikuttanut Strandmannin henkilökohtainen käsitys. Varsovassa ollessaan sanoi hän minulle momasti, että Puola hänen käsityksensä mukaan oli ainoa valtio, jonka apuun Eesti jonkinlaisella varmuudella voisi luottaa sodan sattuessa sen ja Venäjän välillä. Strandmann haluaa luultavasti senvuoksi käyttää hyväkseen valtion päämiehenä oloaan lujittaakseen Eestin ja Puolan suhteita. Tuntuu kuitenkin siltä, niinkuin hän ei ehkä olisi täysin tehnyt selväksi itselleen, miten Latvian oikeistolaisetkin ainekset tulisivat suhtaumaan hänen käyntiinsä. Mahdollistahan on sekin, ettei hän tässä asiassa katso olevan syytä kiinnittää huomiota Latvian yleiseen mielipiteeseen. Missä määrin Eestin viimeaikaiset kahnaukset Latvian ja Suomen / kauppasopimusneuvottelut / kanssa ehkä osaltaan ovat vaikuttaneet tehtyyn päätökseen, on seikka, jota en täältä käsin voi arvostella.

Jugoslavian tšekäläinen lähettäjä, ministeri Lazarevich, joka ennen oli maansa edustajana Prahassa, kertoi minulle pari päivää sitten keskustelleensa ulkoasiainministeriössä Suomesta ja Baltian maista. Henkilö, jonka kanssa hän oli puhunut, oli sanonut puolalaisten arvelevan, että olisi olemassa salainen sopimus tai ainakin eräänlainen "yhteisymmärrys" Saksan ja Venäjän välillä näiden maiden vaikutusvallasta Itämeren maissa. Venäjä olisi tunnustanut Saksan vaikutuspiiriin kuuluviksi Suomen ja Latvian, kuin sitävästoin

Saksa olisi myöntänyt Venäjän ensisijaiset edut Virossa ja Liettuassa. Strandmannin päätös käydä Varsovassa osotaisi Venäjän politiikan kärsineen tappion Virossa.

Sanoin olevani vakuutettu siitä, että tässä oli ainoastaan kysymys hänen kertojansa - hän ei maininnut tämän nimeä - mielikuvituksen tuotteista, ja valaisin vakuutustani useilla esimerkeillä. Mitä erikoisesti Suomeen tulee huomautin sen ei mitenkään voitavan sanoa olevan Saksan vaikutuspiiriin kuuluvan. Siinäkin tapauksessa, että kysymyksessä olevat maat olisivat tehneet mainitunlaisen sopimuksen, jota en pitänyt uskottavana, ei sillä olisi minkäänlaista merkitystä, koska Suomessa ei ole mitään saksalaista väestöä ja saksalaiset edut ja saksalainen vaikutus eivät siellä ole niin suuria, että Saksalla olisi mitään keinoja käyttää hyväkseen Venäjän sille "tunnustamaa" vaikutuspiiriä. Liettuan ja Saksan välinen kauppasopimus, joka myöntää viimeainitulle maalle aivan erikoisen suuret edut Liettuassa, ei myöskään puhu mainitsemansa olettamuksen puolesta.

Lazarevitch kertoi edelleen keskustelleensa ulkoasiainministeriössä ja puolalaisten upseerion kanssa balttilaisesta sotilasliitosta. Hänelle oli sanottu puolalaisten upseerien keskuudessa tästä kysymyksestä olevan vallalla kaksi aivan vastakkaisista käsitystä. Sillävälin kuin toiset mielellään näkisivät, että tällainen liitto syntyisi, katsovat toiset, ettei Puolan olisi otettava kannettavakseen niitä velvollisuuksia, joita Baltian maiden suojeleminen Venäjää vastaan tietäisi. Puolalle olisi epäedullista pitentää Venäjää vastaan olevaa rintamaa, minkä vuoksi sen olisi pysyttävä erillään Baltian maista. - Viimeksimainitulla mielipiteellä voi ehkä olla joitakin kannattajia. Sotilasasiamiehemme

eversti Helsingius , jonka kanssa olen Lazarevitchin kertomuksen johdosta keskustellut , ei kuitenkaan usko tällaisen mielipiteen missään tapauksessa olevan yleisen .
Upseeriston valtava enemmistö näkisi epäilemättä mielellään , että sotilasliitto syntyisi Suomen , Baltian maiden ja Puolan välillä tai ainakin viimeksi mainittujen valtioiden välillä . Tämä on se käsitys , johon minäkin olen täällä ollessani tullut . Se , että Lazarevitch'ille on kerrottu mielipiteiden olevan eriäviä , johtunee ehkä osaksi siitäkin , ettei ole tahdottu antaa hänelle sellaista kuvaa , että Puola innokkaasti haluaisi sellaista , johon muut eivät ole halukkaita .

Varsovassa , 27 p:nä tammikuuta 1930.

593 ✓

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C₁₃.

ASIA: _____

Ministeri Idmanin raportti no 40

Varsova.

14/2 1930.

Légation de Finlande

Varsova, helmikuun 4 p:nä 1930.

N:o 21/57.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
No 4/210 h.e. D. 1930		
7/2-30	No	LML
P. HINA	OSASTO	ASIA
5	C13	

Herra Ministeri,

Täten on minulla kunnia lähettää Teille,
Herra Ministeri, raporttini N:o 40 vii-
tenä kappaleena :

Puolalais-saksalaiset suhteet

siv. 1 - 4.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri,
erinomaisen kunnioitukseni vakuutus.

V. J. Procopé

Herra Ulkoasiainministeri Hj. J. Procopé,
Helsinki.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
4/210 (arv.) 19 30		
7/2.30	52	LM
RYHMÄ	CASTO	ASIA
5	C13-	

Ministeri Idmanin raportti

N:o 40.

4. II. - 1930..

Puolalais-saksalaiset suhteet .

Puolassa on aina eräänlaisella levottomuudella o-dotettu hetkeä , jolloin Saksa ja Ranska lopullisesti saavat välinsä selvitetyiksi . Täällä on pelätty , että niin pian kuin Saksan suhteet Ranskaan on järjestetty , Saksa alottaa taistelun Puolaa vastaan tarkoituksella saada aikaan muutoksia nykyisessä asiaintilassa . Tällaista pelkoa ei ole huomattavissa ainoastaan virallisissa piireissä , vaan koko puolalaisessa yhteiskunnassa . Seuraavat esimerkit kuvaavat vallitsevaa käsitystä .

Joku aika sitten olin kutsunut luokseni puolalaisia ylioppilaita , joiden vieraana olin viime kesänä. Päivällisen jälkeen keskustellessamme koskettelin poliittisia kysymyksiä , Puolan suhteita sekä Saksaan että Venäjään . Kaikki ylioppilaat olivat vakuutettuja siitä , että moilemmista maista, Saksasta ja Venäjästä, on Saksa Puolalle vaarallisempi . He pitivät Saksaa Puolan varsinaisena vihollisena , ja muutamat lausuiivat erittäin jyrkässä muodossa olevansa vakuutettuja siitä , että sodan syttyminen

on ainoastaan ajan kysymys . / Siitä keveydestä , millä he puhuivat sodan välttämättömyydestä kävi muuten samalla kertaa selvästi ilmi ,ettei nuori sukupolvi enää ole täysin tietoinen sodan tuottamista kärsimyksistä . / Kysymykseeni heidän suhtautumisestaan Venäjään , sain vastaukseksi , että he ainakin "koettavat vakuuttaa" itseään siitä , että Venäjän hallitus , mutta ei Venäjän kansa , on sortanut puolalaisia . Venäjän pelkoa enemmän kuin vihaakaan venäläisiä kohtaan en havainnut heissä .

Saman huomion olen usein tehnyt vanhemmankin sukupolven kanssa keskustellessani . Muistuu erikoisesti mieleeni viime kesänä Alexander Lednickin maatilalla näistä kysymyksistä käydyt pitkät keskustelut . Lednicki oli kutsunut luokseen eräitä puolalaisia yhteiskunnallisia toimihenkilöitä , niinkuin esim. senaattori Kamienieckin y.m. ja tšekäläisiä diplomaatteja . Puolalaiset eivät näyttäneet odottavan vaaraa Venäjän taholta nykyisen systeemin sortumisenkaan jälkeen . Sensijaan pitivät he Saksaa erittäin vaarallisena Europan rauhalle . Tahdon heti lisätä , ettei tätä ole käsitettävä siten , ettei täällä yleensä laisinkaan otettaisi huomioon Venäjältä uhkaavaa vaaraa . Mutta aivan yleinen on se käsitys , että Saksan taholta uhkaava vaara on paljon suurempi .

Lokakuun 31 päivänä allekirjoitettiin Saksan ja Puolan välillä sopimus erinäisten niiden välisten riitakysymysten ratkaisemisesta . Sopimuksessa sitoutuvat m.m. puolalaiset olemaan takavarikoimatta saksalaisille kuuluvia tiloja , jotka olivat näiden hallussa syyskuun 1 päivänä , Saksa puolestaan suostuu olemaan vaatimatta erinäisiä rahallisia suorituksia . /vrt. Liite A./ Sopimuksen solmimisen jälkeen olivat puolalaiset nationalistiset piirit tyytymättömiä - Saksan lähetystön edustalla pidettiin

mielenosotuskin - ja sopimuksen selitettiin loukkaavan puolalaisten etuja . Sensijaan tuntui siltä niinkuin Saksassa yleensä olisi oltu tyytyväisiä sopimukseen . Nyt on sitävastoin todettavissa , että sillä välin kuin Puolassa on tynnytty , Saksassa monissa piireissä on ilmennyt suurta tyytymättömyyttä sopimukseen . Edusmies Hugenberg on vaatinut , ettei sopimusta ratifioitaisi , koska se hänen laskelmiensa mukaan m.m. aiheuttaisi Saksalle 2 miljaardin markan rahallisen tappion . Sitäpaitsi on sopimus hänestä "todellinen Locarno" , jota ei siis jo senkään vuoksi olisi ratifioitava . Eräät lehdet,niinkuin "Kreuzzeitung" varottavat myöskin ratifioimasta sopimusta . Saksassa nykyään alkanutta aktionia tehtyä sopimusta vastaan pidetään monella taholla Puolassa ensimmäisenä merkinä "taistelun" alkamisesta . Eräs puolalainen kertoi minulle joku päivä sitten maan hintojen Silesiassa tuntuvasti laskeneen , joka johtuisi nykyään vallitsevasta yleisestä epävarmuuden tilasta . / En ole ollut tilaisuudessa kontrolloimaan missä määrin hänen tietonsa on oikea /.

Toisena merkinä siitä , että Saksa nyttemmin tulisi kiinnittämään entistä suurempaa huomiota itäiseen politiikkaansa , pidetään Saksan kuuden itäisen maakunnan valitseman lähetystön käyntiä presidentti Hindenburgin, valtakunnan kanslerin ja valtiopäivien puhemiehen luona . Lähetystön jättämässä kirjallisessa esityksessä , joka e-
tupäessä käsittelee taloudellisia kysymyksiä , painostetaan m.m. välttämättömyyttä muuttaa nykyistä iärajaa . Saksalaisissa lehdissä ensin julaistussa selonteossa , jonka Wolffin toimisto sittemmin peruutti , mainittiin presidentin ja kanslerin luvanneen apuaan rajan muuttamiseksi . Tieto herätti täällä suurta kiihtymystä .

Huomiota on täällä myöskin herättänyt se, että Saksan sanomalehdistö on ankarasti arvostellut tšekäläisen ameriikkalaisen finanssineuvojan Devey'n New-Yorkissa äskettäin pitämää esitelmää, jossa tämä m.m. perusteli Danzigin käytävän välttämättömyyttä. Niin kirjoittaa esim. "Vossische Zeitung", että Devey'n väite saksalaisten vaatimusten epäoikeutuksesta tässä suhteessa osottaa, ettei hän ole Euroopassa ollessaan mitään oppinut, eikä ole vaivautunut syventymään käytävän aiheuttamiin "katastrofimaaisiin sourauksiin".

Lopuksi lienee syytä sanoa pari sanaa Puolan ja Saksan kauppasopimusneuvotteluistakin. Niiden kuuden vuoden kuluessa, jolloin näitä neuvotteluja on käyty, on aina silloin tällöin ollut huomattavissa suurempaa optimistisuutta niiden onnellisesta ja pikaisesta päättämisestä. Nykyään on jälleen optimismi vallalla. Ainoan tärkeän kysymyksen, josta ei vielä ole päästy yksimieliseksi, väitetään koskevan sikojen vientiä Saksaan. Siihen nähden, että ulkoasiainministeri Zaleski äskettäin ulkoasiainvaliokunnassa pitämässään puheessa painosti välttämättömyyttä nopeasti aikaansaada normaaliset suhteet kummankin maan välillä myöskin kaupallisella alalla, on luultavaa, että optimismiin tällä kertaa on enemmän syytä kuin tähän asti. "Lähipäivät", sanoi hän, "tuovat luultavasti mukanaan lopullisen ratkaisun. Joko sopimus solmitaan, tai neuvottelut tullaan lopettamaan ja valtuuskunta hajoitetaan." Myöskin saksalaisella taholla olen havainnut olevan tavallista suurempia toiveita neuvottelujen päättymisestä. Mikäli kauppasopimus todellakin saataisiin solmituksi, tulisi se epäilemättä jossain määrin helpottamaan nykyisiä kiristyneitä välejä.

Varsovassa, 4 päivänä helmikuuta 1930.

W. J. Linn

ARRANGEMENT POLONO-ALLEMAND

DU 31 OCTOBRE 1929

Nous publions ci-dessous le texte de l'arrangement polono-allemand du 31 octobre 1929, du protocole final et des notes échangées à la même date entre MM. Zaleski et Rauscher. Nous précisons que le texte de l'arrangement que nous avons publié avant-hier n'était qu'une simple traduction, seul le texte ci-dessous étant officiel.

(N. D. L. R.)

Les dernières conversations qui se sont poursuivies entre le Ministre des Affaires Etrangères de Pologne et le Ministre d'Allemagne, ont abouti aux résultats suivants:

I.

Le Gouvernement de la République de Pologne et le Gouvernement du Reich font les déclarations ci-après qui seront déposées à la Conférence de La Haye et obtiendront force de loi avec la mise en vigueur du Plan Young.

II.

Le Gouvernement Allemand déclare renoncer à toutes demandes d'un caractère financier ou concernant des biens ayant trait à la guerre ou au Traité de Paix, soit de l'Etat, soit de ses ressortissants (personnes physiques et morales) qui auraient été ou qui pourraient être adressées directement ou indirectement à la Pologne pour quelque opération que ce soit exécutée avant la mise en vigueur du Plan Young y compris les réclamations reconnues par des accords spéciaux se rapportant à ces opérations.

En ce qui concerne les demandes d'un caractère financier ou concernant des biens de la part de la Pologne soit de l'Etat, soit de ses ressortissants (personnes physiques et morales) ayant trait à la guerre ou au Traité de Paix qui auraient été ou qui pourraient être adressées directement ou indirectement à l'Allemagne pour quelque opération que ce soit exécutée avant la mise en vigueur du Plan Young y compris les réclamations reconnues par des accords spéciaux se rapportant à ces opérations le Gouvernement Polonais reconnaît les dispositions du paragraphe 143, chapitre IX du Plan Young.

Sans préjudice des dispositions de l'art. V de cet Arrangement, les présentes déclarations constituent un désistement complet et définitif des réclamations susvisées quels qu'en soient les intéressés.

III.

Le Gouvernement Polonais déclare renoncer à toute liquidation que le Gouvernement Polonais avait exécutée ou pourrait exécuter en se prévalant ou en se conformant aux dispositions de l'art. 92 et 297 b. du Traité de Paix des biens, droits et intérêts allemands en Pologne se trouvant encore entre les mains de leurs propriétaires ou anciens propriétaires en date du 1 septembre 1929.

Toutes les mesures de conservation appliquées conjointement avec la procédure de liquidation susvisée perdront leur efficacité au moment de la mise en vigueur du présent Arrangement.

Les biens en question seront déli-

sur ces biens pour les frais et honoraires de séquestre de liquidation.

IV.

Les différends qui pourraient s'élever au sujet de l'interprétation ou de l'application du présent accord et qui ne pourraient pas être réglés par voie diplomatique seront soumis à la demande d'une des Parties Contractantes à un Tribunal Arbitral.

A cette fin chaque Partie nommera un arbitre. Les deux arbitres choisiront un président neutre. A défaut d'une entente sur la personne dudit président neutre, le président de la Confédération Helvétique sera prié de le nommer.

V.

Les deux Gouvernements se mettront immédiatement après la signature du présent Arrangement en rapport pour déterminer les mesures à prendre en ce qui concerne le fonctionnement ultérieur du Tribunal Arbitral Mixte polono-allemand.

VI.

En exécution de l'article I le présent Arrangement ainsi que son protocole final seront ratifiés et mis en vigueur par les Parties simultanément avec la mise en vigueur du Plan Young.

Fait à Varsovie en doubles exemplaires le trente et un octobre mil neuf cents vingt neuf.

(—) August Zaleski.

(—) U. Rauscher.

PROTOCOLE FINAL AD II DE L'ARRANGEMENT POLONO-ALLEMAND DU 31 OCTOBRE 1929.

1) La déclaration allemande visée à l'art. II du dit Arrangement comprend également toutes les réclamations des ressortissants allemands contre le Gouvernement Polonais et basées sur les articles 92 al. 4, 297 h. al. 2, 304 et 305 du Traité de Versailles aussi bien celles qui sont déjà portées devant le Tribunal Arbitral Mixte polono-allemand que celles qui pourraient l'être et qui résultent du passé.

2) La déclaration polonaise contenue dans l'art. II de l'Arrangement comprend également toutes les réclamations des ressortissants polonais intentées devant le même Tribunal, contre le Gouvernement Allemand et basées sur les articles 297, 298, 300, 302, 304 et 305 du Traité de Versailles aussi bien celles qui sont déjà portées devant ledit Tribunal que celles qui pourraient l'être et qui résultent du passé.

3) Les demandes résultant du régime transitoire de la Convention de Genève du 15 mai 1922 et dans lesquelles le Tribunal Arbitral à Beuthen ou la Commission Mixte à Katowice sont compétents ne sont pas comprises dans le désistement réciproque.

4) Les déclarations réciproques visées à l'art. II dudit Arrangement comprennent non seulement les demandes des ressortissants (personnes physiques et morales) envers les Gouvernements respectifs mais aussi les demandes d'ordre financier d'un Gouvernement envers l'autre Gouverne-

ments de leurs propriétaires ou anciens propriétaires" se rapporte aux cas où le propriétaire du bien en question exerce l'administration de celui-ci par l'intermédiaire d'une personne tierce.

Dans les cas de l'administration sous séquestre d'un immeuble étant ou ayant été propriété d'une personne physique, l'immeuble sera considéré comme étant entre les mains du propriétaire ou de l'ancien propriétaire si celui-ci y avait son domicile jusqu'au 1 septembre 1929.

Veillez agréer, Monsieur le Ministre, les assurances de ma haute considération.

(—) Zaleski.

Son Excellence Monsieur Ulrich Rauscher
Envoyé Extraordinaire et Ministre Plénipotentiaire d'Allemagne
à Varsovie.

Varsovie, le 31 octobre 1929.

Monsieur le Ministre,

D'ordre de mon Gouvernement j'ai l'honneur de porter à la connaissance de Votre Excellence ce qui suit:

A l'occasion de la signature de l'Arrangement germano-polonais en date de ce jour, le Gouvernement Allemand déclare en ce qui concerne les rentes et différentes créances résultant soit de l'activité de la Commission de Colonisation ou de celle des Commissions générales (General-kommissionen und Rentenbanken) que la Pologne a transférées au Fisc Polonais en se prévalant de l'article 256 du Traité de Versailles qu'à partir de la mise en vigueur du Plan Young il ne fera valoir aucune revendication en cette matière à l'égard de la Pologne et que les revendications éventuelles de la Deutsche Bauernbank für Westpreussen Ges. m. b. H. à Dantzig incomberont entièrement au Gouvernement Allemand.

Veillez agréer, Monsieur le Ministre, les assurances de ma haute considération.

(—) U. Rauscher.

Son Excellence M. A. Zaleski, Ministre des Affaires Etrangères, Varsovie.

Varsovie, le 31 octobre 1929.

nant des biens de la part de la Pologne soit de l'Etat, soit de ses ressortissants (personnes physiques et morales) avant trait à la guerre ou au Traité de Paix qui auraient été ou qui pourraient être adressées directement ou indirectement à l'Allemagne pour quelque opération que ce soit exécutée avant la mise en vigueur du Plan Young y compris les réclamations reconnues par des accords spéciaux se rapportant à ces opérations le Gouvernement Polonais reconnaît les dispositions du paragraphe 143, chapitre IX du Plan Young.

Sans préjudice des dispositions de l'art. V de cet Arrangement, les présentes déclarations constituent un désistement complet et définitif des réclamations susvisées quels qu'en soient les intéressés.

III.

Le Gouvernement Polonais déclare renoncer à toute liquidation que le Gouvernement Polonais avait exécutée ou pourrait exécuter en se prévalant ou en se conformant aux dispositions de l'art. 92 et 297 b. du Traité de Paix des biens, droits et intérêts allemands en Pologne se trouvant encore entre les mains de leurs propriétaires ou anciens propriétaires en date du 1 septembre 1929.

Toutes les mesures de conservation appliquées conjointement avec la procédure de liquidation susvisée perdront leur efficacité au moment de la mise en vigueur du présent Arrangement.

Les biens en question seront déliivrés dans l'état de fait et de droit où ils se trouvent avec les droits et avantages qui y sont attachés et les charges qui les grèvent mais sans qu'il puisse être faits de retenues

LETTRES ECHANGÉES SIMULTANEMENT A L'ARRANGEMENT POLONO-ALLEMAND

Varsovie, le 31 octobre 1929.

Monsieur le Ministre,

Au nom de mon Gouvernement j'ai l'honneur de porter à la connaissance de Votre Excellence que dans la déclaration de ce jour du Gouvernement Polonais relative à la renonciation par la Pologne à la liquidation des biens, droits et intérêts allemands l'expression „entre les

1) La déclaration allemande visée à l'art. II du dit Arrangement comprend également toutes les réclamations des ressortissants allemands contre le Gouvernement Polonais et basées sur les articles 92 al. 4, 297 h. al. 2, 304 et 305 du Traité de Versailles aussi bien celles qui sont déjà portées devant le Tribunal Arbitral Mixte polono-allemand que celles qui pourraient l'être et qui résultent du passé.

2) La déclaration polonaise contenue dans l'art. II de l'Arrangement comprend également toutes les réclamations des ressortissants polonais intentées devant le même Tribunal contre le Gouvernement Allemand et basées sur les articles 297, 298, 300, 302, 304 et 305 du Traité de Versailles aussi bien celles qui sont déjà portées devant le dit Tribunal que celles qui pourraient l'être et qui résultent du passé.

3) Les demandes résultant du régime transitoire de la Convention de Genève du 15 mai 1922 et dans lesquelles le Tribunal Arbitral à Beuthen ou la Commission Mixte à Katowice sont compétents ne sont pas comprises dans le désistement réciproque.

4) Les déclarations réciproques visées à l'art. II dudit Arrangement comprennent non seulement les demandes des ressortissants (personnes physiques et morales) envers les Gouvernements respectifs mais aussi les demandes d'ordre financier d'un Gouvernement envers l'autre Gouvernement, pour leur propre compte quelle qu'en soit la base en droit ou en fait. Varsovie, le 31 octobre 1929.

(—) August Zaleski.

(—) Ulrich Rauscher.

mains de leurs propriétaires ou anciens propriétaires" ne concerne pas les cas où le propriétaire ou ancien propriétaire conserve encore son domicile sur l'immeuble faisant l'objet de la liquidation, mais cependant une tierce personne en exerce déjà l'exploitation effective totale ou partielle.

Par contre - le terme „entre les

Son Excellence Monsieur Ulrich Rauscher,
Envoyé Extraordinaire et Ministre Plénipotentiaire d'Allemagne
à Varsovie.

Varsovie, le 31 octobre 1929.

Monsieur le Ministre,

D'ordre de mon Gouvernement j'ai l'honneur de porter à la connaissance de Votre Excellence ce qui suit:

A l'occasion de la signature de l'Arrangement germano - polonais en date de ce jour, le Gouvernement Allemand déclare en ce qui concerne les rentes et différentes créances résultant soit de l'activité de la Commission de Colonisation ou de celle des Commissions générales (General-kommissionen und Rentenbanken) que la Pologne a transférées au Fisc Polonais en se prévalant de l'article 256 du Traité de Versailles qu'à partir de la mise en vigueur du Plan Young il ne fera valoir aucune revendication en cette matière à l'égard de la Pologne et que les revendications éventuelles de la Deutsche Bauernbank für Westpreussen Ges. m. b. H. à Dantzig incomberont entièrement au Gouvernement Allemand.

Veillez agréer, Monsieur le Ministre, les assurances de ma haute considération.

(—) U. Rauscher.

Son Excellence M. A. Zaleski, Ministre des Affaires Etrangères, Varsovie.

Varsovie, le 31 octobre 1929.

Monsieur le Ministre!

Dans notre dernière conversation vous avez bien voulu vous enquérir au sujet du sort des contrats concernant les colonies (Rentenstellen) qui ont été créées par l'ancienne Commission de Colonisation Prussienne et par la Commission Générale en vertu de la loi du 26 avril 1886 et de la loi de 1890 ainsi que des lois et ordonnances supplémentaires y relatives.

Je tiens à porter à votre connaissance qu'en ce qui concerne de pareilles terres situées en Pologne, le Gouvernement Polonais a pris la décision de ne pas faire valoir à partir du moment de la mise en vigueur du Plan Young et de l'Arrangement

mains de leurs propriétaires ou anciens propriétaires" se rapporte aux cas où le propriétaire du bien en

polono-allemand en date de ce jour qui s'y rattache son droit de rachat du fait de l'héritage si les successeurs sont des héritiers légitimes énumérés aux articles 1924 et 1925 du Code Civil Allemand (B. G. B.), à condition toutefois que les successeurs n'aient pas subi une condamnation judiciaire ayant force exécutoire pour crime ou délit.

Cette décision comprendra également les aliénations inter vivos en faveur des descendants directs et le Gouvernement Polonais n'empêchera pas ces aliénations sous réserve des dispositions de l'alinéa 2.

Les autres dispositions des contrats concernant les colonies (Rentstellen) ayant trait à l'administration de ces terres et à leur transfert, ne seront pas modifiées par cette décision.

Veillez agréer, Monsieur le Ministre, les assurances de ma haute considération.

(—) A. Załeski.

Son Excellence Monsieur Ulrich Rauscher, Envoyé Extraordinaire et Ministre Plénipotentiaire d'Allemagne à Varsovie.

Varsovie, le 31 octobre 1929.

Monsieur le Ministre!

Dans la lettre de Votre Excellence en date du 31 octobre 1929 vous avez bien voulu me faire savoir quelles sont les décisions prises par le Gouvernement Polonais en ce qui concerne le „droit de rachat". Le Gouvernement Allemand en appréciant ces informations, s'est décidé de me charger de vous faire la déclaration suivante: il veut se conformer au désir exprimé par Votre Excellence qu'il se désiste d'une poursuite des questions concernant les personnes morales visées à l'accord du 30 août 1929.

D'autre part le Gouvernement Allemand, sans préjudice du désir existant d'une part et d'autre de trouver dans la commission technique un accord pratique et raisonnable, est d'accord de renoncer à ce que la question de principe en la matière de la communauté des biens entre époux (copropriété) et également en la matière de la communauté des héritiers soit tranchée par voie de requête à la Cour Permanente de Justice Internationale à La Haye.

Après la fin des travaux des délégués techniques les deux Gouvernements se mettront en rapport direct pour trouver la méthode la plus appropriée pour trancher des cas restés encore en litige et afin d'éviter ainsi le recours à des procédures internationales judiciaires.

Veillez agréer, Monsieur le Ministre, les assurances de ma haute considération.

(—) Ulrich Rauscher.

S. E. Monsieur A. Załeski, Ministre des Affaires Étrangères à Varsovie.

99m

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C¹³.

ASIA:

Ministeriön toiminnasta raportti no 41.

Warsava

25/2 1930

Légation de Finlande

Varsovassa, 25 p. helmikuuta 1930.

N:o 53/141.

ULKOASIAIN		
N:o	7/211	30
3/3-30		
5	C 18	

Herra M i n i s t e r i ,

Täten on minulla kunnia lähettää Teille,
Herra M i n i s t e r i , raporttini N:o 41
viitenä kappaleena :

Puolalais-rumonialaiset suhteetsiv. 1-2

Rumania ja Neuvosto-Venäjäsiv. 3-4.

Vastaanottakaa , Herra M i n i s t e r i ,
erinomaisen kunnioitukseni vakuutus .

V. J. Procopé

Herra Ulkoasiainministeri Hj. J. P r o c o p é ,
H e l s i n k i .

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
No 7/20 (ai. D. 1) 30		
3/3-30	No	LII
RYHMÄ	OSASTO	ADIA
5	C13	

Ministeri Idmanin raportti .

N:o 41.

25. II. - 1930.

I.

Puolalais-romanialaiset suhteet .

Niinkuin ennen olen Ministeriölle tiedoittanut / vrt. Rumanian ulkopoliittiset suhteet , raportti N:o 34 / , ei Puolan ja Rumanian välisiä neuvotteluja puolalaisille Bessarabiassa asuville maatilanomistajille maksettavasta korvauksesta saatu päätetyiksi senvuoksi , ettei Rumanian hallitus Unkarin vuoksi tahtonut suorittaa lisäkorvausta puolalaisille . Seurauksena olisi nimittäin ollut se , että Unkarikin olisi vaatinut samojen perusteiden mukaista hyvitystä . Senjälkeen kuin Transsylvanian optantteja koskeva riitakysymys Haagin sopimusten kautta on tullut ratkaistuksi , on Puolan ja Rumaniankin välillä päästy sopimukseen . Näinä päivinä on Bukarestissa molempien maiden välillä solmittu sopimus , jonka mukaan Bessarabiassa oleville kolmellekymmenelle tilanomistajalle suoritetaan yhteensä 130 miljoona leitä . Summa maksetaan rumanalaisissa vuoden 1922 obligatsioneissa .

Vaikkakaan ei tässä ole kysymys kuin kolmekymmenestä puolalaisesta perheestä , on nyt viimeinkin ratkaisuun saatettu riitakysymys herättänyt suurta huo-

miota Puolassa . Puolalaisia on loukannut se , että valtioiden välisestä liittolaissuhteesta huolimatta Rumanian hallitus on asettanut puolalaiset toiseen - vihollisvaltain alamaisten - asemaan , eikä ole tahtonut suorittaa näille samaa korvausta kuin se , jonka se maa-reformin toimeenpanon jälkeen maksoi esim. ranskalaisille ja englantilaisille , joilla oli maatiloja Bessarabiassa . Mikäli ministeri Zaleski on minulle sanonut, ei korvaus mitenkään vastaa ostettujen tilojen täyttä arvoa , mutta on se kuitenkin sellainen hyvitys , johon puolalaisella taholla on voitu suostua .

Varsovassa, helmikuun 25 päivänä 1930.

V. J. L. L. L.

Ministeri Idmanin raportti .

N:o 41.

25. II. - 1930.

II.

Rumania ja Neuvosto-Venäjä .

Eräissä rumanalaisissa ja ulkomaalaisissa lehdissä on viime aikoina ollut tietoja siitä, että Soviet olisi keskittänyt joukkoja lähelle Bessarabian rajaa. Mikäli lehdet ovat kertoneet olisi pääministeri Maniulla ollut sotaministeri Cichowskin kanssa kolme tuntia kestänyt keskustelu, jonka kuluessa olisi kosketeltu sodanvaaran aiheuttamia toimenpiteitä. Englannin, Ranskan ja Puolan lähettiläät olisivat hallitustensa puolesta luvanneet apua Rumanialle sen varalta, että Venäjä alkaisi sodan sitä vastaan.

Siitä huolimatta, että pääministeri Maniu on kumonnut kaikki sodan vaaraa koskevat huhut, ovat useat rumanalaiset lehdet väittäneet suuria sotaväen keskityksiä tapahtuvan Rumanian rajan luona. Niin väittää esim. "Facla" Sovietin pitävän nykyistä hetkeä sopivana hyökkäyksen tekemiseen. "Universum" on samaa mielipidetä ja arvelee Neuvosto-Venäjän haluavan sotaa.

Olen keskustellut asiasta Rumanian tšekäläisen ministerin, Cretzeanon kanssa, joka kertoi Venäjän kylläkin keskittäneen joukkoja lähelle Rumanian rajaa. Rumanian yleisesikunnan tietojen mukaan ei niitä kuitenkaan

olisi siellä nykyään kuin kaksi rykmenttiä . Joukkojen siirto oli alussa omiaan herättämään huomiota , mutta ollaan rumonialaisella virallisella taholla nykyään va-
kuutettuja siitä , että tässä on ainoastaan kysymys "si-
säisistä" syistä . Sovietin viimeisten talonpoikia vastaan kohdistuneiden toimenpiteiden vuoksi , on mieliala Ukrai-
nassa erittäin kiihtynyt . Tämä on myöskin syynä siihen,
että Venäjän hallitus on tahtonut vahvistaa rajaseuduil-
la olevia joukkoja lähettämällä niille vahvistusta .

Varsovassa , helmikuun 25 päivänä 1930.

V. J. Linnau

1982

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C13.

ASIA:

Ministeri Edmanin raportti no 42.

Warsava

26/2 1980.

Légation de Finlande

Varsovassa, 26 p. helmikuuta 1930.

N:o 54/142.

ULKOASIAINMINISTERIO		
N:o	8/21 he.	D. 12 30
3/3 . 30	N:o	LHL
KYMA	OSA:TO	N. A.
5	E. 19	

Herra M i n i s t e r i ,

Täten on minulla kunnia lähettää Teille,
Herra M i n i s t e r i , raporttini N:o 42
viitenä kappaleena :

Puolan eduskunta ja armeijasiv. 1-4.

Vastaanottakaa , Herra M i n i s t e r i ,
erinomaisen kunnioitukseni vakuutus .

U. J. Procopé

Herra Ulkoasiainministeri Hj. J. P r o c o p é ,
H e l s i n k i .

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
8/24 k. 1930		
3/3-80	9	LM
RYHMÄ	OSASTO	ALUE
5	C3	

Ministeri Idmanin raportti.

N:o 42.

26. II. -1930.

Puolan eduskunta ja armeija .

Puolassa tapahtuneesta hallituksen vaihdosta huolimatta ei voida sanoa eduskunnan ja hallituksen välisen mitenkään parantuneen . Päinvastoin on eduskunta useilla tavoin ilmaissut tyytymättömyytensä hallituksen erinäisissä asioissa noudattaman menettelyn johdosta . Tällöin eivät myöskään sotalaitoksen alalla esiintyneet ilmiöt ole jääneet arvostelua vaille . Siihen nähden , että eduskunnan toimenpiteet armeijaa koskevissa asioissa kohdistuvat marsalkka Pilsudskia vastaan , ei ole mielenkiintoa ¹vai^lla niitä lähemmin tarkastella . Seuraavat tapaukset ovat tässä suhteessa valaisevia .

Kulunkiarviota käsiteltäessä vähensi eduskunta hallituksen sotaministerille esittämät kahdeksan miljoonan zlotyn käyttövarat kahdella miljoonalla zlotylla . Kun tietää miten arka Pilsudski on tämälapsissa seikoissa , on eduskunnan toimenpidettä katsottava suoranaiseksi epäluottamuslauseeksi sotaministerille . /Ulkoasiainministeri Zaleskin käyttövaroja vähennettiin myöskin , mutta selitettiin tällöin nimenomaan , ettei toimenpidettä

ollut käsitettävä epäluottamuslauseeksi häntä vastaan ./

Eduskunnan sotilasasiainvaliokunnassa on äskettäin erittäin ankarasti arvosteltu sitä, että armeijasta oli erotettu suuri joukko täysissä voimissa olevia upseereja ja ainoastaan siitä syystä, etteivät nämä kuuluneet Piłsudskin kannattajiin. Valiokunnan tietojen mukaan oli toukokuusta 1926 vuoden 1929 loppuun asetettu eläkkeelle yli 3000 upseeria, joista 1920 "sanitäärikomitean avustuksella" oli kokonaan erotettu armeijasta siitä huolimatta, että he olivat terveitä ja palveluskelpoisia. Valiokunta hyväksyi 15 äänellä 10 vastaan seuraavan lausunnon:

"Huomioon ottaen, että

1/ yhä laajemmalle leviävän käsityksen mukaan upseerien asettaminen eläkkeelle viime aikoina tapahtuu vahingollisella ja lakia vastaan sotivalla tavalla,

2/ vahingoitetut ja valituksia tekevät upseerit eivät pääse sotaministerin luokse antamaan selostuksiaan,

3/ tämä lainvastainen eläkkeelle asettaminen rasittaa valtiokassaa

Sejm vaatii hallitusta, etenkin sotaministeriä, jättämään kysymyksen joukkoasettamisesta eläkkeelle tarkastuksen alaiseksi, jotta upseerien valitukset tutkittaisiin ja todettaessa väärinkäyttöä vahingot jälleen hyvitetäisiin."

Valiokunnan tekemän päätöksen johdosta on sen hallituspuolueeseen lukeutuva puheenjohtaja Kościalkowski, eronnut tästä toimesta. Hän on antanut seuraavan selityksen, jonka otan tähän kokonaisuudessaan.

"Ottaessani vastaan paikkani vuonna 1928 olin täysin tietoinen niistä voitettavistani vaikeuksista, jotka johtuvat siitä, että valiokunnan enemmistön muodostavat

marsalkka Piłsudskille vihamielisten puolueiden edustajat. Mutta en otaksunut heidän tekevän valiokuntaa siellä lausuttujen periaatteiden tähden taistelutantereeksi. Marsalkka Piłsudskin 10 p:nä toukokuuta 1926 antaman haastattelun eräs kohta tuli ikäänkuin sisäiseksi käskykseni ja valiokunnan puheenjohtajana päätin valvoa sen noudattamista. "Valtiolla" - sanoi marsalkka Piłsudski - "on kaksi tehtävää, jotka ovat yksinomaan valtiollisia ja läheisesti valtion olemassa-oloon kuuluvia: armeija ja ulkopoliittikka, s.o. suhteet muihin valtioihin. Nämä tehtävät eivät voi olla kateellisten puolueitten voimasuhteitten vaihteluista riippuvaisia, sillä se veisi valtion perikatoon ja demoralisatsioniin sekä lamauttaisi molemmat tehtävät." Sinä hetkenä, jolloin olen lopullisesti tullut vakuutetuksi siitä, etten enää saata valiokunnan puheenjohtajana ylläpitää mainitsemiani periaatteita, jätin paikkani. Asialliseen lakiasaatavaan työhön valitusta valiokunnasta tuli sotapäälliköitä ja yksityisiä upseereja vastaan suunnattujen hyökkäysten ja loukkausten selvittelypaikka. "Äskettäin käsitteli se kysymystä, joka sotavaen kokonaisuuden kannalta on kipein kohta, nimittäin sen sisäistä hallintoa. Yrittipä se vielä kansallisen klubin ehdotuksesta tunkeutua sisäisen järjestyksenkin piiriin pannen kysymyksen alaiseksi lääketieteellisen komissionin ammattimiesten upseerien eläkkeelle asettamisesta antamien päätösten puolueettomuuden... mitä minun täytyy pitää palautumisena huomioimpiin Säjmitraditioneihin, jotka ovat 1926 vuoden toukokuun takaisilta ajoilta ja joita vastaan marsalkka Piłsudski niin päättävästi taisteli. Tällaisissa olosuhteissa en minä eikä kukaan muukaan hallituspuolueen edustaja, joiden tehtävänä on yhteistoiminta hallituksen ja ennen kaikkea marsalkka Piłsudskin kanssa, voi ottaa vastuulleen

työtä valiokunnan puheenjohtajana ."

Luultavaa on , että kysymys erotetuista upseereista vielä tulee tuntuvasti kiristämään hallituksen ja eduskunnan välisiä suhteita .

Varsovassa, helmikuun 26 päivänä 1930.

W. J. Edman

702

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C13.

ASIA:

Ministeriön toiminnan raportti no 43.

Varsova

3/3 1980.

N:o 60/163.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
№ 10/24 heinäk. 30		
10/3-30	№	LML
RYHMÄ	---	---
5	13	

Herra M i n i s t e r i ,

Täten on minulla kunnia lähettää Teille,
Herra M i n i s t e r i , raporttini N:o 43
viitenä kappaleena :

Keskustelu Venäjän uuden Varsovan lähettilään

Antonoff-Ovseenkon kanssa siv. 1-6.

Vastaanottakaa , Herra M i n i s t e r i ,
erinomaisea kunnioitukseni vakuutus .

V. J. Procopé

Herra Ulkoasiainministeri H. J. P r o c o p é ,
H e l s i n k i .

ULKOASIANMINISTERIÖ		
10/20 lue D. 1930		
10/3.30	9	LII
RYHMÄ	OSASTO	ACIA
5	C13.	

Ministeri Idmanin raportti.

N:o 43.

3. III. - 1930.

Keskustelu Venäjän uuden

Varsovan lähettilään Antonoff-Ovseenkon kanssa .

Käydessäni vastaamassa Venäjän uuden lähettilään Antonoff-Ovseenkon käyntiin tapahtui välillämme noin puolelentoista tunnin pitkä keskustelu . Kun siinä kosketeltiin seikkoja , joilla voi olla yleistäkin mielenkiintoa , lähetän siitä selostuksen Ministeriölle . Antonoff-Ovseenko tekee ainakin puheistaan päättäen erittäin aktiivisen vaikutuksen .

Kosketeltuamme aluksi hänen äskeistä Moskovan matkaansa lausuin sitä selitetyn siten , ettei hän tahtonut olla läsnä Viron valtionpäämiehen , Strandmannin vastaanotossa . A.-O. vastasi pitävänsä luonnollisena sitä , että hänen poissaolostaan oli vedetty mainitsemani johdopäätös . Hänen matkansa oli kuitenkin välttämätön . Neuvostohallitus haluaa nimittäin usein saada tietoja erinäisistä asioista , joihin lähettiläiden on annettava suullisia selityksiä . Kun ainoastaan ministerit oli kutsuttu audienssiin linnaan , ei v.t. asiainhoitaja ollut mennyt

sinne . Huomautin tähän , että muutkin asiainhoitajat olivat olleet saapuvilla , joten Venäjänkin edustaja olisi voinut tulla sinne . A.-O. sanoi Saksankin lähettilään olleen poissa vastaanotosta . Vastasin eron olevan tuntevan kummankin välillä . Ministeri Rauscher on jo ollut viikkokausia Berliinissä Puolan ja Saksan välisten neuvottelujen tähden , minkä vuoksi ei kukaan ole luullut hänen lähteneen Varsovasta Strandmannin vuoksi . Sitäpaitsi oli Saksan v.t. asiainhoitaja läsnä vastaanotossa .

A.-O. ehdotti , että puhuisimme venäjää , jotta keskustelumme tulisi "syvällisemmäksi" . Hän sanoi tätä nykyä olevan käynnissä ankaran propagandan Neuvosto-Venäjää vastaan . Ilmeisesti on tarkoitus ryhtyä joihinkin erikoisiin toimenpiteisiin . Paavin alkama taistelu on erittäin vaarallinen . Vanha, varovainen Gasparri on poissa ja hänen sijallaan on nuoria voimia , jotka edesvastuuttomasti sekaantuvat asioihin , joita he eivät tunne . Täten luodaan niin kiihtynyt mieliala , että ennen pitkää voi syntyä sotakin . Venäjä ei halua sotaa , eikä se ole edesvastuussa siitä , jos se syntyy , mutta nykyinen kiihottus on erittäin vaarallinen Euroopan rauhalle .

Sanoin tähän viime aikoina sattuneen useita seikkoja , jotka osottivat bolshevikkien itsensä olevan aktiivisempia kuin ennen . Tällaisina tapahtumina voidaan mainita esim. kiiivas taistelu kirkkoa ja talonpoikia vastaan . Kenraali Kutepoffinkin häviäminen , joka yleisesti luetaan venäläisten syyksi , on luonnollisesti myöskin herättänyt suurta huomiota . Näin ollen ovat venäläiset itse toimenpiteillään aiheuttaneet ⁱilmöitä , joiden johdosta he nyt ovat tyytymättömiä .

Tämän jälkeen oli minulla ainoastaan silloin tällöin mahdollisuus tehdä huomautuksia . A.-O. puhui kuin

agitaattori jossain kansankokouksessa .

Mitä ensinnäkin bolshevikkien taisteluun uskontoa vastaan tuli , oli se hänen mielestään tyhjää puhetta . Päinvastoin oli entisinä vuosina oltu paljon ankarampia. Kirkkojen sulkeminen tapahtui ainoastaan senvuoksi , etteivät uskovaiset , joiden lukumäärä oli pienentynyt , halunneet maksaa pappien palkkoja ja ylläpitää kirkkoja .Kirkko on nykyään erotettu valtiosta , eikä valtio siis enää maksa penniäkään kirkon hyväksi . Kellot ovat tarpeettomina otettu pois , sillä niiden soittaminen on kielletty . Kun uskovaiset ovat pienenä vähemmistönä, häiritsee kellojen soitto muita asukkaita . A.-O. kysyi olinko lukenut metropoliitta Sergejn "selitykset" . Vastasin lukeeneeni ne , mutta sanoin niihin ei yleensä uskottavan , koska katsotaan , etteivät ne ole vapaaehtoisesti annetut.

Valitettuaan , ettei tahdota uskoa mitään , mikä on bolshevikkien eduksi , rupesi hän laajalti puhumaan talonpojista . Ulkomaalla uskotaan , että venäläinen talonpoika on niin tyhmä , ettei hän ymmärrä omaa etuaan . Jos talonpojat nykyään liittyvät yhteistalouden jäseniksi, johtuu se luonnollisesti siitä , että he pitävät sitä edullisempänä itselleen . Venäläisellä maaseudulla tapahtuu kyllä nykyään taistelu , mutta tämä taistelu on talonpoikien itsensä välistä . Se on taistelua yhteistalouden ja erikoistalouden välillä . Neuvostohallituksen täytyy "luonnollisesti" joskus ryhtyä rankaisutoimenpiteisiin, ja kun se rankaisee tekee se sen silloin "tavalla , jonka asianomaiset muistavat" , mutta maaseudulla nykyään huomattavissa oleva kehitys on täysin vapaaehtoista luonteeltaan .

Vastasin olevan aivan tarpeetonta koettaa vakuuttaa ketään siitä , että venäläinen talonpoika vapaaehtoi-

sesti luopuisi omasta maastaan ja taloudestaan , vaan johtuu se epäilemättä siitä , että Neuvostohallitus on luonut sellaiset edellytykset , joiden vallitessa tämä usein on ainoa mahdollisuus .

Mitä kenraali Kutepoffin häviämiseen tulee , ei bolshevikkeilla A.-O:n mukaan ollut siinä mitään osaa . Nämä eivät tee mitään Kutepoffilla . Onhan sitäpaitsi todettu , että tämän läheisessä ympäristössä on ollut kommunistipuolueen jäseniä . Neuvosto-Venäjällä olisi siis ollut mahdollisuus , jos se olisi tahtonut , saada tietää "salaisuudet" muutenkin .

A.-O. puhui edelleen laajasti bolshevikkien hyvistä töistä Venäjällä . Puutteenalaisia ja kerjäläisiä oli Venäjällä paljon vähemmän kuin muualla . Koettipa hän saada minut vakuutetuksi siitäkin , että Venäjällä oli suurempi painovapaus kuin muualla /!/. Nykyään Venäjää vastaan alettu taistelu oli erittäin vaarallinen . Kaikkien diplomaattien olisi tehtävä voitavansa , jotta estettäisiin edesvastuuttomat henkilöt harjoittamasta agitatsionia Venäjää vastaan . Niin esim. väitetään venäläisten sodan alkamisen tarkoituksessa keskittäneen joukkojaan lähelle Rumanian rajaa . Porvarilliset valtiot alkaisivat mielellään sodan , mutta eivät uskalla , koska pelkäävät vallankumousta .

Sancin Venäjällä vallitsevan luulon muiden valtioiden sodanhalusta olevan kokonaan väärän . Nykyisellä sukupolvella on kaikkialla , luultavasti myöskin Venäjällä , kylläksi viime sodasta . Mitä sisäisen vallankumouksen pelkoon tulee lienee se ainakin yhtä suuri Venäjällä , jossa vallanpitäjät arvattavasti kylläkin välttävät sodan alkamista . Mitä tulee venäläisten joukkojen keskittämiseen lähelle Rumanian rajaa , on tosin totta , että

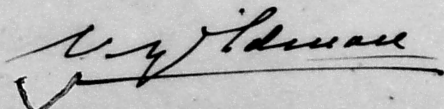
erinäisissä lehdissä on arveltu syynä joukkojen siirtoon olevan sen, että Venäjä aikoo hyökätä Bessarabiaan. Mikäli tunnen asiaa on kuitenkin virallisissa piireissä oikeampi käsitys vallalla, ja uskotaan joukkojen siirtojen tapahtuneen Ukrainan talonpoikain keskuudessa vallitsevan tyytymättömyyden vuoksi.

A.-O. näytti hieman nololta. Vakuutettuaan Venäjän olevan hyvin vahvan, käänsi hän keskustelun Italiassa vallitsevaan diktatuuriin kysyen enkö katsonut Mussolinin sotaisten puheiden olevan vaarallisia rauhalle. Vastasin diktaattorien joskus uhkailevan ja olevan sotaista puheissaan - niinhän oli asiainlaita Venäjälläkin - mutta ettei ollut syytä ottaa sitä kovin vakavasti. Nykyään on kansainliiton perustamisen kautta paljon helpompi kuin ennen välttää sotien puhkeamista Euroopan valtioiden välillä. Kun venäläiset niin usein puhuvat tällaisesta sodasta, johtuu se osaksi siitäkin, ettei Venäjä ota osaa siihen työhön, jota nykyään tehdään rauhan hyväksi kansainliiton puitteissa. Venäjä ei myöskään näytä olevan täysin selvillä muualla tässä suhteessa tapahtuneesta kehityksestä.

Yleisenä vaikutelmanani voin lausua, että A.-O. kaikista päättäen todellakin oli vakuutettu siitä, että on liikkeellä huomattavia voimia, joiden tarkoituksena on sedan valmistaminen Neuvosto-Venäjästä vastaan. Otan tähän myöskin eräässä tšekäläisessä lehdessä "Kurjer Poranny" maaliskuun 28 päivänä olleen kirjoituksen, jossa huomautetaan venäläisten emigranttien keskuudessa tapahtuneesta kannanmuutoksesta. Viimemainitut, jotka jo olivat luopuneet aseellisesta interventioajatuksista, ottavat nyttemmin huomioon tällaisen sekaantumisen mahdollisuuden. Lehden kirjoitus on seuraavan sisältöinen:

"Vielä vuonna 1920 eräät emigrantit olivat myötämielisiä punaista armeijaa kohtaan, joka marssi Puolaa vastaan ja luulivat tätä sotaa käytävän venäläisestä isänmaallisuustunteesta. Kenraali Kutepoffin murhaskandalin tapahtuessa, Pyhän Isän äänen kuulussa, kysymyksen herätessä välien rikkoutumisen mahdollisuudesta Ranskan ja Sovietin välillä ja kaikkien sovetisten lehtien alkaessa huutaa, että Europa mobilisoidaan Sovietia vastaan, ovat venäläiset emigrantit iloinneet niistä "moraalisista" iskuista, joita Sovietille on annettu, mutta ovat selvästi alleviivaneet, että he ainoastaan toivoivat moraalista avunantoa, ja että kaikki aineellinen avustus olisi epäoikeutettua Venäjää kohtaan. Vielä 4 p:nä helmikuuta, kun yleinen mielipide oli mitä eloisammin kiinnostunut Kutepoff-asiasta, voimme lukea Miljukoffin Parisissa julkaisemasta "Poslednija Novosti"-lehdestä, että venäläiset emigrantit eivät ulkovalloilta pyydä mitään aineellista apua, sillä sellainen apu olisi omiaan vain lujittamaan Soviet-liiton auktoriteettia tehden sen alamaisista kansallisen puolustuksen satureita ulkomaita vastaan. Tämän kaltaisia ajatuksia huomasimme lausuttuina myöskin "Vosroschdenie"-lehdessä, jota venäläiset vanhoilliset, kenraali Kutepoffin ystävät julkaisevat. Tämän vuoksi juuri pidämme todellisena sensationa sitä mielenmuutosta, joka on tapahtunut näissä piireissä. Helmikuun 23 p:nä on sama lehti "Vosroschdenie" julkaissut "Asiaan puuttuminen"-nimellisen artikkelin, jossa kirjoittaja lueteltuaan kaikki ulkovaltojen väliintulon vastustajain argumentit kirjoittaa: "Aika on tullut, jolloin venäläisten emigranttien on tarkistettava kantansa interventioon nähden. On valmistauduttava sellaisen asiointilan varalta, että sekaantuminen on mahdollinen, että se vieläpä voi olla välttämätön".

Varsovassa, maaliskuun 3 p:nä 1930.

✓

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C₁₃.

ASIA: _____

Ministeriön maininta rap. no 46.

Warsava

9/4 1980.

Légation de Finlande

Varsova, 9 päivänä huhtik. 1930.

N:o 99/273.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
No 12/212 he. D. 1930		
14/4-30	№	Liit.
RÄHMÄ	OSASTO	ALUE
5	C 13	

Herra Ministeri,

Täten on minulla kunnia lähettää
Teille, Herra Ministeri, raporttini
N:o 46 viitenä kappaleena:
Ukrainan kysymys IIsiv. 1-10.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri,
erinomaisen kunnioitukseni vakuutus.

V. J. Procopé

Herra Ulkoasiainministeri Hj. J. Procopé,
Helsinki.

ULKOASIANMINISTERIÖ		
No 12/212 (ai: 10%)		
14/4.30	49	113
RYHMÄ	OSASTO	...
5	C13.	

Ministeri Idmanin raportti

N:o 46.

9.IV.1930.

II

Ukrainan kysymys.

Arvostellessa edellisessä raportissani mainitsemani kenraali Mychak'in Ukrainaa koskevia suunnitelmia on otettava huomioon sekin, etteivät ukrainalaiset emigrantit poliittisessa suhteessa muodosta mitään yhtenäistä kokonaisuutta, vaan ovat jakaantuneina erillään oleviin, usein keskenään riiteleviinkin ryhmiin. Bolshevikien vuonna 1920 vallatessa Ukrainan ja Kievin siirtyi Petljura, niinkuin tunnettu, hallituksen kanssa ulkomaalle. Samoihin aikoihin pakeni Ukrainasta kaikkiaan noin 40,000 henkeä. Ulkomaalla olevien ukrainalaisten keskuudessa voidaan erottaa seuraavia puolueita ja ryhmiä.

1/ Sosialistit, joiden keskuudessa on kaksi eri ryhmää, nimittäin sosialidemokraatit ja kansalliset sosialistit. Nämä eroavat kaikista muista siinä, että he, samalla kuin he kylläkin nyt kannattavat Ukrainan itsenäisyyttä, jättävät olojen tulevasta kehityksestä

riippuvaksi, pysyykö Ukraina itsenäisenä vai liittyykö se myöhemmin Venäjään, mikäli tämä muodostuu federaatiiviseksi. Tshekkoslovakian tšekäläisen lähettilään Girsan mukaan muodostavat sosialistit suurimman osan emigranteista. Kaikki muut ryhmät ovat ehdottoman itsenäisyyden kannalla.

2/ Petljuran ryhmä, jonka muodostavat Petljuran hallituksen entiset puoluelaiset n.s. ukrainalainen intelligenssi. Kaikista ukrainalaisista järjestöistä on tämä paraiten organisoitu. Petljuran kuoleman jälkeen valitsivat ryhmän johtajat "presidentiksi" Andrej Levitskin, jonka asuinpaikkana on Genève. N.s. "Ukrainan hallituksen" jäsenet asuvat Pariisissa, Prahassa ja Varsovassa. Parisissa ovat esim. herrat Prokopovitsch ja Shulgin, joista viimeainittu toimii ulkoasiainministerinä. Prahassa asuvat herrat Jakovlev, Kabatschkin ja Salski. Varsovassa on professori Smal Stocki. Levitskin hallituksella on myöskin edustajia eräissä pääkaupungeissa, niinkuin Lontoossa ja Berlinissä. Ryhmän merkitystä on omiaan lisäämään se seikka, että Puolan hallitus kannattaa sitä ja avustaa sitä rahallisesti. Niin on esim. eräs tšekäläinen sotilassotilasea kertonut minulle edellämäinitulle "sotaministeri" Salskille maksettavan vakinaista palkkaakin. Toiselta puolen väitetään ryhmän kannatuksen itse Ukrainassa ei olevan kovin suuren juuri sen vuoksi, että se on läheisessä yhteydessä puolalaisten kanssa. Mitä ryhmän suhtautumiseen muissa valtioissa oleviin ukrainalaisiin alueisiin tulee, ei se vaadi näiden liittämistä Ukrainaan, vaan tyytyy siihen että nämä saavat autonomian.

3/ Natsionalistinen puolue, jolla on suurta

kannatusta etenkin Galiziassa olevien ukrainalaisten keskuudessa, lienee lukumäärältään suurin porvarillisista ryhmistä. Nämä eivät hyväksy Petljuran puolalaisten kanssa tehtyä sopimusta, vaan vaativat kaikkien ukrainalaisten alueiden liittämistä tulevaan itsenäiseen Ukrainaan. Puolue ei ole kiinteästi järjestäytynyt, eikä sillä ole mitään erikoisemmin huomattavaa johtajaa.

4/ Skoropadskin ryhmä, jonka keskus on Berliinissä, ja johon kuuluu etupäässä tilanomistajia /jotka alkuperältään eivät aina ole varsinaisia ukrainalaisia, vaan venäläisiä ja puolalaisia/. Skoropadskin kannattajat lienevät suurimmalta osaltaan monarkisteja ja ovat läheisessä yhteydessä saksalaisiin oikeistopuolueisiin. Professori Smal Stocki on kertonut minulle "antaneensa Skoropadskille tilaisuuden rehabiliteerata itsensä". Yhtenä syynä siihen, minkä vuoksi Petljura aikoinaan alkoi taistelun Skoropadskia vastaan hajottaen täten valkoisten voimat, oli se, että viimemainittu antoi julistuksen, jossa hän ilmoitti päämääräkseen federatiivisen Venäjän muodostamisen. Smal Stockin mukaan on Skoropadski käyttänyt saamaansa tilaisuutta ja on ukrainalaisten kääntyessä avunpyynnöllä kansainliiton puoleen kirjelmällä kansainliiton neuvostolle tunnustanut erehtyneensä ja olevansa siis nyttemmin itsenäisen Ukrainan kannalla hänkin. Skoropadskin kannattajat lienevät ainakin suurimmaksi osaksi monarkisteja ja ovat suhteissa saksalaisiin oikeistopiireihin. Huomiotani on kiinnittänyt se yleensä hyväntahtoinen tapa, jolla Smal Stocki puhuu Skoropadskista, vaikkakaan hän ei luonnollisesti hyväksy tämän poliittisia mielipiteitä.

5/ Wasilj Wyschivanij'n ryhmä, jonka keskus

on Parisissa, ja jonka kannattajat myöskin ovat monarkisteja. Ryhmä on yhteydessä Skropadskin kannattajien kanssa. Ryhmän alkuperä on ministeri Girsan mukaan seuraava. Itävalta-Unkari on sen perustanut ennen sotaa separatistisen liikkeen herättämiseksi Ukrainassa. Wasilj Wyschivani j on entinen itävaltalainen arkkiherttua - hän ei muistanut tämän nimeä - joka on ruvennut kutsumaan itseään taten ja asettunut liikkeen johtoon toivossa tulevansa Ukrainan kuninkaaksi. /Arkkiherttua elää vielä/. Ryhmällä on kannattajia muuallakin kuin Ranskassa.

6/ Ukrainalaiset sotilasjärjestöt. Nämä ryhmät ovat entisten ukrainalaisten upseerien ja sotilasten muodostamia yhdistyksiä, jotka luonteeltaan ovat puhtaita taistelujärjestöjä. Huomattavin näistä on Berlinissä oleva Konovalatskin ryhmä. Tällaisia järjestöjä lienee 3 ä 4 kappaletta.

Siihen nähden, että suurin osa ukrainalaisista asuu Puolassa ja Tshekkoslovakiassa, lisättäköön pari sanaa näiden maiden hallitusten suhtautumisesta ukrainalaisiin emigrantteihin. Tshekkoslovakian hallitus on monella tavoin avustanut heitä ja on perustanut yliopiston ja muitakin korkeakouluja heitä varten. Samoin on annettu runsasta avustusta sekä tiedemiehille että ylioppilaille. Tahtomatta tässä lähemmin syventyä eri puolueiden ja ryhmien suhtautumiseen ukrainalaisiin, voin kuitenkin m.m. keskustelujeni perusteella ulkoministeri Benes'in kanssa todeta, ettei Tshekkoslovakian hallitus emigrantteja avustaessaan tarkoita ukrainalaisen itsenäisyysliikkeen avustamista. Ukrainalaiset emigrantit saavat avustusta samoin kuin sitä annetaan suurvenäläisillekin. Toinen asia on, etteivät uk-

rainalaiset itse, mikäli olen voinut havaita, aina täysin käsittää tätä. Puolan hallitus ei ole samassa määrässä tyydyttänyt ukrainalaisten emigranttien sivistyksellisiä y.m. tarpeita. Sitä vastoin on sen harrastuksessa paljon enemmän poliittista mielenkiintoa ukrainalaista kysymystä kohtaan kuin Tšekkoslovakian hallituksen. Osoituksena siitä miten eri tavalla ukrainalaista kysymystä arvostellaan, tahdon vaan viitata siihen, että on olemassa saksalaisia piirejä, jotka avustavat ukrainalaista liikettä, koska he arvelevat sen muodostuvan puolalaisvastaiseksi. Keskustellessani kerran Saksan tšekäläisen lähettilään Rauscher'in kanssa sanoi hän olevansa täysin vakuutettu siitä, että Puolalla tulee olemaan suuria vaikeuksia itsenäisestä Ukrainasta, jos se kerran syntyy.

Saadakseni lähempiä tietoja viime raportissani mainitsemistani seikoista ja Mychak'in edustamasta ryhmästä, olen kääntynyt professori Smal Stockin puoleen. Hänen arvelunsa mukaan kuuluisi Mychak erään Baijerissa olevan ukrainalaisen upseerin Poltavetsch - Ostranitzaan järjestöön. Poltavetsch - Ostranitza on julistautunut hetmanniksi ja on koonnut ympärilleen ukrainalaisia upseereja, joilla on Bulgariassa jonkinlainen keskus. Tämä sotilasjärjestö ei ole yhteydessä Levitskin hallituksen kanssa. Smal Stockin mukaan on se läheisessä suhteessa m.m. Hitleriin ja tämän ystäviin.

Siihen nähden, että Mychak kertoi myöskin olevansa tekemisissä Unkarin nykyisen sotaministerin Gömbösin ja tämän läheisen ystävän, unkarilaisen kansanedustajan Eckartin kanssa /tunnen henkilökohtaisesti viime mainitunkin/, jotka kuuluvat n.s. "heräävien un-

karilaisten" johtajiin, pidän omasta puolestani todennäköisenä hänen kuulumistaan Smal Stockin mainitsemaan ryhmään. Muistelen Gömbösin kerran minulle puhuneenkin Hitleristä. Se seikka, että he, niinkuin Mychak vakuutti, ovat Italian viranomaisten tieteen saaneet ostaa aseita Italiasta, voi ehkä myöskin puhua tämän otaksunnan puolesta. Unkarilaisilla on eräänlaista mielenkiintoa ukrainalaista itsenäisyysliikettä kohtaan sikäli, että he odottavat sen muodostuvan Tshekkoslovakian vastaiseksi/siis sama käsitys kuin Beneš'illä/. Smal Stocki on maininnutkin minulle Unkarin tšekäläiseen lähettilään, kenraali Belitskan nimenomaan kysyneen häneltä miten itsenäinen Ukraina tulee suhtautumaan Karpaatti-Venäjään. Smal Stocki sanoi välttäneensä vastaamasta tähän kysymykseen siten, että hän selitti olevansa pakoitettu ensin pyytämään ohjeita hallitukseltaan. Belitska on myöskin koettanut saada häntä menemään Budapestiin. Smal Stocki ei ole kuitenkaan tantonut käydä siellä, koska se herättäisi epäluuloja Tshekkoslovakiassa. Hän on kertonut lopettaneensa käyntinsäkin Unkarin lähetystössä. Mahdollista on, että eräät unkarilaiset ja heidän välityksellään italialaiset piirit nyt ovat ruvenneet toimimaan yhdessä Poltavetsch-Ostranitzaan upseerijärjestön kanssa. Ukrainan kysymyksen arkaluontoisuuden vuoksi olen voinut havaita kaikkien yleensä noudattavan suurta varovaisuutta ja pidättyväisyyttä näissä asioissa. Huomiotani herätti esim. se, että ministeri Charles-Roux vasta Ranskan lähetystössä kertoi minulle Mychak'in käyneen Ranskan sotilasasiamiehen luona selittäen edellisenä iltana meille antamansa kielteisen vastauksen johtuneen muistamattomuudesta //.

Mitä tulee Mychak'in kertomukseen Ukrainassa vallitsevasta tyytymättömyydestä, vahvisti Smal Stockin oikeaksi. Hän vakuutti oman hallituksensa kuitenkin olevan sillä kannalla, ettei kapinan alkaminen Ukrainassa nyt ollut suotava. Hän sanoi kyllä uskovan, että olisi mahdollista vapauttaa Ukraina - bolsheveikeilla ei hänen vakuutuksensa mukaan ollut läheskään niin paljon sotaväkeä siellä kuin Mychak oli kertonut - mutta kävisi ajanpitkään mahdottomaksi estää sen uudestaan joutumista Moskovan haltuun. Smal Stocki mainitsi taistelua vaikeuttavan sen seikan, että bolsheveikeilla oli käytettävänään noin 480 sotilaslentokonetta ja sitäpaitsi suuret määrät myrkyllisiä kaasuja. Levitskin hallitus oli sen vuoksi asettunut sille kannalle, että on välttämätöntä odottaa kunnes tyytymättömyys Venäjällä tulee niin suureksi, että kapina puhkeaa esim. Moskovassa tai Pietarissa. Tällöin tullaan 24 tunnin kuluessa julistamaan kapina koko Ukrainassa. Hän oli vakuutettu siitä, että hänen hallituksensa, jos sen mieltä tullaan kysymään, vastustaisi kapinan alkamista tällä hetkellä.

Mainittakoon Smal Stockin kertoneen ukrainalaisesta itsenäisyysliikkeestä m.m. seuraavaa. Entinen pääministeri Tschehowski oli Ukrainan autokefalisien kirkon piispana ja suuret joukot entisiä upseereja toimi pappeina maaseudulla. Bolshevikit ovat nyttemmin lakkauttaneet itsenäisen ukrainalaisen kirkon ja alistaneet sen Moskovaan. Ukrainalaisten itsenäisyysmiesten yhteys Levitskin hallituksen kanssa oli järjestelty siten, että Kievinissä oleva tiedeakatemia antoi määräksi nuorille tiedemiehille käydä opiskelumatkalla ulkomaalla. Tiedemiehet olivat kuriireja, jotka välit-

tivät tietojen viemistä. Bolshevikit saivat selville salaisuuden siten, että heidän vakoilijansa seurasivat kuriireja. Sitäpaitsi on luultavaa, että itse ukrainalaisten organisatsioonissakin oli vakoilijoita. Niinkuin tunnettu, on Harkovin oikeudenkäynnissä 45 syytettyä. Ennen oikeudenkäynnin alkua ovat bolshevikit ampuneet 2000 henkeä.

Kysymykseeni avustavatko englantilaiset, niin kuin joskus on väitetty, rahalla ukrainalaista itsenäisyysliikettä, vastasi Smal Stocki kieltävästi. Hän tuntui yleensä olevan katkera englantilaisia kohtaan katsoen Lloyd Georgen v. 1920 kuuluisalla sähkösanomallaan, missä tämä vaati rauhan tekemistä Venäjän kanssa, aiheuttaneen Ukrainan vapauden menetyksen. /Hänen ilmoituksensa mukaan sai Ukrainan hallitus samana päivänä Englannin kuninkaalta onnentoivotussähkösanoman/.

Siihen nähden, että on mielenkiintoista kuulla ulkomaalaisenkin arvosteluja nykyään Ukrainassa valitsevasta tilanteesta, otan tähän erinäisiä tietoja, jotka eversti Helsingius on saanut henkilöiltä, joka on keskustellut äskettäin Varsovassa käyneen Puolan Harkovissa olevan konsulin, lähetystöneuvos Stablowskin kanssa. Stablowskin kertomuksen mukaan on Ukrainan taloudellinen tilanne hyvin vaikea. Tyytymättömyys on suuri. Ukrainalainen talonpoika on aina tottunut oman talon pitoon, mikä selittää kollektivoimisen kautta syntyneen kiihtymyksen. Neuvostoviranomaisten murhat ovat päivittäisiä ilmiöitä. Nämä murhat ovat kuitenkin erillisiä tapahtumia ilman yhteyttä toistensa kanssa. Moskova, joka alussa koetti voittaa ukrainalaisia puolelleen ainakin jossain määrin suosimalla ukrainalaisia kansallista liikettä, on nyttemmin kokonaan muut-

tanut kantansa. Noin tuhatkunta ukrainalaista virkamiestä on erotettukin toimistaan ja niiden sijaan on nimitetty suurvenäläisiä. Samoin on kaikista virallisista nimityksistä poistettu sana "ukrainalainen". Tässä on menty niinkin pitkälle, ettei kommunistitakaan puoluetta enää kutsuta "ukrainalaiseksi" vaan "kommunistiseksi puolueeksi Ukrainassa" /ero venäjänkielessä ehkä tuntuvampi kuin suomenkielessä/.

Kesketellessäni Smal Stockin kanssa kysymystä Ukrainan naapurivaltioissa olevista ukrainalaisten asumista alueista, sanoi hän ryhmänsä tyytyvän autonomien antamiseen näille alueille. Mitä erittäinkin Puolaan tulee, oli välttämätöntä, että itsenäinen Ukraina olisi hyvissä väleissä sen kanssa. Jos Puola sortuu, sortuu samalla hetkellä ainakin Liettua, Latvia ja Viro, ja luultavasti Rumaniaakin. Suomi oli hänen käsityksensä mukaan ainoa, joka mahdollisesti voisi säilyä.

Smal Stocki kertoi, että hän noudattaessaan professori Mikkolan kehotusta pitää esitelmä Helsingissä, oli lähtenyt sinne toivossa voivansa neuvotella Karjalan kysymyksestä ja saada aikaan yhteyttä karjalaisten kanssa. Hän oli kuitenkin pettynyt, sillä Suomessa pelättiin niin suuresti Venäjää, ettei edes uskallettu osottaa "akateemista" mielenkiintoa asiaa kohtaan. Lausuin ihmetykseni hänen väitteensä johdosta viitaten Suomen hallituksen toimintaan kansainliitossa. Smal Stocki oli yleensäkin tyytymätön Venäjää eronneiden valtioiden diplomatiaan. Ilman ukrainalaisten Venäjää vastaan käymää taistelua eivät useat itsenäisiksi tulleista valtioista olisi, hänen arvelunsa mukaan, saavuttaneet vapauttaan. Nyt katsovat mo-

net näistä, että Venäjän kysymys jo on ratkaistu. Kaikkien Venäjästä eronneiden maiden diplomaattien olisi aina ja kaikkialla vakuutettava, ettei Venäjän kysymystä ole ratkaistu ennenkuin Venäjä on kokonaan hajonnut ja kaikki siellä olevat kansallisuudet ovat perustaneet omat valtionsa. Vastasin, etteivät useimmat luultavasti riittävästi tunne Venäjän oloja voidakseen esittää hänen mainitsemiaan väitteitä. Smal Stockin isä oli huomattavassa asemassa oleva itävaltalainen virkamies, eikä hän itse liene koskaan asunut Venäjällä.

Ulkoasiainministeri Zaleski, jolle olen ker-tonut Mychak'in käynnistä luonani, ei myöskään usko-nut tilanteen Ukrainassa olevan sellaisen, että siellä nyt alotetulla kapinalla olisi mitään merestymisen mah-dollisuuksia.

Varsovassa, huhtikuun 9 päivänä 1930.

V. J. Linn

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C13.

ASIA:

Ministeriön toiminnin raportti no 47.

Warsva.

16/4 1930.

N:o 105/291.

MINISTERIO	
17 212 Pa.	30
22/4.30	
RTIMA	
5	C13

Herra M i n i s t e r i ,

Täten on minulla kunnia lähettää Teille,
Herra M i n i s t e r i , raporttini N:o 47
viitenä kappaleena :

Puolan hallituksen vaihdos .

Slawekin hallitussiv. 1-5.

Vastaanottakaa , Herra M i n i s t e r i ,
erinomaisen kunnioitukseni vakuutus .

V. J. Procopé

Herra Ulkoasiainministeri H. J. P r o c o p é ,
H e l s i n k i .

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
No 14 / 212 / 1930 D. 19 30		
22/4.30	?	LEH
RIFIKKA	Ulkomin.	ASIA
5	013	

Ministeri Idmanin raportti

N:o 47 .

16.IV. 1930 .

Puolan hallituksen vaihdos .

Slawekin hallitus .

Niinkuin tunnettua jätti Bartelin hallitus jo noin kuukausi sitten erohakemuksensa eduskunnalle antaman epäluottamuslauseen johdosta . Epäluottamuslause kohdistui itse asiassa työministeri Prystor'iin eräiden itsessään toisarvoisten toimenpiteiden vuoksi , johon tämä oli ryhtynyt . Kun pääministeri kuitenkin ilmoitti hallituksen tekevän asiasta kabinettikysymyksen oli eduskunnassa tapahtuneen äänestyksen tuloksena hallituksen eronpyynti . Nykyisten olojen vallitessa oli epäilemättä valitettavaa , että Bartel , joka kieltämättä on itsenäinen poliittinen persoonallisuus ja jonka ansiot hänen vastustajansakin tunnustavat , näin pian jälleen vetäytyi pois aktiivisesta politiikasta hallituksen johtajana . Mahdollisesti vaikutti siihen sekin , että hän lyhyenä pääministerikautenaan oli tullut vakuutetuksi mahdottomuudesta saada aikaan hedelmällistä yhteistyötä eduskunnan ja hallituksen välillä .

Bartel'in eron jälkeen sai senaatin puheenjohtaja Szymański tehtäväkseen hallituksen muodostamisen. Samoihin aikoihin julkaisi marsalkka Pilsudski huomiota herättäneen artikkelin, jota meikäläisissäkin lehdissä on selostettu, ja jossa hän m.m. eräisiin hieman yllättäviin lapsuudenmuistoihinsa viitaten selitti hallituksen muodostamisen Puolassa kuuluvan niihin tehtäviin, joiden suorittaminen ylittäisi hänen uhrautumiskykynsä. Szymanski on kunnan mies, ammatiltaan silmälääkäri, mutta pidetään häntä hieman naivina. Saatuaan presidentiltä, tai oikeammin sanoen Pilsudskilta, kehotuksen ryhtyä muodostamaan hallitusta, teki hän työtä käskettyä. Neuvottelut ja konferenssit eri puolueiden johtajien kanssa seurasivat nopeassa tahdissa toinen toistaan. Hikihatussa puuhailtuaan pyysi Szymanski maaliskuun 25 päivänä audienssia Belvederessä esittääkseen valmiin listansa, niinkuin hän arveli, tulevan sotaministerinsä hyväksyttäväksi. Aluksi ei Pilsudski halunnut lainkaan ottaa häntä vastaan. Hän sai kuulla tulleen "liian aikaisin". Kun hänen lopulta onnistui saada haluamansa audienssi, ilmoitti Pilsudski hänelle ne ehdot, joita hän sanoi pitävänsä välttämättömänä yhteistyön aikaansaamiseksi hallituksen ja eduskunnan välillä. Kansanedustajat ja puolueet eivät saisi puuttua asioihin, jotka koskevat hallitusta tai hallituksen henkilököönpanoa tai jotka ovat yhteydessä jo päätetyn menosäännön kanssa. Eduskuntaa ei kutsuttaisi kokoon ainakaan puolen vuoden aikana.

Kerrotaan Szymanskille tällöin selvinneen ettei lainkaan ollut tarkoitus, että hän muodostaisi hallitusta. Häntä oli ainoastaan käytetty leikkikaluna ajan voittamiseksi kunnes eduskunta maaliskuun 29 päivänä hajois. Tämä oli niin koskenut Szymanskiin, että hänen sanotaan

itkeneen Belvederestä ulos tullessaan . Hallituspuolue a-
settui tietysti yksimielisesti kannattamaan Pilsudskin a-
settamia ehtoja , selittäen niiden täyttämistä riippuvan
Puolan onnen ja menestyksen . Kukaan ei ottanut vaivak-
seen selittää miten esim. Saksan kanssa solmitut tärkeät
sopimukset saataisiin ratifioiduiksi ilman eduskuntaa . Teh-
tiin tosin heikkoja viittauksia siitä , että "suuri osa"
näiden sopimusten määräyksistä voitaisiin toteuttaa hal-
linnollisillakin määräyksillä . Saksan taholta lienee heti
annettu ymmärtää , ettei tällaista järjestelyä pidettäisi
tyydyttävänä .

Kun Szymanskin hallitus täten jo kohdussaan oli
tapettu , oli välttämätöntä antaa hallituksen muodostamis-
ta tarkoittavien neuvottelujen jatkua jonkun toisen joh-
dolla . Täksi henkilöksi valittiin marsalkan veli Jan Pil-
sudski , kansanedustaja ja ammatiltaan tuomari . Tarkoituk-
sena ilmoitettiin nytkin olevan "hedelmällisen yhteistyön
aikaansaamisen eduskunnan ja hallituksen välillä " . Suu-
remman vaihtelun ja mielenkiinnon aikaansaamiseksi levi-
tettiin tietoa , ettei marsalkka tulisi astumaan uuteen
hallitukseen . Tuli sitten maaliskuun 29 päivä . Herra Jan
Pilsudski selitti huomanneensa mahdottomaksi muodostaa hal-
litusta ja näin ollen luopuvansa enemmistä yrityksistä .

Heti tämän jälkeen nimitettiin pääministeriksi
eräs Pilsudskin uskollisimmista aseenkantajista , eversti
Slawek , B-B-klubin puheenjohtaja . Entisen hallituksen jä-
senet nimitettiin uudestaan virkoihinsa , niiden joukossa
ministeri Prystorkin , joka juuri oli saanut epäluottamus-
lauseen , ja jonka vuoksi koko hallituskriisi oli syn-
tynyt . Ainoana uutena jäsenenä on - oikeusministeri Car/!
Herra Car on sama mies , jonka eduskunta joku aika sit-
ten määräsi asetettavaksi syytteeseen siitä , että hän

valtiovarainministerinä ollessaan oli käyttänyt puolen miljardia zlotya ilman eduskunnan suostumusta . N.s. "eversti-ryhmän" voitto on siis täydellinen .

Itsestään selvää on , ettei ole minkäänlaisia mahdollisuuksia hankkia nyt nimitetylle hallitukselle eduskunnan kannatusta . Päinvastoin katsotaan hyvällä syyllä hallituskriisin heti syntyvän kun uusi hallitus näytetään eduskunnalle . Vestustuspuolueiden lehdet pitävätkin nyt nimitettyä hallitusta "taisteluvaatimuksena" , ja se littävät marsalkan heittäneen "viimeisen valttinsa" pöydälle .

Mitä Slawek'iin itseensä tulee , on hän vanhojen Venäjän aikuisten vallankumouksellisten "rivimiehiä", joka muiden käskystä on valmistanut monet pommit omin käsin. Kerran niitä laatiessaan syntyi räjähdyskin , jolloin hän sai kasvoihinsa niissä olevat syvät arvet . Mikäli oke voinut havaita , ei kukaan pidä häntä valtiomiehenä, vaan painostavat nykyisen suunnan kannattajatkin hänen huomattavimpana ominaisuutenaan " uskollisuutta " marsalkkaa kohtaan . Nimityksensä jälkeisenä päivänä piti hän B-B-klubissa puheen , jossa hän sanoi aina pitäneensä tehokasta yhteistyötä hallituksen ja nykyisen eduskunnan välillä mahdottomana . Hän oli aina tuntenut , ettei eduskunnan enemmistön silmämääränä ollut valtion etu ja kansan todellisten tarpeiden rehellinen tyydyttäminen . Ainoastaan ahtaat puoluenäkökohdat olivat aiheuttaneet tapahtuneet hallituskriisit . Samalla antoi hän ymmärtää , että ennen pitkää tultaisiin panemaan toimeen uudet vaalit .

Jokaisen 1926 vuoden vallankaappauksen jälkeisen hallituksen vaihtuessa on ollut syytä kysyä onko vaihdos ollut omiaan vahvistamaan Pilsudskin ja hänen ystäviensä kannatusta valitsijoiden joukossa vai ei . Vastaus

on yleensä ollut kielteinen . Diplomaattikunnassa on nyt-
kin yleisenä se käsitys , että tämäkin hallituskriisi
on järkyttänyt Pilsudskin asemaa ja auktoriteettia . Ai-
nakin ulkomaalaisen sivultakatsojan on vaikeata nähdä
hänessä niitä kokoavia ja yhdistäviä ominaisuuksia, jot-
ka kuitenkin lopulta ovat menestyksellisen valtiomies-
toiminnan välttämättömänä edellytyksenä . Muutamia päiviä
sitten julkaisi senaattori Kulerski / kuuluu n.s. Piast-
puolueeseen ja on työskennellyt yhdessä Trampezyńskin
kanssa / "Kurjer Poznanskissa" artikkelin , jossa hän suo-
raan sanoi Pilsudskin olevan sairaan , ja olevan vält-
tämätöntä jättää hänet lääkärin hoitoon . Tasavallan
presidentin oli ryhdyttävä asian vaatimiin toimenpitei-
siin . Lehti takavarikoitiin , mutta tulkitsi artikkelin
kirjoittaja epäilemättä monen maamiehensä ajatukset .

Varsovassa , huhtikuun 16 p:nä 1930.

V. J. Linnau

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C13.

ASIA:

Ministeriön Idemanin raportti no 48.

Vareva

26/4 1980.

N:o 122/334.

*Ministeriön
akti, jossa:
1. Smowstomzard.
2. Kallioin ja Idmanin välillä
3. Kallioin ja Idmanin välillä
4. Smowstomzardin välillä*

16 212 he.		20
5/5.30	?	
5	C 13	

Herra M i n i s t e r i ,

Täten on minulla kunnia lähettää Teille, Herra M i n i s t e r i , ministeri Idmanin raportti N:o 48 viitenä kappaleena:

Dmowskin "Gazeta Warszawskassa"

julkaisemat artikkelit siv.1-3.

Vastaanottakaa, Herra M i n i s t e r i , erinomaisimman kunnioitukseni vakuutus.

V.a. Asiainhoitaja: *C. Suut*

Herra Ulkoasiainministeri Hj. J. P r o c o p é,
H e l s i n k i .

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
N:o 16/212 Pa. D. D 30		
5/5-30	5	ELM
RYHMÄ	OSASTO	ASIA
5	C13	

Ministeri Idmanin raportti

N:o 48.

26.IV. 1930.

Dmowskin "Gazeta Warszawskassa"

julkaisemat artikkelit.

Lisäyksenä sähkösanomaani huhtikuun 23 päivältä N. 64, koskeva Dmowskin "Gazeta Warszawskassa" julkaistuja artikkeleita, joissa tämä varottaa Puolan hallitusta ryhtymästä mihinkään sotaiseen aktioniin Venäjää vastaan, tahdon vielä lisätä pari sanaa. Siihen nähden, että kaikista Puolan ulkoasiainministeriön virkamiehistä osastopäällikkö Holówko epäilemättä on se, jolla on lähimmät suhteet Pilsudskin ympäristöön, ja joka paraiten tietää, mitä siellä asioista arvellaan, olen keskustellut hänenkin kanssaan kysymyksessä olevista artikkeleista. Holówko sanoi olevansa täysin yhtä mieltä kanssani siitä, että Dmowski on ennen kaikkea tahtonut varottaa hänen mielestään vaarallisista yrityksistä Ukrainassa. Pilsudski on Holówkon mukaan sillä kannalla, ettei Puolalla ole mitään syytä sekaantua Venäjän sisäisiin asioihin tarkoituksessa kukistaa bolshe-

vikkivalta jonkun toisen kansalaisryhmän eduksi. Päin vastoin on hän sillä kannalla, että Puolalla on useita etuja siitä, että Venäjällä on vallassa hallitus, joka on huonoissa väleissä muun maailman kanssa, ja joka ei missään nauti arvontoa. "Mutta ero Dmowskin ja meidän välillämme on siinä, että me näemme mielellämme Venäjän heikontuvan, kuin sitävastoin Dmowski tahtoo, että Venäjä on vahva, jotta setäten voisi olla slaavilaisuuden turvana saksalaisuutta vastaan. Dmowski katselee asioita vielä samalla tavoin kuin ennen sotaa /vert. tunnettu teoksensa "Venäjä ja Puola"/, ottamatta huomioon muuttuneita olosuhteita. Venäjä ja Saksa eivät ole enää naapureita, joten sodan uhka niiden välillä on hävinnyt. Nyt on päinvastoin liittolaissuhde niiden välillä uskottavampi. Kumpikin ovat menettäneet huomattavia alueita. Me, Pilsudski ja hänen kannattajansa, näemme senvuoksi mielellämme, että Ukraina eroaa Venäjästä ja muodostaa itsenäisen valtion".

Omasta puolestani en myöskään usko, että Puolan hallituksella nykyään olisi halua aseellisesti sekaantua Venäjän asioihin. Sitävastoin on käsitykseni, että jos Ukrainassa, niinkuin luultavaa on, bolshevikkien vallan kukistuessa syntyy ainakin paikallisia itsenäisyystaisteluja, Puola arvattavasti tulee niitä avustamaan muodossa tai toisessa. Mikäli olen voinut havaita, nähdään Rumaniasakin mielellään, että Ukraina eroaa Venäjästä. Ukrainalainen väestö Rumaniasa on niin vähäpätöinen, ettei Rumanialla ole syytä senvuoksi toivoa Ukrainan pysymistä Venäjän yhteydessä.

Neuvostovalta on nykyään valtakunnan

yhteyden tosiasiallinen ylläpitäjä. Bolshevikkien k^ukistuksessa ja vapauden hyökyaallon jälleen vyöryessä yli Venäjän lakuksien, tulevat valtakunnan eri osat esittämään vaatimuksiaan, joiden tyydyttäminen voi tuottaa hyvinkin suuria vaikeuksia sille hallitukselle, joka ottaa perinnön neuvostovallan jälkeen. Tark^ukanäköisimmät venäläisten emigranttien joukossa myöskin selvästi käsittävät tämän /vert. raporttiani, jonka aikoinani lähetin Rigasta, ja jossa selostin keskusteluani tunnetun venäläisen valtiollisen ja yhteiskunnallisen toimihenkilön Belotsvetovin kanssa^{1/}. Dmowskin artikkelit ovat nekin osotuksena siitä, että Ukrainan kysymys jälleen yhä enemmän alkaa joutua yleisen huomion esineeksi.

Bukarest, 26 p. huhtikuuta 1930.

K.G. Idman.

1/ Englannin sikäläinen lähettiläs lähetti selostuksen keskustelustani Foreign Office'lle.

1970

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C13.

ASIA:

Ministeri Idmanin raportti no 49.

Varsova

8/5 1980.

Légation de Finlande

Varsova, 8 p:nä toukok. 1930.

N:o 131/352.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
No 17/213 ac		D. 13 '30
12/5 '30	No	Liit.
KYRMA	OSASTO	AKIA
5	E13	

Herra M i n i s t e r i ,

Täten on minulla kunnia lähettää Teille,
Herra M i n i s t e r i , ministeri Idmanin ra-
portti N:o 49 viitenä kappaleena :
Tilanne Bessarabiassa siv. 1-5.

Vastaanottakaa , Herra M i n i s t e r i ,
erinomaisimman kunnioitukseni vakuutus .

V.a. Asiainhoitaja *C. Ernst*

Herra Ulkoasiainministeri HJ. J. P r o c o p é ,
H e l s i n k i .

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
No 17/213 p.d. 1930		
12/5-30	59	LHL
RYHMÄ	OSAOS	ASIA
5	C13	

Ministeri Idmanin raportti

N:o 49.

8. V. - 1930.

Tilanne Bessarabiassa .

Viime aikoina on liikkunut huhuja siitä , ettei Bessarabian väestön mieliala ole sellainen kuin sen Rumanian kannalta katsoen tulisi olla . Käydessäni lähtöpäivänäni Puolan ulkoasiainministeriössä kerrottiin minulle heidän saamiensa tietojen olevan erittäin vakavaa laatua . Väestön rumonialaisvihamielisyys ja tyytymättömyys oleviin oloihin olisivat niin suuria , että Neuvosto-Venäjä kaikesta päättäen mahdollisesti voisi saada aikaan kapinan siellä . Bukarestiin saavuttuani olen koettanut luoda itselleni mahdollisimman tarkan kuvan sikäläisistä oloista . Kun en vakinaisesti asu Rumaniassa enkä myöskään ole ollut tilaisuudessa tekemään matkoja Bessarabiassa , olen luonnollisesti ensisijassa täytynyt perustaa käsitykseni niihin tietoihin , joita olen saanut rumonialaisista ja ulkomaalaisista virallisista piireistä .

Niinkuin tunnettu eivät venäläiset koskaan ole tahonneet myöntää oikeaksi väitettä , että Bessarabian väestö vapaaehtoisesti olisi ilmaissut halunsa liittyä Rumaniaan. Bessarabiassa kokoonkutsutun kokouksen päätös , jossa lausuttiin halu erota Venäjämästä , olisi syntynyt rumonialais-

ten viranomaisten painostuksesta . Venäläiseltä taholta on senvuoksi vaadittu kansanäänestyksen toimittamista . Jotta äänestys voisi täysin vapaasti tapahtua , on sitäpaitsi vaadittu , että Rumania kutsuisi pois sotaväkensä ja virkamiehensä Bessarabiasta . Rumanian hallitus on aina torjunut kaikki tämäntapaiset vaatimukset . Syventymättä lähemmin kysymykseen missä määrin edellämainittu päätös Besarabian Rumaniaan liittämistä vastasi sen väestön todellista mielialaa , on todettava , että venäläiset sen jälkeen suurella menestyksellä ovat harjoittaneet propagandaansa sikäläisen väestön keskuudessa . Tätä propaganda on helpottanut ennen kaikkea se , että kaupungit suureksi osaksi ovat venäläisiä ja moldalainen väestö yleensä tietämätöntä ja vähän kehittyntä . Sitäpaitsi ovat bolshevikit perustaneet Odessan ja Besarabian välille pienen Moldan tasavallan , jonka oloja aina oloja aina on esitetty Besarabian väestölle erikoisen ihanteellisina . Osoituksena siitä , miten bolshevikit ovat häikäilemättä käyttäneet kaikkia keinoja tarkoitustensa saavuttamiseksi , mainittakoon , että muualla Venäjällä toimeenpantujen uskonnollisten vainojen aikana lähellä Besarabian rajaa on järjestetty uskonnollisia kulkueita , jotta täten voitaisiin kumota puheet siitä , ettei vapaa uskonnonharjoitus ole sallittu .

Mikäli minulle täällä on kerrottu , olivat eräät Rumaniaassa akkreditoitut sotilasasiamiehet Besarabiassa tekemillään matkoilla todenneet väestön rumanalaisvihamielisen mielialan . Ranskan tšekäläinen lähettäjä Puaux , jonka tunnen hänen Kaunaksen ajoiltaan , on kertonut minulle jo kauan aikaa sitten katsoneen täytyvänsä tehdä pääministeri Maniulle nimenomaisen ilmoituksen asiasta , koska Ranskan sotilaslähetystön tiedot olivat erittäin hälyyttä-

vää laatua . Puaux'n mukaan ei Rumanian hallitus kuitenkaan ryhtynyt mihinkään toimenpiteisiin asian johdosta . Kun boshevikit joku aika sitten keskittivät joukkojaan lähelle Bessarabian rajaa , toimeenpantiin useissa Bessarabian kaupungeissa mielenosotuksia ja vaadittiin erikoisen valtion muodostamista . Samoihin aikoihin kävi ilmi , että Bessarabian entinen maaherra , Bukarestin poliisilaitoksen passiosaton johtaja Tibaco oli boshevikkien palveluksessa . Useita muitakin Bessarabian virkamiehiä saatiin ilmi siitä , että he olivat yhteydessä Moskovon kanssa . Samalla kun tšekäläisessä ulkoasiainministeriössä on minulle vakuutettu hallituksen rauhallisesti suhtautuvan tilanteeseen , ei ole tahdottu kieltää , että asiaa pidetään vakavana . Kun useimmat virkaveljeni tuntuvat olevan vakuutettuja siitä , että sikäläinen väestö on tyytymätön oleviin oloihin , lienee vaikeata epäillä saamieni tietojen todenperäisyyttä . Mychak'in minulle Prahassa antamat tiedot ovat tässä suhteessa osottautuneet oikeiksi . Lisättäköön kuitenkin eräiden diplomaattien katsovan , että vapaamielinen puolue on sisäpoliittisista syistä koettanut liioitellakin vallitsevaa tyytymättömyyttä voidakseen täten ahdistaa hallituspuoluetta .

Bessarabian väestön tyytymättömyyteen on useitakin syitä . Ensinnäkin on Bessarabiassa huomattavissa sama ilmiö kuin monessa muussakin maassa , jossa joku alue pitkän aikaa on ollut erotettuna entisestä emämaasta - mikäli Rumaniaa edes voidaan pitää Bessarabian emämaana . Taloudelliset suhteet ovat jo ehtineet sopeutua vallitseviin oloihin , joten väestön asema on taloudellisesti huonontunut uudestaan yhdistämisen kautta . Bessarabia muodostettiin yhdessä Ukrainan kanssa Venäjän vilja-aitan . Suurikin sato voitiin vaikeudetta myydä . Rumania sitävastoin, joka

itse vie maasta suuret määrät viljaa ja joka viime vuosina turhaan on koettanut saada omaakin satoaan sijoitetuksi, ei luonnollisesti ole voinut ostaa mitään Bessarabiasta. Kun tähän lisäksi tulee kaikkialla maatalouden alalla nykyään vallitseva pulakausi, on täysin ymmärrettävää, että Bessarabian väestö on joutunut taloudellisesti erittäin epäedulliseen asemaan. Täten on se tahtomattaankin ~~taankin~~ joutunut vertaamaan nykyisiä oloja entisiin. Vertailu ei valitettavasti muutenkaan ole Rumanialle edullinen. Rumanian virkamieskunnan huomoin aines - parammat eivät ole halunneet mennä sinne - on virkamiehinä Bessarabiassa. Nämä ovat usein tehneet itsensä syypäiksi väärinkäytöksiin. Monet ovat tahtoneet käyttää siellä oloaan rikastuakseen. Sveitsiläinen kunniapääkonsulimme Besançon on kertonut minulle, että eräät siellä asuvat sveitsiläiset olivat sanoneet hänelle olevansa vakuutettuja siitä, ettei sodan syttyessä "ainoakaan rumonialainen pääse elävänä sieltä". Vaikkakin katsoisi tällaisen lausunnon ehkä johtuvan hetkellisen, jonkun todellisen tai oletetun vääryyden aiheuttaman mielentilan vaikutuksesta, on se kuitenkin todistuksena erittäin suuresta tyytymättömyydestä.

Rumanian nykyinen hallituspuolue on sitäpaitsi äskettäin riitaantunut Bessarabian kansallisen talonpoikaipuolueen johtajan Steren kanssa. Stere on entinen Venäjän aikuinen vallankumouksellinen, ja katsotaan olevan suureksi osaksi hänen ansiotaan, että Bessarabia joutui liitetyksi Rumaniaan. Kun Bessarabiassa äskettäin vietettiin Bessarabian yhdistämisen 10-vuotista juhlaa, piti hallituksen opetusministeri puheen, jossa hän ylisti Steren ansioita. Puheen kestäessä lähtivät kolme sotaan osaa ottanutta kenraalia mielenosotuksellisesti salista. Kun puolustusministeriä ke-

hotettiin nostamaan syyte näitä vastaan , jätti hän erohakemuksensa . Syynä tähän oli , että Stere saksalaisten pitäessä Bukarestia hallussaan näiden avustuksella julkaisi erästä "Fortuna"- nimistä sanomalehteä . Tämä ei ollut aikaisemmin yleisesti tunnettu , mutta herätti se nyt niin suurta huomiota , että Steren oli erottava kansallisesta talonpoikaispuolueesta . Hallitus on täten ollut pakoitettu sisäpoliittisista syistä uhraamaan Bessarabian kansallisen puolueen johtajan . On kuitenkin mainittava , että häntä kannattavat bessarabialaiset kansanedustajat ovat julkaisseet lausunnon , jossa he vakuuttavat Bessarabian väestön uskollisuutta Rumaniaa kohtaan sekä lupaavat edelleenkin kannattaa hallitusta , mikäli tämä noudattaa toiminnassaan kansanvaltaisia periaatteita . Pääministeri Maniu on tähän hallituksen puolesta vastannut ilmoittaen hallituksen edelleenkin tulevan kannattamaan kysymyksessä olevia aatteita . Sovinto on siis ainakin ulkonaisesti saatu aikaan . Luultavaa on , että Bessarabia mieluummin haluaisi itse hallita itseään . Autonomian saamiseen ei kuitenkaan monestakaan syytä ole mitään mahdollisuuksia . Rumanian oman edun kannalta olisi erittäin tärkeätä , että saataisiin aikaan parannus Bessarabian hallinnossa . Se , ettei punainen enemmän kuin valkoinenkaan Venäjä ole antanut suostumustaan sen liittämiseen Rumaniaan , on seikka , jonka merkitystä ei voida väheksyä .

Mitä kysymyksen strategiseen puoleen tulee , vaikuttaa Bessarabian puolustamista se , ettei siellä ole juurilaisinkaan maanteitä . Niinkuin jo ennen olen Ministeriölle ilmoittanut , ei Rumaniassa katsota tätä nykyä olevan mitään sodan vaaraa Venäjän taholta .

Bucarest , 5 p. toukokuuta 1930.

K. G. Idman .

54

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C^o 13.

ASIA:

Ministeri Toimain raportti no 50
Varsova

20/5 1930.

No. 151/411.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
№ 19/213 (ae) D. 10 30		
23/5-20	2	LII
RYHMÄ	LUOKA	ASIA
5	C13.	

Herra M i n i s t e r i ,

Täten on minulla kunnia lähettää Teille ,
Herra M i n i s t e r i , raporttini N:o 50
viitenä kappaleena :
Rumanian sisäinen tilannesiv.1-7.

Vastaanottakaa , Herra M i n i s t e r i ,
erinomaisen kunnioitukseni vakuutus .

V. J. Procopé

Herra Ulkoasianministeri Hj. J. P r o c o p é ,
H e l s i n k i .

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
Ke 49/213/ae P. 1930		
23/5.30	72	LII
RUMMA	LUOTO	ROIA
5	213	

Ministeri Idmanin raportti

N:o 50.

20. V. 1930 .

Rumanian sisäinen tilanne .

Nykyään on huomattavissa Rumiassa eräänlaista levottomuutta . Sisäinen tilanne ei vaikuta yhtä varmalta ja selvältä kuin edellisillä kerroilla siellä käydessäni. Niinkuin jo marraskuussa Ministeriölle lähettämässäni raportissa huomautin , tuotti uuden jäsenen valitseminen n.s. korkeaan hallitusneuvostoon Busgudan-vainajan jälkeen suurta huolta hallitukselle , koska sen tällöin oli m.m. syrjäytettävä leskikuningatar Maria , joka oli lausunut toivomuksenaan päästä holhoojahallituksen jäseneksi . Hallitus suoriutui kyllä silloin voittajana . Sen ehdokas , korkeimman oikeuden jäsen Saratzeano tuli valituksi , mutta neljän hallituksen jäsenen oli yleisen mielipiteen painostuksesta erottava , koska nämä olivat sukulaisuussuhteessa uuteen hallitusneuvoston jäseneseen .

Siitä , joka ei tunne sikäläisiä oloja , voi ehkä tuntua hieman omituiselta , että maan yleinen mielipide niin ankarasti tuomitsee sellaisen asiaintilan , että joku hallituksen jäsen olisi sukulaisuussuhteessa hallitus-

neuvoston jäseneksi . Tämä johtuu ennen kaikkea siitä tavasta , jolla hallitukset Rumanian vaihtuvat . Rumanian ei ole nimittäin vielä koskaan sattunut , etteikö " istuvalla hallituksella " olisi enemmistöä eduskunnassa , tai etteikö se uusia vaaleja toimeenpantaessa olisi saanut enemmistöä . Tällaisten, meikäläisestä ehkä jonkun verran olemuksien olosuhteiden vaikutuksesta johtuu , että yhtenä korkeimman vallan tehtävistä on koettaa muista merkeistä kuin eduskunnan kokoonpanosta päätellä nauttiiko hallitus vielä yleistä luottamusta maassa vai ei . Kun korkein valta on tullut vakuutetuksi siitä , ettei hallituksella enää ole sitä kannatusta , mikä sillä oli sen valtaan tullessa , antaa se vastustuspuolueen - Rumanian on yleensä ollut ainoastaan kaksi suurta puoluetta - muodostaa hallituksen . Senjälkeen kun uusi hallitus on nimetty , pannaan toimeen uudet vaalit , jolloin osottautuu , että melkein kaikki edustajat ovat uuden hallituksen kannattajia . Rumanian hallitusmuodossa edellytetty parlamentaarinen hallitustapa ei siis käytännössä sovelletuttuna merkitse sitä , että eduskunnan kokoonpano määräisi hallituksen kokoonpanon , vaan hallitus aina suuremmissa tai vähemmässä vaikuttaa eduskunnan kokoonpanoon . Kun jo aikaisemmin olen kosketellut vaalien toimittamisen yhteydessä olevia seikkoja , en syvenny tässä niihin sen enempää . Mitä nykyiseen hallitukseen tulee on epäilemättä , että sen aikana vaalivapaus on ollut paljon suuremmissa määrässä kunnioitettu kuin edellisten hallitusten aikana , joskaan ei , niinkuin Ruotsin lähetystö on minulle huomauttanut , tällöin mitenkään voida ottaa mittapuuksi esim. pohjoismaissa vallitsevia oloja . Myöskin nykyisellä hallituksella tai sen kannattajilla viranomaisten keskuudessa lieenee tässä suhteessa syntejä tilillään .

Olkkoon asianlaita miten hyvänsä , tosiasia on , että Vintila Bratianun johdossa oleva vapaamielinen puolue nykyään erittäin innokkaasti koettaa saada yleistä mielihpidettä ja hallitusneuvostoa vakuutetuiksi siitä , että kansallinen talonpoikaispuolue on menettänyt kannatuksensa maassa . Vapaamielinen puolue on tottunut hallitsemaan Rumaniaa . Ei ole vielä koskaan ennen sattunut , että se olisi ollut poissa hallituksesta niin pitkää aikaa kuin puolitoista vuotta . Sen vuoksi se käyttääkin häikäilemättä kaikkia keinoja , sekä luvallisia että luvattomia , nykyistä hallituspuoluetta vastaan . Mainittakoon esimerkkinä , että sen lehdissä kerran levitettiin tietoa , että nykyisen hallituksen tarkoituksena olisi alentaa lei kolmanteen arvostoon . Samoin ovat vapaamieliset koettaneet käyttää hyväkseen Rumanialle epäedullista tilannetta Bessariabiassa , josta viime raportissani mainitsin , ja koettaneet vierittää hallituksen niskoille syyn sikäläisen väestön rumanialaisvastaisesta mielialasta . / Useat virkatoverini , jotka eivät mitenkään pidä oikeutettuna Bratianun puolueen taktiikkaa tässä kysymyksessä , katsovat myöskin , ettei hallitus ole osottanut tarpeellista tarmoa asiassa.

Hallituksen suurimpana vastuksena on kuitenkin maan vaikea taloudellinen tilanne . Toiveet , jotka liittyivät uuden hallituksen valtaan astumiseen , eivät ole toteutuneet . Voidaan sanoa , ettei taloudellinen tilanne ole lainkaan parantunut nykyisen hallituksen valtakautena . Se ei ole hallituksen syy , mutta se on sen onnettomuus . Pääasiallisena syynä vaikeaan tilanteeseen on maatalouden alalla kaikkialla vallitseva pulakausi , joka tekee , ettei satoa saada myydyksi ulkomaalle . Rumaniaassa pitää vielä paljon suuremmassa määrässä kuin muualla paikkansa sananparsi "että kaikilla on rahaa kun talonpojalla on

rahaa ". Osotuksena suuresta rahanpuutteesta mainittakoon, että yksityisten on pankeista saamistaan lainoista maksettava korkoa 24-30 % vuodessa .

Mutta nykyisen hallituksen vaikeuksiin on muitakin syitä . Kansallinen talonpoikaispuolue otti perintönä vapaamielisiltä mitä huonoimmassa tilassa olevat valtionraha-asiat . Valtion menot olivat 20 miljaardia leita tuloja suuremmat . Valtion luotto oli niin huono , ettei sillä ollut minkäänlaisia mahdollisuuksia saada lainaa ulkomaalta . Valtion ulkomaisten velkojen korot maksettiin epäsäännöllisesti tai jätettiin ne kokonaan maksamatta . Suurilla ponnistuksilla on nykyinen valtiovarainministeri Madgearu saanut aikaan järjestyksen valtion raha-asioissa ja valtion omaisuuden hoidossa yleensä . Esimerkkinä ennen vallinneesta epäjärjestyksestä mainittakoon , ettei ollut minkäänlaista luetteloja rautateiden omaisuudesta , vetureista ja vaunuista . Mikäli hallituksesta on riippunut, on se ankaralla kädellä koettanut tehdä loppu vallinneesta lahjomisjärjestelmästä . Samoin on Madgearu armotta koettanut pakottaa maamiehensä ilmoittamaan tulonsa ja maksamaan veronsa - mikä ei myöskään ennen ollut tavallista . Jo se seikka , että hänen aikanaan taksoitusviranomaisille on annettu 240.000 uutta veroilmoitusta osottaa , että ministerillä on ollut kylliksi tarmoa ajaakseen tahtonsa lävitse . Kun samalla otetaan huomioon hallituksen osottama säästäväisyys , joka m.m. on ilmennyt kymmenien tuhansien virkamiesten erottamisessa , voidaan ymmärtää , että on olemassa paljon sellaisia , joita ei hallituksen politiikka miellytä .

Joku aika sitten toimitetuissa kunnallisissa vaaleissa sai vapaamielinen puolue 30 % äänistä . Ei liene vielä koskaan sattunut , että jossain vaaleissa - vallas-

sa olevan hallituksen vaikutus ulottuu muihinkin kuin eduskuntavaaleihin - vastustuspuolue olisi saanut näin suurta määrää omista ehdokkaistaan valituiksi . Kysymyksessä olevia vaaleja pidetäänkin senvuoksi merkinä vapaamielisen puolueen kasvavasta vaikutuksesta . Rumaniassa ollessani piti vapaamielinen puolue puoluekokoustaan Bukarestissa . Niinkuin Rumaniassa yleensä on tapana , oli kokous järjestetty erittäin suurenmoiseksi . Maaseudulta oli saapunut suuret joukot puolueen kannattajia . Kokouksen jälkeen kulki 40.000 henkeä valtavassa kulkueessa soitto-kuntineen ja lippuineen Vintila Bratianun ja muiden puolueen johtajien ohitse , osottaen näille eläköön -huudoilla suosiotaan . Vapaamielinen puolue ei ole mikään halveksittava vastustaja . Sen toimeenpaneman maareformin kautta tehtiin loppu entisestä vanhoillisesta puolueesta . Entiset vapaamieliset ovat vähitellen itse muuttuneet vanhoillisiksi . Heidän hallussaan ovat pankit , teollisuus ja kauppa . Heillä on siis myöskin vaalitaisteluun tarvittavat varat . Mikäli olen voinut havaita katsovat Bukarestissa olevat lähettiläät , että Rumanielles olisi onnettomuus jos Bratianu ystävineen jälleen pääsisi hallitukseen . Puolitoista vuotta on liian lyhyt aika , jotta ulkomaiset rahamiespiirit olisivat voineet unohtaa vapaamielisten synnit ja erhdykset . Madgearu on lyhyenä valtiovarainministerikautenaan saavuttanut näiden piirien luottamuksen ja kunnioituksen .

Kaikki riippuu siis nykyään siitä , mille kannalle hallitusneuvosto asettuu . Niinkuin jo olen huomauttanut , on hovi nykyistä hallitusta vastaan . Hallitusneuvoston puheenjohtaja prinssi Nikolai on siinä määrin äitinsä vaikutusvallan alainen , ettei voida odottaa , että hän olisi kansallisen talonpoikaispuolueen ystävä . Jos edel-

lytetään , että Saratzeano kannattaa nykyistä hallitusta, riippuu ratkaisu lopulta metropoliitta Miron Christeasta. Kun on edeltäpäin mahdotonta sanoa mille kannalle tämä vanha pitkäpartainen kreikkalaiskatoollilainen pappi asettu , on luonnollista , että maassa tai ainakin sen valtiollisista asioista innostuneissa piireissä nykyään valitsee suurta hermostuneisuutta . Osoituksena siitä , miten huonoiksi kuningattaren ja hallituksen välit ovat muodostuneet mainittakoon , että kuningatar kieltäytyi saapumasta kansallispäivänä 10 päivänä toukokuuta vietettyyn sotilasparaatiin . Syynä tähän oli , ettei hänen annettu saapua paraatiin yhdessä kuninkaan kanssa . Kuningas on tähän asti aina istunut vaunuissa äitinsä , prinsessa Helenan ja isoäitinsä kuningattaren välissä . Kuningattarelle annettua kieltoa ajaa yhdessä kuninkaan kanssa perusteltiin sillä , että kuningas on nyttemmin jo liian vanha istuakseen kahden naisen välissä . Kun oli valittava isoäidin ja äidin välillä , antoi hallitus etusijan äidille . Missään tapauksessa en luulisi voitavan odottaa hallituksen vaihtoa ennen ensi syksyä .

Vallitsevaa hermostuneisuutta lisää sekin , että yhä enemmän on ruvettu puhumaan prinssi Carol'in palamisesta Rumaniaan . Väitetään , että prinssi Nicolai ja armeijan ylin päällystö näkisivät mielellään , että hän palaisi . Hallitusneuvosto ei ole koskaan ollut armeijan suosiossa . Väitetään myöskin , että kansallisessa talonpoikaispuolueessa on ryhmä , joka tahtoisi , että prinssi Carol tulisi takaisin . Prinssin väitetään olevan lahjakkaan ja kykenevän . Nyttemmin asunee hän myöskin erillään rakastajattarestaan . 1/. Olen myöskin voinut panna

1/. Puolan lähettiläs , kreivi Szembek kertoi minulle Carolin rakastajattaren sanoneen eräälle hänen rumonialaisen tuttavansa pariisilaiselle " pienelle ystävättärelle " , että hän mieluummin olisi " kuninkaan kuin kruunuprinssin entinen rakastajatar " . Tähän asti on rouva Lupesco aina koettanut estää Carolin paluuta .

merkille , että rumanialaiset, joiden kanssa asiasta syn-
tyy kysymys , nyt monasti asettuvat erittäin ymmärtäväisel-
le kannalle prinssi Carol'in paluuseen nähden . He lausu-
vat , että kuninkaan nuoruuteen nähden voisi olla hyvä ,
jos Carol tulisi . Hänen ainoa vikansa oli , että hän
oli liiaksi naisten vaikutusvallan alainen . Ihmisen van-
hemmaksi tullessa tämä vaikutusvalta usein vähenee . Ul-
koasiainministeri Mironescon kanssa asiasta puhuessani
myönsi hänkin kysymystä yleisön keskuudessa nykyään poh-
dittavan . Omasta puolestaan arveli Mironesco , ettei a-
siasta kuitenkaan lopulta tulisi mitään . Kun kuitenkin
useimmat Bukarestissa olevat lähettiläät tiedoittivat säh-
kötietä liikkeellä olevista huhuista hallituksilleen , kat-
soin olevan syytä niistä Ministeriölle ilmoittaa .

Niinä muutamina kertoina , jolloin olen ollut Ru-
maniassa , olen joka kerralla nähnyt ihmisten osottavan
suosiotaan ja hurraavan eri henkilöille . En näe senvuok-
si mitään syytä, minkä vuoksi ei myöskin hurrattaisi
prinssi Carol'ille tämän palatessa Bukarestiin . Vaikeim-
maksi muodostuisi luultavasti paluu viehättävälle prin-
sessa Helenalle , jonka avioliitto prinssi Carol'in kanssa
on ollut täynnä pettymyksiä . Niinkuin paavin nuntius
on minulle selittänyt - ja hän kai nämä asiat parai-
ten tuntee - voitaisiin tämäkin asia muodollisessa suh-
teessa erittäin hyvin järjestää selittämällä , että prin-
sessa silloisen vapaamielisen hallituksen painostuksesta
oli pyytänyt eroa miehestään . Kun ei prinssi Carol kos-
kaan nimenomaan ole antanut suostumusta eroon , voitaisiin
todeta , ettei avioliiton purkamiseen ole ollut laillista
perustetta . Täten saataisiin tämäkin puoli asiasta jär-
jestetyksi .

Varsovassa, 20 p:nä toukokuuta 1930.

V. J. Lamm

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C, 3

ASIA:

Ministeriö: Idmanin raportti N: 51

Varsova

27/5-80.

Légation de Finlande

Varsova , 27 p:nä toukok.1930.

158/430.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
21/213 S. 30		
31/5-30	Vg	L
5	C 13	

Herra M i n i s t e r i ,

Täten on minulla kunnia lähettää Teille ,
Herra M i n i s t e r i , raporttini N:o 51 vii-
tenä kappaleena :

Bessarabian kysymys siv. 1-4.

Vastaanottakaa , Herra M i n i s t e r i ,
erinomaisen kunnioitukseni vakuutus .

V. J. Procopé

Herra Ulkoasiainministeri Hj. J. P r o c o p é ,
H e l s i n k i .

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
№ 21 / 213 Ser.D. 19 30		
21/5-30	2	Liit.
RYHMÄ	OSASTO	ASIA
5	C. 13	

Ministeri Idmanin raportti

N:o 51.

27. V. 1930 .

Bessarabian kysymys .

Sen jälkeen kuin kirjoitin tilannetta Bessarabiassa käsittelevän raporttini , oli minulla tilaisuus keskustella kysymyksestä Unkarin sikäläisen sotilasasiamiehen, majuuri Domaniczyn kanssa , joka juuri oli palannut Bessarabiaan tekemältään matkalta . Majuuri Domaniczky kertoi seuraavaa .

Paitsi useissa Bessarabian kaupungeissa oli hän käynyt myöskin monissa paikoin maaseudulla . Hänen saamansa vaikutus oli , että hän oli Venäjällä eikä Rumaniassa . Kaikkiällä oli hän kuullut puhuttavan venäjää . Virkamiehet olivat ainoat , jotka puhuivat rumaniakieltä . Hän sanoi senvuoksi olevansa vakuutettu siitä , että rumania-laiset väestötilastolliset tiedot olivat vääriä ja että venäläisiä oli tuntuvasti enemmän kuin tahdottiin myöntää . Niin ilmestyy Bessarabiassa esim. seitsemän sanomalehteä , joista kuusi on venäjänkielistä ja ainoastaan yksi rumonialainen . Bessarabian pääkaupungissa Kischineff'issä ei kaupungin suurimmassa hotellissa edes ymmärretty rumaniakieltä . Rumonialaiset eivät myöskään ole tehneet mitään antaakseen kaupungille rumonialaisen leiman . Niin ovat esim. selitykset ja kirjoitukset kaupungin mu-

seossa edelleenkin venäjänkielisiä .

Eversti Domaniczky teki rehellisen ja järkevän vaikutuksen , mutta on kuitenkin syytä muistaa , että unkarilaisten etujen mukaista on esittää sikäläiset olot mahdollisimman epätydyttävinä . Niinkuin jo aikoinaan Budapestissa ollessani selvästi saatoin havaita , odotetaan Unkarissa hetkeä , jolloin Venäjä jälleen on pystyssä ja rupeaa esittämään vaatimuksiaan Bessarabiaan . Kun eivät unkarilaiset myöskään pidä luultavana - missä he epäilemättä ovatkin oikeassa - että tshekit ja serbialaiset ryhtyvätsotilaallisesti enemmän kuin diplomaattisesti auttamaan ja tukemaan rumaniaalaisia Venäjää vastaan , laskevat he pienen Ententen tällöin välttämättömyyden pakosta hajoavan . Unkarilla tulee silloin olemaan vapaat kädet Transsylvaniaan nähden .

Bukarestissa ollessani pyysi Unkarin lähettiläs Madgyary minut kerran kanssaan autoretelle Transsylvaniaan . Matkan kuluessa kävi hänen sanoistaan selvästi ilmi , etteivät unkarilaiset ole luopuneet toivosta edullisen poliittisen konstellationin aikana saada takaisin Transsylvanian . Siihen nähden , että siellä paitsi unkarilaisia , on myöskin saksalaisia , katsovat he sikäläisen väestön enemmistön olleen Rumaniaan yhdistämistä vastaan . /Rumaniaalaisten tietojen mukaan on rumaanilaisia vähintään 55 % /. Madgyary puhui minulle myöskin ikäänkuin moittien siitä , että liittoutuneet , jotka eivät ilman Venäjän apua olisi voittaneet sotaa , olivat ottaneet Venäjältä pois suunnattomia alueita .^{1/} Kävi täysin selvästi ilmi , että Unkari toivoo tulevaisuudessa Venäjästä liittolais- ta itselleen .

1/. Huomautin tähän Venäjään ennen kuuluneiden kansojen itse saavuttaneen itsenäisyytensä . Venäjän entiset liittolaiset olivat ainoastaan tunnustaneet asiaintilan , joka myöskin on sopuoinnussa maailmanvalistuneen mielipiteen kanssa .

Ollessani jäähyväisillä ulkoasiainministeriön pääsihteerin Filalityn luona, siirsin keskustelun Ukrainaan kysyen oliko Rumanian hallituksella jotain varmaa kantaa asiassa. Perustelin kysymystäni sillä, että Ukrainan kysymys mahdollisesti lähitulevaisuudessa yhä suuremmassa määrässä tulee kiinnittämään huomiota puoleensa. Filality vastasi hallituksen ei nimenomaan käsitelleen kysymystä, mutta saattoi hän vakuuttaa minulle, että Rumaniassa innokkaasti kannatetaan ajatusta, että Ukrainasta tulisi itsenäinen valtio. Ainoastaan täten on Rumanialle mahdollista olla turvassa Venäjän hyökkäyksiltä. Ainoastaan täten voidaan saavuttaa varmuus siitä, että Bessarabia voidaan säilyttää. Huomautin tähän, että oli maita, joissa asiaa katseltiin toisin. Olin esim. saanut käsityksen, että Tšekkoslovakian ulkoasiainministeriössä epäiltiin Ukrainan itsenäisyyttä, eikä sitä muutenkaan pidetty suotavana. Filality vastasi terävästi hänen mielestään Euroopan rauhan säilymisen olevan suuriarvoisemman kuin sen, että Karpaatti-Venäjä kuuluu Tšhekkoslovakialle. Rumania oli tässä kysymyksessä samalla kannalla kuin Puola. "Puolalaiset ovat europalaisimmat kaikista slaaveista, mutta Beneš'illä on slaavilainen sielu, ja tahtoo hän nähdä Venäjän suurena ja mahtavana. Beneš'hän jo olisi halunnut tunnustaa Neuvosto-Venäjänkin, jollemme me yhdessä Jugoslavian kanssa olisi panneet vastaan."

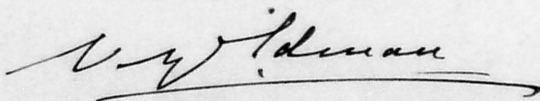
Kysymykseeni eikö Rumaniassa pelätä esim. Bukovinas- sa olevan ukrainalaisen väestön haluavan liittyä itsenäiseen Ukrainaan, jos sellainen muodostuisi, vastasi Filality ukrainalaisia olevan niin vähän, että niiden vaikka hätätilassa annettaisiin erota Rumaniasta. Bessarabian säilyttäminen on Rumanialla tärkeämpi. Sovimme siitä, että

keskustelumme oli katsottava täysin yksityisluontoiseksi ja luottamukselliseksi .

Majuuri Domaniczky lausui minulle käsityksensä , ettei "Bessarabia ole mikään strateeginen vaan puhtaasti poliittinen kysymys ". Rumania ei ole tehnyt mitään puolustuksen kuntoon panemiseksi siellä . Maanteitäkään ei ole välitetty rakentaa . Nykyisissä oloissa kestäisi yhden rumanalaisen divisionan lähettäminen rajalle kaksi viikkoa .

Olen kuitenkin kuullut toisilta tahoilta , että viime aikoina olisi kiinnitetty enemmän huomiota Bessarabian puolustukseen . Viime vuonna Rumaniaan tekemällään matkalla olisi marsalkka Pilsudski ankarasti arvostellut rumanialaisten toimetttömyyttä . Bukarestissa oleva Puolan lähetystö olisi senjälkeen koettanut kaikin tavoin kiinnittää Rumanian hallituksen huomiota Venäjältä päin mahdollisesti uhkaavaan vaaraan . Pidän tätä hyvin uskottavana . Puolan ulkoasiainministeriön itäisen osaston päällikkö Hollowko on minulle suoraan sanonut Bessarabian olevan "Venäjän linjan heikon kohdan ". Tullessani Bukarestista Varsovaan , oli samassa junassa Amerikan Yhdysvaltain sotilasasiamies , eversti Yeager . Tämä kertoi minulle , että rumanalaiset ovat äskettäin siirtäneet itärajalles paraimmat joukkonsa , jotka ennen olivat maan läntisellä rajalla .

Varsovassa , 27 p:nä toukokuuta 1930.

990

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C13

ASIA: _____

Ministeriö Idmanin rap. N: 52

Varsova

3/0-80.

Légation de Finlande

Varsova , 3 p:nä kesäk. 1930.

No. 452/164.

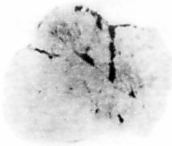
ULKOASIAINMINISTERIÖ	
No. 22 / 213 lat X. 30	
9-30	
5	C13

Herra M i n i s t e r i ,

Täten on minulla kunnia lähettää Teille ,
Herra M i n i s t e r i , raporttini N:o 52 vii-
tenä kappaleena :

Puolan hallitus ja eduskunta siv.1-5.

Vastaanottakaa , Herra M i n i s t e r i ,
erinomaisen kunnioitukseni vakuutus .

V. J. Procopé

Herra Ulkoasiainministeri Hj. J. P r o c o p é ,
H e l s i n k i .

Ministeri Idmanin raportti

N:o 52.

3. VI. 1930.

Puolan hallitus ja eduskunta .

Puolan valtiomuodon mukaan on valtionpäämies velvollinen kutsumaan kokoon eduskunnan jos 1/3 osa eduskunnan jäsenistä kirjallisesti laaditulla anomuksella sitä pyytää . Sejmin vastustuspuolueiden jätettyä sejmin kokoonkutsumista tarkoittavan anomuksen presidentille , kutsuttiin eduskunta toukokuun 20 päivänä julaistulla käskykirjeellä koolle saman kuun 23 päiväksi . Senaattia sitävastoin ei kutsuttu kokoon , kun ei sen jäsenten puolesta ollut esitetty mainitunlaista pyyntöä .

Siihen nähden , että eduskuntapiireissä suhtaudutaan vihamielisesti nykyiseen hallitukseen / vrt. raporttini No. 47/ , odottivat monet , ettei eduskuntaa lainkaan kutsuttaisi koolle . Pääministeri Slawek itse oli ollut tällä kannalla . Syynä siihen , että eduskunta sittenkin sai koontumiskutsun , oli että eräät hallituksen jäsenet , ennenkaikkea kauppaministeri Kwiatkowski , pitivät välttämättömänä , että eduskunnalle annettiin tilaisuus lausua ajatuksensa erinäisistä taloudellisista kysymyksistä . Sitäpaitsi ovat molemmat Saksan kanssa solmitut tärkeät sopimukset n.s. likvidationsopimus ja kauppasopimus käsittelemättä .

Hallituksen taholta koetettiin vaikuttaa eduskuntaan, jotta se rajottuisi ainoastaan käsittelemään niitä kysymyksiä, jotka hallitus sille jättäisi. Nämä yritykset eivät kuitenkaan johtaneet toivottuun tulokseen. Päinvastoin kävi ilmi, että eduskunnan tarkoitus oli antaa epäluottamuslause hallitukselle. Niinkuin Ministeriölle ilmoitin, sanoi kauppaministeri Kwiatkowski minulle hänen kanssaan 22 p. toukokuuta keskustellessani, epäilevänsä tulisiko eduskunta olemaan kauan koolla. Satu seuraavana päivänä tulemaan ulkoasiainministeriöön alivaltiosihteeri Wysockin luo silloin kun hän juuri oli saanut tiedon siitä, että presidentti eduskunnan puhemiehelle osoitetulla kirjelmällä oli lykännyt eduskunnan kokoontumisen 30 päiväksi. Kirjelmä lähetettiin klo. 11 e. p.p., tuntia ennen kuin sejmien piti kokoontua. Saatoin täten itse todeta, että lykkäämispäätös oli odottamaton ulkoasiainministeriölle. Olen myöskin vakuutettu siitä, ettei kauppaministeri Kwiatkowski siitä edellisestä päivänä mitään tietänyt. Niinkuin tavallisesti, oli Pilsudski vasta viime hetkessä tehnyt päätöksensä kenenkään kanssa neuvottelematta. Lykkäämispäätös on ollut omiaan yhä enemmän kiihdyttämään eduskunnan jäsenten mieliä. Minkäänlaisia katumielenosotuksia ei tapahtunut, mutta kaikki vastustuspuolueet pitivät kokouksen, jossa ankarasti tuomittiin hallituksen menettely.

Vasemmiston ja keskuspuolueitten yhteisessä lausunnossa sanotaan :

" 1/ Tasavallan Presidentin määräys, jolla peruutettiin kansanedustajain aloitteesta kokoonkutsutta ylimääräinen Sejmien istunto, tekee mahdottomaksi taistelun maatalouspuolaa samoinkuin sen seurauksia vastaan, jotka ukaavat työmiesten ja talonpoikaisjoukkojen itse olemassaolon perustuksia.

2/ Tasavallan Presidentin antama määräys kärjistää maan sisäiset olosuhteet äärimilleen ja samalla hävittää mahdollisuuden saada ulkomaista luottoa .

3/ Perustuslaillinen ja parlamentaarinen edesvastuu joutuu Slawekin hallitukselle ; moraalisisä vastuussa historian edessä on Tasavallan Presidentti , koska hänet on vedetty mukaan sen poliittisen leirin toimiin , jota herera Slawekin hallitus edustaa .

4/ Neuvoessaan Presidenttiä lykkäämään ylimääräisen istunnon ja kieltämään senaatinistunnon kokoonkutsumisen , ilmaisi Slawekin hallitus pelkonsa parlamentaarisisä kontrollista ja vastuunalaisuudesta menosäännön ylityksistä , jotka ovat melkein miljaardin zlotya ja joista moraalisisä sekä poliittisisä voidaan syyttää koko sitä suuntaa , joka on Puolassa hallinnut nelisen vuotta .

Sellaisten olosuhteiden vallitessa vastustavat vasemiston ja keskustan edustajat jyrkästi ylimääräisen istunnon lykkäämistä ja selittävät , että taistelua diktaatturin poistamiseksi ja perustuslaillisuuden ja oikeuden täydellisisä valtaan saattamiseksi tullaan jatkamaan järjestyneen kansanvallan lopullisisä voittoon saakka ."

Lausunnon ovat allekirjoittaneet Puolalaisien sosiaalisien parlamentaarinen yhdistys , Parlamentaarinen klubi P.S.L. "Wyzwolenie" , Talonpoikaispuolueiden parlamentaarinen klubi , Parlamentaarinen klubi P.S.L.-Piast , Kristillisen työväenpuolueen klubi , Kansallisen työläispuolueen klubi .

Kansallisdemokraattien julkilausuma kuuluu seuraavasti :

" Tämän kaun 23 päiväksi määrätty erikoinen istunto lykättiin ennen avajaisia Tasavallan Presidentin käsystä . Kansallinen Klubi näkee siinä loukkauksen perus-

tuslakia vastaan . Omasta toivomuksestaan kokoonkutsutulla Sejmillä on oikeus pitää neuvotteluja hallituksen tahdosta riippumatta . Varsinainen syy , jonka vuoksi Sejmin neuvottelut tehtiin mahdottomiksi , oli , että sen piti käsitellä lainvastaisia budjettiylityksiä vv. 1927/28 ja erikoisesti vastuunalaisuutta siitä , että veroista saatuja varoja oli käytetty vaalitarkoituksiin . Sejmin työn pysähdyttäminen tällä hetkellä vaikeuttaa maatalouspulaa , koska tämän seurauksien lieventäminen vaatii useiden lakien muuttamista . Yhteiskunnalla ei ole eikä voi olla luottamusta hallitukseen , jotka tahtovat välttyä tarkastuksesta ja jotka toimivat omavaltaisesti julkisen omaisuuden vallitsemisessa - yksi tunnetuista neljästä vaatimuksesta , jotka sotaministeri asetti yhteistyön edellytykseksi Sejmin kanssa . Tällaisten olosuhteiden vallitessa jää koko poliittinen ja taloudellinen vastuunalaisuus niille , jotka neljä vuotta sitten anastivat vallan itselleen , osaamatta kuitenkaan käyttää sitä kansan ja valtion hyödyksi ."

Hallituksen toimeenpide lykätä juuri kokoonkutsutun eduskunnan kokoontuminen 30 päiväksi , osottaa räikeällä tavalla millaisiksi toimeenpanevan ja lakiasäätävän valtan väliset suhteet ovat muodostuneet . Minkäänlaisia toiveita ei myöskään ole olemassa näiden suhteiden paranemisesta . Nykyisen ankaran pulakauden aikana on hallituksen toimeenpide omiaan vaikuttamaan erittäin haitallisesti Puolan mahdollisuuksiin saada ulkomaista lainaa , jota välttämättä tarvittaisiin . Niinkuin eräs tunnettu puolalainen kansantalousmies ja Varsovan kaupungin rahanasiainvaliokunnan puheenjohtaja minulle kertoi , olivat täällä äskettäin käyneet Parisin kunnallishallinnon edustajat antaneet ymmärtää , ettei ulkomaalla ole tätä nykyä

olemassa sitä luottamusta Puolaa kohtaan , joka on luoton antamisen välttämättömänä edellytyksenä . Täällä on herättänyt suurta huomiota se , että liittolaismaa Ranska on kieltänyt luoton Puolalta samaan aikaan kun useat Balkanin maat ovat saaneet sieltä lainan . Hallituksen taholta annettuja selityksiä , ettei lainaa olisi koetukaan saada , koska siihen muka ei olisi mitään tarvetta , ei kukaan usko .

Varsovassa , 3 p:nä kesäkuuta 1930.

V. J. Linn

54

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C13.

ASIA:

Ministeri Idmanin raportti 53.
Warsova

14/6 1980.

Légation de Finlande

Varsova, 16 p:nä kesäk. 1930.

No. 473/170.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
No. 24/214/30 P. 10 30		
19/6.30	2	1/11
FINLAND	RUUSU	ASIA
5	113	

Herra M i n i s t e r i,

Täten on minulla kunnia lähettää Teille,
Herra M i n i s t e r i, raporttini No. 53 vii-
tenä kappaleena:

Carolín paluu Rumaniaansiv. 1-6.

Vastaanottakaa, Herra M i n i s t e r i,
erinomaisen kunnioitukseni vakuutus.

V. J. Procopé

Herra Ulkoasiainministeri Hj. J. P r o c o p é,

H e l s i n k i.

MINISTERIO		
No 24/214 (ae)		D. 19 30
49/6.30	102	112
RYHMÄ	OSASTO	ASIA
5	C13.	

Ministeri Idmanin raportti

N:o 53.

14. VI. 1930.

Carolin paluu Rumaniaan.

Niinkuin jo Bukarestista lähettämässäni sähkösanomassa ja raporttissani No. 50 toukokuun 20 päivältä Ministeriölle ilmoitin, oli otettava huomioon mahdollisuus, että prinssi Carol palaisi takaisin Rumaniaan. Arvostellessa äskeisiä tapahtumia, jotka suomalaisesta saattavat tuntua odottamattomilta ja jossain määrin käsittämättömiltäkin, on ennen kaikkea muistettava, että rumanalaiset katselevat asioita aivan toisin kuin esim. pohjoismaissa on tapana. Rumanialainen suhtautuu asioihin ennen kaikkea paljon realistisemmin ja itsekkäämmin kuin meikäläinen. Se, mitä kutsutaan lailliseksi järjestykseksi ei ole mitään itsessään pyhää, vaan käsitetään se ensi sijassa järjestykseksi, jonka on tarjottava eräitä etuja asianomaisille itselleen tai ainakin heidän puolueilleen. Jos laillinen asiointila muuttuu epäedulliseksi, ei sen pysyttämistä myöskään pidetä tarpeellisena.

Olen jo toukokuun raporttissani esittänyt miten nykyisen vallassa olevan kansallistalonpoikaisen puolueen asema oli heikontunut. Se ei voinut enää varmasti luottaa hallitusneuvoston enemmän kuin hovinkaan kannatukseen. Näin ollen syntyi sen eräiden jäsenten keskuudessa ryh-

mä, joka oli taipuvainen kannattamaan prinssi Carolia. Carolin katkaistua suhteensa rouva Lupescuun olivat prinssi Nikolai ja ainakin osa armeijan upseereista ruvennut kannattamaan ajatusta hänen paluustaan. Kaikkihan tiesivät, että vapaamielisen puolueen johtajat Bratianu, Duca y.m. olivat vaatineet Carolia luopumaan oikeudestaan kruunuun. Oli siis luultavaa, että vapaamielisten valtaan tulo voisi vaikeutua, jos Carolista tulisi kuningas. Tahtomatta väittää, että tämä olisi ollut puolueen enemmistön kanta, on joka tapauksessa varmaa, että se yleinen epävarmuuden tilanne, josta olen Ministeriölle tiedoittanut, suuresti oli omiaan helpottamaan Carolin palaamista Rumaniaan. Carol oli epäilemättä entisen käytöksensä kautta tavallaan menettänyt moraalisen oikeutensa olla kuninkaana. Toiselta puolen oli kansallistalonpoikaisen puolueen jäsenien joukossa varmaankin useita, jotka uskoivat yleisesti tunnettua — totta tai väärää — kertomusta siitä, miten lopullisena aiheena Carolin pakolliseen lähtöön Rumaniasta olisi ollut seuraava tapaus, josta lienee syytä tässä mainita.

Kun prinssi Carol eräänä aamuna 5 aikaan palasi kuninkaalliseen linnaan, tapasi hän äitinsä rakastajan, ruhtinas Stirbeyn, joka juuri tuli tämän sänkykamarista. /Ruhtinas Stirbeyn väitetään olevan nuorimman prinsessan Ileanan isän./ Prinssi Carol oli vaatinut selitystä Stirbeyltä tehden kylläkin oikean huomautuksen siitä, että kysymyksessä olevaan aikaan ainoastaan "rakastaja ja lääkäri saivat tulla naisen makuuhuoneesta". Lähimpänä seurauksena oli korvapuusti Stirbeyltä, l/ kaukaisempänä lähtö Rumaniasta. Pääministeri Jean Bratianu oli Stirbeyn lanko.

Eräiden lehtien — m.m. Helsingin Sanomain — kirjeen-

l/. Carol ei kylläkään liene jäänyt mitään velkaa.

vaihtajien oletukset siitä, että kuningatar olisi ollut Carolin kotiinpaluuta vastaan, perustuvat ilmeisesti kysymyksessä olevaan vanhaan kertomukseen. Olen ollut pakoitettu mainitsemaan tästä — Rumaniaista lähetetyissä raporteissa on nähtävästi rakkaudella aina sijansa — koska se, joskaan tekemättä Carolia paremmaksi, kuitenkin on omiaan tekemään hänet symppaattisemmaksi, koska se osoittaa, että ne, jotka aiheuttivat hänen luopumisensa kruunusta, eivät ehkä itse asiassa olleet parempia, vaikkakin he olivat omissa asioissaan pitäneet kiinni eräistä muodoista, joita yhteiskunta vaatii jäseniltään.

Miten paljon kertomuksessa on perää, ei kuulu tähän. Joka tapauksessa sanoi kuningatar minulle marraskuussa Carolin lähdön tuottaneen suurta surua kuningas Ferdinandille ja hänelle itselleen. Millaiset äidin ja pojan keskinäiset välit ehkä olivatkin ennen, on ajalla tässäkin, epäilemättä ollut viihdyttävä vaikutuksensa. Kuningattaren ja hallitusneuvoston huonot suhteet olivat tunnetut. Se tyytymättömyys, jolla kuningatar puhui minullekin hallitusneuvostosta, on **ennemminkin** osoituksena siitä, että hän mielellään näki, että tämä laitos lakkasi olemasta. Kuningatar ei ole koskaan jo senkään vuoksi voinut kärsiä sitä, ettei hän itse ole ollut sen jäsenenä. Stirbey ei myöskään enää ole kuningattaren rakastaja, enemmän kuin rouva Lupescukaan Carolin rakastajatar. Mikäli luultavaa on — mitä en varmuudella voi sanoa — että kuningattarella on ollut jotain osaa äskeisissä tapahtumissa, on hän luultavasti **ennemminkin** käyttänyt vaikutusvaltaansa armeijanpuseereihin Carolin hyväksi kuin häntä vastaan.

Lehdissä olleet kertomukset Maniun suuresta taidosta kun hän muka on järjestänyt kuninkaan paluun, on otettava

varovaisuudella vastaan. On luonnollista, että Maniu samoin kuin muidenkin etujen mukaista on nykyään antaa ihmisten luulla, että he aina ovat kuuluneet Carolin kannattajiin. Asia lienee kuitenkin niin, että Maniu on pitänyt parempana kulkea virran mukana kuin virtaa vastaan. Tämän puolesta puhuu myöskin se, että Maniu aluksi on koettanut järjestää asiaa siten, että Carol olisi tullut jäseneksi hallitusneuvostoon prinssi Nikolain sijaan. Samoin viittaisi siihen se, että Maniu samoinkuin m.m. valtiovarainministeri Madgearu eivät halunneet olla jäseniä Mironescun hallituksessa, joka ehdotti eduskunnalle Carolin julistamista kuninkaaksi. Rumanian takäläinen lähetystö ei ole myöskään tahtonut kumota näitä tietoja. Se seikka, että hallitus kauan neuvotteli Carolin paluun kautta syntyneestä tilanteesta, osottaa myöskin, ettei se ollut toiminut yhdessä kuninkaan kanssa, vaan että paluu tapahtui odottamatta. Toinen asia on, että hallitus, niinkuin kaikki muutkin, tiesivät liikkeillä olevista huhuista. Kuvaavaa on sekin, että ollessani jäähyväisillä Mironescun luona, oli tämä niin utelias kuulemaan kertomuksiani Carolin paluuta koskevista huhuista, että hän unohti mennä ministerineuvoston istuntoon. Kuningas on itse häneltä kysyttäessä kuka oli häntä enemmän avustanut, vastannut sen olleen veljensä. Ei ole mitään syytä epäillä tätä tietoa. Ottaen huomioon sen, että kumpikin, sekä Maniu että Madgearu ovat erittäin etevä henkilöitä, on täysin käsittävää jos he eivät olisi erikoisella innostuksella tervehtineet Carolia kuninkaaksi. Carolin entisyys on antanut hyvin vähän takeita siitä, että hänellä on niitä ominaisuuksia, joita hallitsijalta vaaditaan. Mutta mitä oli hallituksella asetettavana Carolia vastaan, joka saattoi luottaa armeijan upseeristoon? Hallitusneuvosto, jonka pu-

heenjohtaja prinssi Nikolai itse oli Carolin puolella, ei ollut mikään sellainen laitos, jonka puolesta rumonialaiset panisivat itseään alttiiksi ikävyyksille.

Vapaamielinen puolue on luonnollisesti viimeiseen asti vastustanut Carolin kuninkuutta. Se ei myöskään ottanut osaa eduskunnan istuntoon, jossa asiasta päätettiin. Sillä ei ollut mitään senkautta voitettavana. Tiedot vapaamielisen puolueen myöhemmästä suhtautumisesta kuninkaan puoleen ovat eriäviä. Toisten tietojen mukaan enemmistö olisi ilmoittanut suhtautuvansa lojaalisesti uuteen asiain-tilaan, mistä myöskin johtuisi, että Vintila Bratianu eroaisi johtajan asemasta, kun sitävastoin toisten mukaan enemmistö edelleenkin olisi vastustavalla kannalla. Tulevaisuus osottaa onko talonpoikaiskansallinen puolue maksanut liian korkean hinnan valta-asemansa säilyttämisestä. Ruhtinasten suosio on vaihtelevaista, eikä siihen ajan pitkään voida perustaa. Kuninkaan ja Maniun väliset uuden hallituksen muodostamista koskevat erimielisyydet ovat paraimpina osoituksena siitä, ettei puolue voi luottaa siihen, että kuningas aina noudattaisi sen toivomuksia. Samoin osottaa se, ettei kuningas katso itsellään olevan erikoista syytä kiitollisuuteen puoluetta kohtaan.

Se, että eduskunta melkein yksimielisesti julisti Carolin kuninkaaksi, ei hämmästyttä ketään, joka hiemankin tuntee sikäläisiä oloja. Rumanian parlamentti on maailman kiltein ja tottelevaisin eduskunta, mikä jo johtuu siitäkin, että melkein kaikki sen jäsenet aina kuuluvat hallituspuolueeseen. Kun kerran oli sovittu, että Carol julistettaisiin kuninkaaksi, oli selvää, että päätös tehtiin yksimielisesti. Kansallinen talonpoikaism puolue ei ole koskaan erikoisemmin vihannut Carolia. Puolueella ei ollut senvuoksi mitään syytä olla noudattamatta johtajiltaan

saamaansa kehotusta.

Millaiseksi tulevaisuus muodostuneekin, on ainakin se varmaa, ettei lehtien kertomuksissa niistä myrskyisistä suosionosotuksista, joilla Carol on otettu vastaan, voi olla mitään liioittelua. Ainoastaan se, joka on omin silmin nähnyt miten mielellään rumonialaiset hurraavat ja osottavat riemuaan, voi täysin käsittää millä nautinnolla Bukarestin väestö on mahtanut käyttää hyväkseen tätä kielitämättä ainutlaatuista tilaisuutta. Toinen asia on, että olisi varmaankin erehdys, jos tästä riemullisesta vastaanotosta vedettäisiin liian pitkälle meneviä johtopäätöksiä.

Varsova, 16 p:nä kesäkuuta 1930.

V. J. Linn

972 ✓

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C13.

ASIA:

Ministeri Idunian raportti no 57.

Varsova.

27/6 1980.

Légation de Finlande

Varsova, 27 päivänä kesäkuuta 1930.

N:o 510/180.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
26/214/ae 13. 1930		
20/6-30	2	1
KIRJA	OLASTO	ADIA
5	013-	

Herra M i n i s t e r i ,

Täten on minulla kunnia lähettää Teille,
Herra M i n i s t e r i , raporttini No. 54 vii-
tenä kappaleena:

Grandin käynti Varsovassa. siv.1-8.

Vastaanottakaa, Herra M i n i s t e r i ,
erinomaisen kunnioitukseni vakuutus.

V. J. Procopé

Herra Ulkoasiainministeri Hj. J. Procopé,
H e l s i n k i .

26/214/ae. 1930		1930
30/6.30	3	E
5	C13	

Ministeri Idmanin raportti

N:o 54.

27.VI. 1930.

Grandin käynti Varsovassa.

Italian ulkoasiainministerin Grandin Varsovassa käynnistä on jo kulunut useita viikkoja. On usein niin, että tällaisten käyntien - milloin niillä yleensä on poliittista merkitystä - seuraukset ilmenevät vasta jonkun ajan päästä. Niinkuin Ministeriölle jo hänen täällä ollessaan sähkötin ei käynnillä ollut sitä suurpoliittista leimaa, minkä useat, vieläpä eräät ranskalaisetkin lehdet sille antoivat. Niinkuin muistettanee, väittivät nämä Briandin pyytäneen Zaleskia esiintymään Ranskan ja Italian välisenä välittäjänä. Tähän antoi aihetta Zaleskin käynti Lontoossa ja Parisissa juuri ennen Grandin saapumista. Keskustellessani asiasta Ranskan takäläisen suurlähettilään La Rochen kanssa, kumosi hän jyrkästi kaikki tämänkaltaiset kertomukset. Hän huomautti minulle siitä aivan oikeasta seikasta, joka lehdiltä oli jäänyt huomaamatta, ettei voida välittää siellä, missä ei ole olemassa mitään erikoista konkreettista konfliktia. Ainoa tällainen riitakysymys, jossa välittäjän tehtävä yleensä olisi mahdollinen, olisi sotalaivaston tonnistoa koskevat kysymykset. Kun ei Englannin hallituksen Lontoossa käydyissä neuvotteluissa ollut onnistunut välittää tässä asiassa,

on itsestään selvää, ettei Ranskan hallitus ole voinut luulla, että Zaleski Grandin Varsovassa käydessä voisi välittäjän tehtävässä onnistua. Ranskan ja Italian välit eivät ole hyviä, mutta niiden väliset suhteet ovat sitä laatua, ettei niitä Varsovasta käsin voida selvitellä. Kysymyksessä olevissa suhteissa on niin paljon puhtaasti psykologisia momenteja, ettei tällainen ulkomaalaisen diplomaatin välitys mitenkään ole ajateltavissa. Kun ei myöskään Grandin lähdön jälkeen missään ole edes yritetty väittääkään, että Varsovassa olisi koetettu selvitellä Ranskan ja Italian välisiä suhteita, voitaneen katsoa, että tässä on yksinomaan ollut kysymys lehtien omista arveluista.

Grandin käynti Varsovassa oli ennen kaikkea kohteliaisuuskäynti Zaleskin jo pari vuotta sitten tekemään Rooman matkaan. Niinkuin muistettaneen luvattiin Zaleskille tällöin, että Italia perustaisi suurlähetystön Varsovaan. Lupauksen täyttäminen viivästyi Englannin haluttomuuden vuoksi seurata Italian esimerkkiä/. Puolalainen sanomalehdistö on Grandin käynnille omistamissaan artikkeleissa kosketellut kysymyksiä, joista Grandin täällä ollessa luultavasti on ollut kysymys. Tšekäläisissä lehdissä olleet artikkelit antavat samalla hyvän kuvan siitä, mitkä ulkopoliittiset kysymykset tätä nykyä ennen kaikkea kiinnostavat puolalaista yhteiskuntaa. Artikkelien yhteisenä tunnusmerkkinä on ollut se, että niissä on painostettu välttämättömyyttä, että Puolalle säilytetään sen asema Itämeren rannalla.

"Me voimme lausua yksinkertaisin sanoin sen", kirjoittaa esim. Gazeta Warszawska, "mitä haluamme, että ministeri Grandi samoin kuin koko Länsi-Euroopa tietäisi. Me tahdomme, että tiedettäisiin mikä on nykyisen Puolan tärkein prob-

leemi, jonka se on perinyt entisyydeltä. Tämä probleemi on Puolan herruus Veikselin rannalla meren turvaamana. Italia on Välimeren ympäröimä. Italian historialliset tehtävät ovat tämän meren rannikoilla. Ei ainoastaan Puolan tulevaisuus, vaan sen koko olemassaolo riippuu siitä, että se voi nojautua Itämereen. Meillä on traagillinen kokemus takanamme. Vuonna 1772 menetimme Pomerellit. Ensimmäistä jakoa seurasi toinen ja kolmas. Sen täytyi tapahtua, sillä valtiomme täytyi tuhoutua ilman merta. Senvuoksi on läntisen rajan puolustaminen puolalaisen politiikan tärkein probleemi. Puola ei voi tässä asiassa suostua mihinkään kompromissiin, vaan on koko poliittinen systeemi sovellettava tätä kysymystä silmällä pitäen. Me emme voi, emmekä tahdo vaitiololla sivuuttaa sitä tosiseikkaa, että pyrkimys tämän rajan muuttamiseen ilmenee yhä selvemmin. Nykyään puhutaan puoliääneen ja kesäkuun 30 päivän jälkeen tullaan puhumaan aivan ääneen Versailles'in sopimuksen territorialisten määräysten tarkistamisesta. On siis selvästi sanottava, että se erehtyy, joka luulee tämän tarkistuksen voivan tapahtua toisin kuin aseilla. Varmaa on, että niinkuin vuonna 1914 Tonavan rannoilla alkanut tulipalo levisi yli koko Europan, tulevaisuudessa myöskin Veikselin rannoilla syntyvä tulipalo tulee käsittämään koko maailman. Kun me käytämme tilaisuutta sanoaksemme tämän Italian ulkopoliittikan johtajalle, tapahtuu se, koska me tiedämme, että Italian peräsimessä on miehiä, jotka ajattelevat realistisesti ja puhuvat selvään ja avoimesti. On välttämätöntä, että myöskin siinä maassa, joka jännittäen ajatuksensa, tahtonsa ja jäsenensä kääntää katseensa tulevaisuutta kohti, tunnetaan mitä Puola on ja mikä on sen politiikan perusta!

"Illustrowany Kurjer Godzienny" antaa vastauksen ky-

symykseen minkä vuoksi puolalainen sanomalehdistö sanoo tämän juuri Grandille. Artikkelissa, jonka se on varustanut otsikolla "Me tahdomme sanoa totuuden ystävälle kun suuren Italian edustaja tulee luoksemme", koskettelee lehti tätä kysymystä. Linaan tähän seuraavat kohdat. "Herra Grandi piti toukokuun 10 päivänä Italian parlamentissa puheen viimeisen Lontoossa pidetyn konferenssin hedelmättömyydestä sekä Italian ja Ranskan välillä vallitsevasta yksimielisyyden puutteesta, jolloin hän rauhattomuutta heittäväällä tavalla selitti seuraavaa. Fascistisella Italiassa on kunnia ensimmäisenä valtiona, eikä tosin vastannyt, ottaa tehtäväkseen tasapainon aikaansaaminen Itä-Euroopan maiden välillä. Mutta todellisuuden ja ihmisyyden tunne, joka elähdyttää Italiaa, ei voi hyväksyä periaatetta, jota noudattaessaan erinäiset henkilöt, näyttäessään toimeenpaneuvansa muodollisia sopimuksia, yhä ankarasti ja epäoikeudettomasti jakavat kansat voittajiin ja voitettuihin. Euroopan rauhanehtoja ei saa käsittää abstrakteiksi. Sopimukset eivät ole ikuisia. Kun toivoo niiden kestävän mahdollisimman kauan, täytyy niitä ajan kuluessa kohentaa uusien tarpeiden ja todellisuuden mukaisesti. Niin on fascistisen hallituksen politiikkaa johdettu jo 8 vuotta. Rauhallisesti ja sitkeästi jatkaa hallitus politiikkaansa. Siis sopimukset eivät ole kestäviä meidän fascistisen ystävämme mielestä.... Mussolini huusi Livornossa 24 tuntia myöhemmin innostuneelle joukolle terävämmin kuin koskaan ennen: En tahdo sanoa ainoastaan Italialle, vaan myöskin rajojemme ulkopuolella eläville kansoille, ettemme suinkaan varomattomasti etsi ristiriitoja, mutta jokaisen, joka tahtoo hyökätä riippumattomuuttamme ja tulevaisuuttamme vastaan, tulee tietää, mihin liekkiin olen puhaltava koko Italian kansan. Jos joku tahtois estää musta-

paitojen vallankumouksen kehitystä, on koko Italian kansa yhtenä kansanvyörynä kapinoitseva. Olen tekevä siitä tulikuulan ja olen sen heittävä ketä kohtaan tahansa missä paikassa tahansa. Fascistinen "Imperio" arvelee hänen suunnan näitä sanansa Berlinin suureksi riemuksi liittolaistamme Ranskaa vastaan. Britittäinkin kun samoihin aikoihin "Giornale d'Italia" teki hälyyttäviä huomautuksia idän sotilaallisista valmisteluista ja lännen uhkavasta sekamelskasta. Kun Mussolini puhuu tulikuulasta, niin kaikki käsittävät, että Rooma voi käyttää sitä vain Berlinin avulla. Kukaan ei hämmästyne sitä, että kaikki kansat tulevat puolustautumaan sitä vastaan, koska näille kansoille vapauden ja olemassaolon kysymys on paljoka kalliimpi kuin fascistisen vallankumouksen menestys. Saksan käsivarren pidentämistä ei slaavilainen maailma ole koskaan sietävä. Tämä periaatteellinen kysymys on ymmärrettävä niin ajoissa, että onnettomuus vielä on vältettävissä. Emme voi salata epäilyksiämme, mitä tulee Mussolinin niin vaaralliseen puheeseen kuin Florensissa toukokuun 17 päivänä k.v. pidetty, jossa hän nimitti rauhaa kauniiksi asiaksi, mutta konekiväärejä, vedenalaisia venheitä j.n.e. vielä kauniimmaksi. Alppien pohjoispuoleinen maailma ei pelkää mitään uhkauksia. Se kuunteli jokylliksi ja kärsivällisesti Wilhelm II:sen uhkauksia, kunnes väkivalta lakkasi olemasta lakina. Rauhan todellisena ystävä ja ymmärtäjänä saattaa Puola sanoa nykyisen Italian tarmokkaalle perustajalle, ettei Italian tietä onneen johda vihollisuus Ranskan kera. Italian fascismin tulee oman ja Europan edun vuoksi keksiä oikeat tavat elää sovinnossa kansojen kanssa, jotka ovat vapautuneet Saksan vasalliuudesta. Tapahtukoon se vain niin, ettei tuhota kaikkia tähänastisia saavutuksia. Hänen täytyy kä-

sittää, että useimmille Europan kansoille on uhkaava nyrkki sietämätön ja että jokainen hyökkäys Ranskaa vastaan on uhkaus todellista sivistystä ja vapautta vastaan."

Olen jo ennen kosketellut Saksan ja Puolan välisiä suhteita, joten en tahdo niihin tässä yhteydessä palata. Tahdon vaan huomauttaa siitä, että viime aikoina on sattunut useita seikkoja, jotka täällä ovat olleet omiaan vahvistamaan käsitystä, että Saksan tarkoituksena on ruveta ulkopoliitikassaan yhä enemmän kiinnittämään huomiota itäiseen rajaansa. Tällaisina tapahtumina on ennen kaikkea mainittava alinomia sattuvat rajaselkkaukset saksalaisten ja puolalaisten rajaviranomaisten välillä. Puolassa on yleisenä käsityksenä, että niiden tarkoituksena on saada maailma vakuutetuksi siitä, etteivät olot Saksan ja Puolan rajoilla ole normaalit. Edelleen on tällaisena tapahtumana mainittava Danzigin senaatin Kansainliitolle osottama kirjelmä, jossa se panee vastalauseensa sitä vastaan, että Puola rakentaa omaa satamaa Gdyniaa Itämeren rannalle. Ottaen huomioon, että Puolassa on 30 miljoonaa asukasta, ei kahden sataman omistamista liene pidettävä liiallisena. "Asken Danzigissa käydessäni havaitsin myöskin, ettei siellä oikeastaan odoteta mitään käytännöllisiä tuloksia lähetetystä kirjelmästä, vaan on tarkoituksena ilmeisesti pitää Danzigin kysymystä viireillä.

On jotenkin varmaa, että Puolan hallitus on Grandin täällä ollessa kosketellut hänen kanssaan edellämainittuja kysymyksiä. Eräät virkatoverini arvelevat Zaleskin samalla antaneen Grandille rauhoittavia selityksiä Puolan aikeisiin nähden sen itärajan suhteen. Kun ulkomaisissa ja puolalaisissakin lehdissä silloin tällöin

esiintyy kirjoituksia, joissa puhutaan Puolan suunnitel-
mista Ukrainaan nähden, olisi Grandi ottanut tämänkin
asian esille.

Mitään suurpoliittisia liittosuunnitelmia ei Gran-
dilla liene ollut mukanaan tänne tullessaan. Sitävastoin
on hän kylläkin täällä ollessaan lausunut toivomuksen
siitä, että Puola koettaisi vaikuttaa Rumanian ja Unka-
rin välien paranemiseen. Grandi on huomauttanut siitä,
että hänestä tämä olisi helpompaa kuin hyvien välien
aikaansaaminen Unkarin ja Tshekkoslovakian sekä Jugosla-
vian välillä. Olen saanut tämän tiedon Zaleskilta itsel-
tään, joka lisäsi Puolan voivan tehdä erittäin vähän
tässä asiassa, niin toivottavaa kuin senkin mielestä o-
lisi, että Unkarin ja Rumanian välit paranisivat.

Eräissä saksalaisissa lehdissä lausutut arvelut,
että Zaleskin Briandin pan-Europa suunnitelmaa hieman
arvosteleva puhe olisi seurauksena Grandin täällä käyn-
nistä, on pelkkää mielikuvitusta. Ensinnäkään ei kysymyk-
sessä oleva esitelmä - joka sivumennen sanoen pidettiin
Krakaun sosialisessa klubissa eikä, niinkuin kerrottiin,
upseerikasinossa - sisältänyt mitään hyökkäystä kysymyk-
sessä olevaa ehdotusta vastaan, vaan esitettiin siinä
ainoastaan erinäisiä huomautuksia, jotka ovat täysin so-
pusoinnussa Puolan hallituksen tähänastisen pidättyväisen
kannan kanssa, joka m.m. ilmenee siinä, ettei Puola ole
yhtynyt tuonti- ja vientikieltojen lakkauttamista koske-
vaan sopimukseen.

Puolalainen yleisö ja sanomalehdistö ottivat Gran-
din yleensä suosiollisesti vastaan sosialistien "Robot-
nikia" lukuunottamatta, joka lausui, ettei Zaleski tuonut
ilmi Puolan kansan todellisia ajatuksia kun hän vakuutti

puolalaisten tuntevan iloa ja kiitollisuutta fascistiministerin käynnin johdosta. Tšhekkoslovakian tšekäläinen lähettiläs Girsä on m.m. tähän kirjoituksenn viitaten lausunut minulle ajatuksen, että Grandin käynti ennemminkin on ollut omiaan kylmentämään kuin lujittamaan molempien maiden välisiä suhteita. Luulen kuitenkin, että ministeri Girsä tällöin on ollut liian valmis uskomaan sitä, mitä hän toivoo. Grandi on täällä käydessään kieltämättä esiintymisellään ja olemuksellaan voittanut puolalaisten poliittisten piirien suosion. Grandi ja Italian fascistit ovat luullakseni niin tottuneita siihen, että heitä moititaan sosialistisissa lehdissä, etteivät he luultavasti ole kiinnittäneet suurta huomiota "Robotnikin" edellämäinnittuun lausuntoon.

Varsova, 27 p:nä kesäkuuta 1930.

V. J. Linnau

570

V

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C₁₃.

ASIA: _____

Ministeri Idmanin raportti no 55.

Varsova

9/7 1930.

Légation de Finlande

Varsova, 9 päivänä heinäk. 1930.

N:o 547/189.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
27214 (al. D. 1030)		
12/7-30	22	LEE
RYHMÄ	OSASTO	ALUE
5	C13	

Herra M i n i s t e r i ,

Täten on minulla kunnia lähettää
Teille, Herra M i n i s t e r i , raporttini
No. 55 viitenä kappaleena:
Sisäinen tilanne. Krakovan kongressi. ...siv.1-4.

Vastaanottakaa, Herra M i n i s t e r i ,
erinomaisen kunnioitukseni vakuutus.

V. J. Linn

Herra Ulkoasiainministeri Hj. J. P r o c o p é ,
H e l s i n k i .

MINISTERIO		
N:o 27/214		D. 19 30
12/8.30	12	12
RYHMÄ	LUOKA	ACIA
5	C13	

Ministeri Idmanin raportti

N:o 55.

9.VII.1930.

Sisäinen tilanne.

Krakovan kongressi.

Viime aikojen merkittävimpänä tapauksena on epäilemättä mainittava Krakovan kongressi, joka pidettiin kuluvan heinäkuun 1 päivänä. Kongressiin ottivat osaa oppositioihin kuuluvat vasemmisto- ja keskustapuolueet. Eräiltä englantilaisilta ja ranskalaisilta parlamentaarisilta saapui kokoukseen sähkösanomia, joissa lausuttiin myötätunto kongressia kohtaan. Kongressin tarkoituksena oli olla vastalauseena ja voimannäytteenä hallituksen toimenpiteen johdosta estää eduskunta kokoontumasta. Hallitus tulkitsee nimittäin valtiopäiväjärjestystä siten, että se tosin on velvollinen kutsumaankin edustajat koolle milloin valtiopäiväjärjestyksessä edellytetty edustajalukumäärä sitä vaatii, mutta on oikeutettu kokoontumiskutsun annettuaan antamaan lykkäämismääräyksen ja siten estämään eduskunnan istunnon. Jo kaksi kertaa ovat eduskunnan jäsenet turhaan saapu-

neet Varsovaan. Muutamia tunteja ennen istunnon alkamista on presidentti kirjelmällä eduskunnan puhemiehelle ilmoittanut, ettei istuntoa voidakaan pitää. Mitä tällaisen tulkinnan muodollisesta laillisuudesta sanottaneekin, täytenee jokaisen ainakin tunnustaa, että se on vastoin lain henkeä.

Krakovan kongressiin otti osaa noin 6000 henkeä. Lehdissä on osanottajien lukumäärää sekä liioiteltu että vähennetty. Tärkeintä ei tässä tapauksessa muuten ole se, oliko niitä muutamia tuhansia enemmän vai vähemmän, vaan se epäilemättä merkille pantava seikka, että nyt ensi kerran k a i k k i vasemmisto- ja keskustapuolueet yhdessä yhtyivät tuomitsemaan nykyisen hallintojärjestyksen t.s. marsalkka Pilsudskin diktatuuriin. Oikeistolaiset kansallisdemokraatit ovat muilta mielipiteiltään siksi kaukana kongressiin osaaottaneista puolueista, ettei niiden osanotto siihen ollut mahdollinen.

Kongressin tekemässä päätöksessä hyökätään Tasavallan presidenttiä vastaan ja lausutaan, että "valansa unohtaneen presidentin" on erottava, koska hän on estänyt eduskunnan kokoontumasta määräämättä uusia vaaleja. Edelleen sanotaan siinä, ettei Puolan kansan aikomuksena ole täyttää sitoumuksia, joita nykyinen hallitus solmii. Jos kongressiin osaaottavilla puolueilla olisi tosiasiallista valtaa takanaan, olisi kysymyksessä oleva julki-lausuma erittäin merkityksellinen. Nykyisten olojen vallitessa tulee sen merkitys epäilemättä rajoittumaan vähään. Tahtomattaan tulee ajatelleeksi Venäjän ensimmäisen duuman jäseniä, jotka estettyinä kokoontumasta Pietarissa saapuivat Viipuriin ja siellä

allekirjoittivat tunnetun "Viipurin manifestin". Kum-
mankin julkilausuman tosiasiallinen merkitys on jo-
tenkin yhtä suuri. Yhteiskunta ei tule noudattamaan
annettuja ohjeita ja julistamaan sotaa hallitusval-
taa vastaan. Eräiden ulkomaisten lehtien odottamaa
sisällistä sotaa ei synny. Tämä ei johdu siitä,
etteikö kongressi epäilemättä kuvastanut ainakin e-
räissä yhteiskuntapiireissä vallitsevia mielialoja,
vaan johtuu se siitä, että Puolan hallituksella sa-
moin kuin entisellä Venäjän hallituksella on tosiasi-
allinen voima takanaan. Hallituksella on hallinto,
poliisi ja armeija käytettävänä. Yhtäläisyys Kra-
kovan ja Viipurin kokouksien välillä on myöskin sii-
nä, että kummankin osanottajat on haastettu oikeu-
teen hyväksymänsä päätöslauselman johdosta. ^{1/} Päätös-
lauselmat takavarikoitiin ja niiden painattaminen leh-
dissä estettiin.

Tähän yhtäläisyys loppuukin. Niin anka-
rasti kuin Puolan yhtynyt oppositio hyökkääkin ny-
kyistä hallitusta ja sen faktillista johtajaa vas-
taan, joita se moittii ohjelman puutteesta, ei se
itse ole voinut ainakaan toistaiseksi esittää mi-
tään yhteistä positiivista ohjelmaa, jota se tah-
toisi toteutettavaksi. Tahtomatta ruveta puolustamaan
Puolan nykyisen hallituksen kaikkia toimenpiteitä,
on sillä ainakin se etu, että se on edistysmieli-
nen hallitus, joka kieltämättä monessa suhteessa on
aikaansaanut järjestystä maan hallintoon. -

1/ Olen kuullut eräiden hallituksen kannattajienkin
moittivan tätä Slawekin toimenpidettä. Syytetty-
jen joukossa on m.m. sen hallituksen jäseniä,
joka Pilsudskin vallankaappauksen johdosta 1926
menetti valtansa.

Pilsudski on estänyt eduskunnan istunnon, koska hän on tietänyt, että sejm ensi työseen antaisi epäluottamuslauseen Slawekin hallitukselle. Mikäli ei kuitenkaan aijota kokonaan muuttaa nykyistä valtiojärjestystä on eduskunnan luonnollisesti kerran kokoonnuttava, tai on se hajotettava ja määrättävä uudet vaalit. Mikäli olen voinut havaita, pidetään viimeksi mainittua vaihtoehtoa uskottavampana. On kuitenkin vaikea olla huomaamatta, että hallituspiireissä on ruvettu pelkäämään uusien vaalien tuloksia. Hallituksen kannattajien kanssa asiasta keskusteltaessa eivät nämä enää tunnu olevan yhtä varmoja menestyksestä kuin ennen. Päinvastoin tuntuvat hekin nykyään ottavan huomioon mahdollisuuden, että hallituspuoluealaisten rivit eduskunnassa harvenevat.

Varsovassa, heinäkuun 9 p:nä 1930.

V. J. Linn

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C13.

ASIA: _____

Ministeri Idmanin rap. no 56.

Varsova.

29. 80.

Légation de Finlande

Varsova, syyskuun 8 p. 1930.

N:o 699/238.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
No 81/215 (a) 1930		
11/9-30	19	1930
RYHMÄ	OSASTO	AKTA
5	EB	

Herra M i n i s t e r i ,

Täten on minulla kunnia lähettää
Teille, Herra M i n i s t e r i , raport-
tini No. 56 viitenä kappaleena:
Hallituksen vaihdos Puolassa.....siv.1-3.

Vastaanottakaa, Herra M i n i s t e r i ,
erinomaisen kunnioitukseni vakuutus.

W. J. Lamm

Herra Ulkoasiainministeri Hj. J. P r o c o p é,
H e l s i n k i .

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
31/215/ai. D. D 30		
4/9.30	2	LML
RYHMÄ	LUOKA	ASIA
5	C13	

Ministeri Idmanin raportti

N:o 56.

8.IX. 1930.

Hallituksen vaihdos Puolassa.

Marsalkka Pilsudskin asettuminen hallituksen johtoon on aiheuttanut erilaisia arveluita. Toiset ovat katsoneet sen johtuneen sisäpoliittisista syistä, toiset ulkopoliittisista. On sanottu, että ministeri Treviranus'en Puolan rajojen tarkistusta koskeva puhe on tehnyt välttämättömäksi antaa Puolan hallitukselle kaiken sen auktoriteetin, mikä sille nykyoloissa voidaan antaa. Virallisesti on entisen pääministerin Slawekin eroa selitetty siten, että hänen on välttämätöntä enemmän kuin ennen omistaa aikeensa hallituspuolueen sisäisille asioille. /Ennen pääministeriksi tulloaan oli hän B.B.-klubin puheenjohtaja/. Tämä selitys tuntuu kieltämättä hyvinkin uskottavalta senjälkeen kun edustajakamari ja senaatti ovat hajotetut ja uudet vaalit määrätty tapahtuviksi marraskuun 16 ja 23 päivinä. Kuvaavana Pilsudskin noudattamalle salaperäisyydelle on, ettei hallituksen jäsenillä ollut aavistustakaan siitä, että eduskunta jo nyt tulisi hajotettavaksi. Torstaina

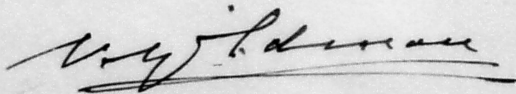
elokuun 28päivänä sanoi Zaleski minulle hänen henkilökohtaisen luulonsa olevan, että Pilsudskin tarkoituksena on määrätä vaalit vasta helmikuussa tai maaliskuussa, joten eduskunta aikaisintaan tulisi kokoontumaan kevättalvella. Seuraavana lauantaina julkaistiin hajotusmääräys! Erikoista mielenkiintoa tarjoaa se, että samalla kertaa nimenomaan on painostettu uuden hallitusmuodon aikaansaamisen välttämättömyyttä. Asema on kieltämättä täten suuressa määrin selvennyt. Pilsudski on itse ottanut myöskin juriidisesti vastatakseen nykyisestä hallitussuunnasta ja on selvästi ilmoittanut Puolan kansalle ohjelmansa. Johdonmukaisuus vaatisi epäilemättä hallitusta nyt jättämään kokoontuvalle eduskunnalle esityksen asiasta. Niinkuin muistettane ei hallitus itse vaan B.B.-klubi on toistaiseksi tehnyt hallitusmuodon muuttamista tarkoittavan alotteen.

Mitä vaalien tuloksiin tulee, eivät hallituksen vastustajat näytä uskovan, että ne muodostuisivat hallitukselle edullisiksi. Pilsudskin nauttima kansansuosio on kieltämättä suuressa määrin vähentynyt. Nykyisenkin edustajakamarin 444 jäsenestä kuuluu ainoastaan 130 hallituksen kannattajiin. Hallitusta kannattava sanomalehdistö, vaikkakin se vakuuttaa nyt hajotetun eduskunnan menettäneen kaiken arvovallan väestön silmissä, ei osoita erikoista iloa uusien vaalien johdosta. Yksityiseltä taholta olen kuullut, että B.B.-klubin jäsenet olisivat hyvinkin tyytymättömiä siitä, että uudet vaalit nyt ovat määrätty tapahtuviksi, koska he pitävät nykyistä ajankohtaa itselleen epäedullisena.

Taloudellinen asema on kieltämättä epä-

tyydyttävä. Työttömien lukumäärä - vaikkakin se on hiukan vähentynyt - on edelleen viimeisten tietojen mukaan 176,810 henkeä. Maatalouspula ei ole helpottunut, ja sen vaikutukset tuntuvat kaikilla aloilla. Saksan kanssa solimitusta kauppasopimuksesta, joka olisi helpottanut maatalouden asemaa, ei nykyään edes enää puhuta. Saksan hallituksen maatalouden etuja suojelevan politiikan vuoksi näyttää se kokonaan joutuneen pois päiväjärjestyksestä, koska ei Puolalla enää ole vastavaa hyötyä sen ratifioimisesta. Samalla kertaa on ainakin toistaiseksi rauennut myöskin kysymys Saksan ja Puolan välisen likvidationisopimuksen ratifioimisesta. /Vert. raportti N. 40/. Nämä molemmat sopimukset olisivat epäilemättä olleet omiaan tasoittamaan Puolan ja Saksan välisiä suhteita, ja on niiden raukenemista sen vuoksi yleiseltäkin kannalta valitettava. Molempien maiden välejä ei suinkaan ole ollut omiaan parantamaan Trevianus'en puhekaan ja siitä johtuneet Puolassa pidetyt valtavat vastalausekokoukset. Niin vähän toiveita kuin onkin löytää mitään täysin tyydyttävää ratkaisua Saksan ja Puolan välisissä riitakysymyksissä yleensä, olisi kuitenkin toivottava, että voitaisiin luoda jonkinlainen modus vivendi, joka ainakin tekisi siedettävät naapurussuhteet mahdollisiksi. Puolalais-saksalaisissa suhteissa tuntuu Europan politiikan Stresemannin kuoleman kautta kärsimä tappio selvimmin.

Varsovassa, syyskuun 8 p:nä 1930.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C13.

ASIA: _____

Ministeri Edusien raportti no 57.

Varsova.

13/10 1980.

Légation de Finlande

Varsova, lokakuun 13 p. 1930.

No. 825/271.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
№ 32/215/10.10.30		
18/10.30		
RYHMÄ	LUOKA	ALUE
5	C13	

Herra Ministeri,

Täten on minulla kunnia lähettää
Teille, Herra Ministeri, raporttini
No. 57 viitenä kappaleena:
Sisäpoliittinen tilanne Rumiassa....siv.1-7.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri,
erinomaisen kunnioitukseni vakuutus.

V. J. Procopé

Herra Ulkoasiainministeri Hj. J. Procopé,
Helsinki.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
No 32/215 h. P. 10 30		
19/10-30	3	LEE
RYHMÄ	OLASTO	ASIA
5	C13.	

Ministeri Idmanin raportti.

No. 57.

13. X. 1930.

Sisäpoliittinen tilanne Rumanিয়াassa.

Niinkuin jo mainitsin raportissani, jonka lähetin toukokuun oleskeluni jälkeen Bukarestissa, oli huomattavissa eräänlaista jännittyneisyyttä Rumanian sisäpoliittisessa elämässä. Ne ehkä liian suuret toiveet, jotka liittyivät kansallisen talonpoikaispuolueen valtaanastumiseen, eivät olleet toteutuneet. Syy tähän ei ole ehkä niin paljon haettava hallituksessa kuin yleisessä taloudellisessa pulakaudessa, jonka vaikutukset tuntuvat Rumanিয়াassa vielä suuremmassa määrässä kuin muualla. Rumania on maanviljelysmaa, jonka tärkeimpinä vientitavaroina ovat maataloustuotteet. Kun jo aikaisemmin olen ollut tilaisuudessa koskettelemaan Rumanian maatalouskriisiä, en katso olevan syytä tässä yhteydessä siihen enää kajota.

Noin kuukausi sitten tekivät kauppaministeri Madgearu ja kulkulaitosministeri Manuilescu hallitukselle ehdotuksen, joka tarkoitti pitkäaikaisen luoton hankkimista maanviljelijöille. Madgearun ehdotus sisälsi suunnitelman velkojen pakollisesta konsolideerauksesta, siis vastoin velkojen tahtoakin. Manuilescu puolestaan tahtoi ratkaista kysymyksen laskemalla liikkeeseen obligationeja 60 à 70 miljardin lein arvosta. Toistaiseksi eivät nämä ehdo-

tukset ole johtaneet tulokseen. Valtiovarainministeri Popovici / Madgearun seuraaja kuningas Carolin paluun jälkeen tapahtuneessa hallituksen reorganisatiossa / on äskettäin antanut lehdille selityksiä, joista käy ilmi, ettei hallituksella ole aikomuksena muuttaa velallisten ja velkojain keskinäisiä suhteita. Tämä selitys lienee annettu sekä ulkomaisten että kotimaisten rahamiespiirien rauhoittamiseksi. Vastustuspuolueen lehdet ovat moittineet ankarasti edellämainittujen ehdotusten tekijöitä siitä, että he ovat järkyttäneet Rumanian luottoa suurissa finanssikeskuksissa. Tätä nykyä on vielä mahdoton sanoa mihinkä positiiviseen tulokseen tehdyt ehdotukset tulevat johtamaan.

Rumanian hallitus on kesän kuluessa ryhtynyt kansainvälisiin toimenpiteisiin maatalouspuolan vaikutusten lieventämiseksi. Mainittakoon tässä, että sen aloitteesta pienen ententen konferenssissa kesäkuussa kiinnitettiin huomiota siihen, että olisi suotavaa jos maatalousmaat yhdessä harkitsisivat toimenpiteitä, joihin olisi ryhdyttävä niiden etujen suojelemiseksi. Noin kuukausi tämän jälkeen kokoontuivat Bukarestissa Rumanian, Jugoslavian ja Unkarin edustajat. Varsovan konferenssia, jonka kokoonkutsumiseen epäilemättä myöskin Rumania on vaikuttanut, ja jonka konferenssin vahvimpana nimenä oli sen kauppaministeri Madgearu, on pidettävä edellisen välittömänä jatkona, yrityksenä koota kaikki itä-Euroopan maat yhteiseksi taloudelliseksi liitoksi maatalouden suojelemiseksi. Riippumatta siitä, mitä käytännöllisiä seurauksia nyt suunnitellulla yhteistoiminnalla tulee olemaan, on tunnustettava, että Rumanian hallitus on ainakin koettanut tässä kohden tehdä parhaansa. Mikään muu rumonialainen puolue tuskin olisi voinut tehdä enemmän.

On kuitenkin olemassa muita syitä, jotka ovat hor-

juttaneet hallituksen asemaa rumonialaisen yleisön silmissä. Paitsi sitä, ettei hallituksen ole onnistunut ~~***~~ ~~***~~ löytää keinoja maan taloudellisen elämän parantamiseksi, on sen viaksi luettu se, ettei se ole saanut aikaan järjestystä maan hallinnⁿossa. Ennen kaikkea on ehkä mainittava se, ettei valtion rautateillä vallitsevia oloja ole saatu parannetuiksi. Rautatiet ovat aina olleet Rumaniassa surun lapsena. Kaikenlaiset väärinkäytökset ovat aina rehottaneet niiden hallinnossa, mikä myöskin on ollut omiaan vaikuttamaan siihen, että vuoden lopussa säännöllisesti on ollut olemassa erittäin tuntuva vajaus. Valtaan astuessaan asetti hallitus rautateiden johtoon erään insinööri Vidrighin'in, joka, samoin kuin useat hallituksenkin jäsenistä, oli entinen Unkarin alainen. Vidrighin on koettanut lukuisien vapaalippujen lakkauttamisen, epärehellisten virkamiesten syytteesenpanon y.m. toimenpiteitten kautta saamaan aikaan tasaista rautateiden budjetissa. Joko ei uusi päällikkö ei-ammattimiehenä - niinkuin hänen vastustajansa väittävät - ole ollut tehtävänsä tasalla, tai ovat olosuhteet olleet häntä vahvemmat. Rautatiet ovat tuottaneet suuremman tappion kuin koskaan ennen. Valtion kontrollikomitea on m.m. todennut, että inventarioluettelosta puuttuu materiaalia 15 miljoonan lein arvosta. Rautateiden kassoissa on todettu 1,5 miljoonan lein vaillinki. Sitäpaitsi on olemassa lukematon joukko liikkeitä, jotka ovat ostaneet tavaraa rautateiltä maksamatta ostamiaan tavaroita, mistä useat rautateiden ylimmät virkamiehet ovat olleet tietoisia. Hallituksella ei näin ollen ole ollut muuta keinoa kuin erittäin tuntuvasti korottaa rautateiden tariffeja, mikä puolestaan on aiheuttanut suurta tyytymättömyyttä kaikissa liikemiespiireissä. On olemassa liikkeellä huhuja,

että olisi tarkoitus antaa rautateiden hoito konsessio-
nina jollekin yhtymälle. On kuitenkin kysymyksenalaista
onko olemassa kapitalistiryhmää, joka olisi halukas uh-
raamaan useita miljaardeja leitä, mikä olisi välttämä-
töntä rautatieverkon laajennukseen, puuttuvaan kalustoon
y.m. Tämä on sitäkin vähemmän uskottavaa kun yksityisten
hallussa olevat rautatiet Englannissa, Ranskassa y.m. vii-
me vuonna lienevät kulkeneet tappiolla. Ottaen sitäpaitsi
huomioon rumaniaiset olot, on tuskin luultavaa, että
ulkomaalaiset olisivat halukkaita ottamaan haltuunsa sen
rautatiet.

Valitettavasti on hallitus tai ainakin eräät sen
jäsenet itsekin osaltaan vaikuttaneet siihen, että luot-
tamus sen kykyyn aikaansaada järjestystä maan hallinnos-
sa on tullut järkytetyksi. Kun kansallisen talonpoikais-
puolueen miehet ~~astuivat~~ hallitukseen, julistivat he, että
yhtenä hallituksen tärkeimmistä tehtävistä olisi tais-
telu virkakunnassa vallitsevia väärinkäytöksiä vastaan.
Alussa ryhtyikin hallitus suurella tarmolla tehtävänsä.
Lukemattomia virkamiehiä erotettiin virasta, ja näytti
siltä niinkuin oloissa tapahtuisi parannus. Nykyään kuu-
lee aivan yleisesti puhuttavan hallituksen omien jäsen-
ten ottamista lahjuksista y.m. etuilemisestä valtion kus-
tannuksella. Niin esimerkiksi kertoi eräs virkatoverini
pitämälläni kutsuilla kaikkien vieraitten kuullen - läs-
nä oli ainoastaan lähetystöjen päälliköitä - miten puo-
lustusministeri oli vaatinut eräältä hänen maamieheltään
henkilökohtaista palkkiota 20% sotatarvetilauksen hinnasta.
Kun tilauksen kokonaisarvo nousi noin 120 miljoonaan
Suomen markkaan, teki ministerin osuus 24 miljoonaa /!/.
Tilauksesta ei tosin ollut tullut mitään, mutta se ei
muuta itse asiaa. Eräs toinen hallituksen jäsenistä oli

aikonut "vaihtaa" tilansa erääseen valtion hallussa olevaan entiselle itävaltalaiselle arkkiherttualle kuuluneeseen suurtilaan. Vastustuspuolue oli kuitenkin viime hetkessä saanut tietää asiasta, ja nosti niin suuren melun sanomalehdistössään, että kysymys raukesi. On selvää, että tällaiset tapaukset ovat erittäin vaarallisia hallituksen arvolle. Mironescu on ehkä ainoa, josta ei ole liikkeellä edellämainitunlaisia loukkaavia huhuja. Kuvaavana sikäläisille oloille on, ettei tämän sanota johtuvan hänen rehellisyydestään, vaan siitä, että hän ilmeisesti on hyvin varakas. Rumanian ehkä suurimpana onnettomuutena on siellä vallitseva täydellinen yleisen luottamuksen puute, joka tekee, ettei ole ketään, josta ei oltaisi valmiita uskomaan mitä tahansa. Tällaiset kertomukset ovat sitäkin vaarallisempia, kun kansallisen talonpoikaispuolueen miehillä ei ole samoja tietoja eikä yhtä suurta kykyä ja kokemusta hallinnollisella alalla kuin heidän vastustajillaan vapaamielisillä, joilla on useiden vuosikymmenien traditionit takanaan.

Seurauksena onkin, että kuulee monen lausuvan ajatuksen, että olisi onnellisinta jos kuningas valitsisi neuvonantajikseen miehiä, jotka eivät ensi sijassa ole puoluemiehiä, vaan muuten kykeneviä henkilöitä. Tällaisen hallituksen toimintaa olisi kuitenkin omiaan vaikeuttamaan se, että se olisi eräänlainen diktatuurihallitus, joka ei voisi nojautua mihinkään eduskuntaryhmään.

Kaikki edellämainitsemani syyt ovat osaltaan vaikuttaneet ^{hallituksen} Maniun eroon. Kuningas oli antanut Maniun ymmärtää, että tyytymättömyys hallitukseen oli yleinen. Samalla kerrotaan lienee kuningas lausunut toivomuksen, että muodostettaisiin kokoomushallitus. Kuningas Ferdinand-vainaja oli myöskin monesti lausunut samanlaisen toivomuksen, mutta

toistaiseksi ei Rumanian sisäpoliittinen historia tunne kokoomushallituksia, joiden muodostamiseen molemmat suuret puolueet olisivat ottaneet osaa.^{1/} Kokoomushallitusten muodostamista vaikeuttaa ennen kaikkea erittäin kiivaat puoluevastakohtat, jotka suureksi osaksi ovat henkilökohtaista laatua. Sitäpaitsi vaikeuttavat sitä puhtaasti teknillisetkin seikat. Niinkuin tunnettua /vrt. raportti no.50/ on Rumanianssa tapana, että eduskunta hajotetaan uuden hallituksen nimittämisen jälkeen, siinätapauksessa nimittäin, että vastapuolue on muodostanut hallituksen. Uudella hallituksella on täten mahdollisuus vaikutusvaltansa ja painostuksensa kautta hankkia itselleen enemmistö, jonka kanssa se voi työskennellä. Tällaisten olojen vallitessa on vaikea käsittää miten molemmat suuret puolueet samaan aikaan voisivat olla mukana hallituksessa. Mainittakoon joka tapauksessa, että monet arvelevat Titulescun olevan sen, joka mahdollisesti joskus kykenisi muodostamaan tällaisen hallituksen. Hän ei lukeudu mihinkään puolueeseen, ja on henkilö, jonka kanssa kaikki voisivat työskennellä. Joka tapauksessa on tässä toistaiseksi kysymys ainoastaan hurskaasta toivomuksesta, jonka toteutuminen on erittäin epävarma.

Niin mielellään kuin vapaamieliset olisivatkin ottaneet muodostaakseen hallituksen, on mielestäni tunnus-tettava kuninkaan menetelleen oikein antaessaan kansallisen talonpoikaispuolueen vielä kerran koettaa voimiaan. Vapaamielisten entiset väärinkäytökset ovat vielä niin tuoreessa muistissa, että heidän ainoastaan mitä ankarrimman vaaliterrorin kautta onnistuisi saada enemmistö

1/. Ennen sotaa olivat valtapuolueina vanhoilliset ja vapaamieliset, nykyään vapaamieliset ja kansallinen talonpoikaispuolue. Maareformilaki ja äänioikeudenlaajentaminen aiheutti vanhoillisen puolueen hajoamisen, jonka jäsenistä suurin osa nykyään kuuluu vapaamieliseen puolueeseen.

eduskunnassa, mikäli se edes silloinkaan olisi mahdollista. Kerrotaan kuninkeen sanoneenkin Vintila Bratianulle vapaa-
mielisten aikana varastetun vielä enemmän kuin nykyään/!/.
Mitä uuteen Mironescun hallitukseen tulee, ovat useimmat
entisen hallituksen jäsenet säilyttäneet entiset paikkansa.
Siihen voidaan siis täydellä ^{syllä} sovittaa tunnetut sanat
"plus ça change, plus c'est la même chose".

Varsovassa, lokakuun 13 p:nä 1930.

Vy Linnau

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C13.

ASIA: _____

Ministeri Idmanin raportti no 58.

- Orosmaa.

16/10 1980.

N:o 841/275.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
33	1215	ae D. 1930
20/10.30		LE
5	C13	

Herra M i n i s t e r i ,

Täten on minulla kunnia lähettää
Teille, Herra M i n i s t e r i , raportti-
ni No. 58 viitenä kappaleena:
Kuningas Carol IIsiv. 1 - 7.

Vastaanottakaa, Herra M i n i s t e r i ,
erinomaisen kunnioitukseni vakuutus.

V. J. Procopé

Herra Ulkoasiainministeri Hj. J. P r o c o p é ,
H e l s i n k i .

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
33/215 (a. 10 30)		
20/10.30	9	Lit.
RYHMÄ	LUOKA	ALUE
5	C13.	

Ministeri Idmanin raportti

N:o 58.

16.X. 1930.

Kuningas Carol II.

Rumaniassa niinkuin Balkanin maissa yleensä näyttelee kuningas niin huomattavaa osaa maan elä-mässä, että lienee syytä kosketella kuningas Carol'in asemaa.

Carol lienee joutunut suomalaisen yleisön tie-toisuuteen ensi kerran pari vuotta ennen sotaa - muistaakseni oli se v. 1911. Hän kävi silloin ko-sintaretkellä Pietarissa. Oli nimittäin tarkoitus, et-tä hän menisi naimisiin keisarin vanhimman tyttären Olga:n kanssa. Avioliitosta ei kuitenkaan tullut mi-tään, sillä Carol ei tehnyt edullista vaikutusta keisarilliseen perheeseen. Sekä keisarinna että suu-riruhtinatar pitivät häntä huonosti kasvatettuna, jo-ten kysymyksen annettiin raueta.

Kun jo aikaisemmin olen kosketellut kunin-kaan Rumaniaan paluun yhteydessä olevia seikkoja, en katso enää olevan syytä niihin kajota. Tahdon ai-noastaan mainita, että aikaisemmin lausumani käsitys,

ettei hallitus ollut yhteistoiminnassa Carol'in kanssa tämän tullessa Rumaniaan, oli oikea. Päinvastoin toivoi hallitus viimeiseen saakka voivansa järjestää asian siten, että Carol olisi ainoastaan ollut holhoojahallituksen jäsenenä veljensä prinssi Nikolain sijasta. Kun kuitenkin heti kuninkaan saavuttua kävi ilmi, että tämä saattoi luottaa armeijan kannatukseen, ja väestö sitäpaitsi otti hänet vastaan suurin suosiosotuksin, ei hallituksella ollut muuta keinoa kuin "hålla god min i magert spel". Vieraat valtiot eivät myöskään, niinkuin joskus väitetään, ole aiheuttaneet kuninkaan paluuta. Ainoa, mitä voidaan sanoa on, että upseeristo oli saanut eräänlaista moraalista tukea muutamilta ranskalaisilta sotilashenkilöiltä, jotka toivoivat, että kuningas suuremmassa määrässä kuin holhoojahallitus kiinnittäisi huomiota puolustuslaitokseen ennen kaikkea Bessarabiassa.

Yleisenä vaikutuksenani voin sanoa, että kuninkaaseen tunnutaan oltavan tyytyväisiä. Hänen sanotaan olevan lahjakkaan ja koettavan suurella harrastuksella perehtyä valtion asioihin. Alusta pitäen on hän tarkoin seurannut hallituksen toimia koettaen luoda itselleen mahdollisimman tarkan kuvan tilanteesta. Vapaamielinen puolue on luopunut vastustuksestaan kuningasta kohtaan. Eräs puolueen huomattavista jäsenistä, Argetoianu on muutamissa ulkomaalaisissa lehdistäkin lausunut erittäin kiittäviä arvosteluja kuninkaasta. Kansallisen talonpoikaispuolueen jäsenet tuskin saattavat löytää kyllin kehuja sanoja ilmaistakseen tyytyväisyyttään. Bukarestiin tullessani piti pääministeri Maniu eräässä tilaisuudessa puheen, jossa

hän ei ainoastaan ylistänyt Carol'ia itseään, vaan puhui laajalti Rumaniaa kohdanneesta suuresta onnesta, kun Hohenzollernit olivat tulleet sen valtaistuimelle. Kaikki nämä kehumiset ovat tietysti otettavat vastaan eräänlaisella varovaisuudella. Puolueiden johtajien etujen mukaista on koettaa taata itselleen hallitsijan suosio. Näin oli erittäinkin nyt eronneen pääministerin laita, jonka asema oli suuresti heikentynyt.

Niin yleisesti kuin kuningasta kuuleekin ylistettävän, on kuitenkin eräs seikka, joka ei ole saavuttanut rumaniaalaisten hyväksymistä. Tämä on kuninkaan suhtautuminen entiseen puolisoonsa, prinsessa Helenaan. Heti tulonsa jälkeisenä päivänä antoi Carol entiselle puolisolleen arvonimen "majesteetti", rikastuttaen täten hallitsevien perheiden jäsenten nimityksiä uudella käsitteellä "H.M. prinsessa". Sen pitämälle eivät hänen toimenpiteensä entisen puolisonsa suhteen ole edistyneet. Entinen valtaistuimelta syösty kuningas asuu edelleenkin yhdessä äitinsä kanssa. Tässä seikassa on myöskin haettava selitystä siihen, ettei syyskuussa pidettäviksi aijotuista kruunajaisista tullut mitään. Hallitus ei nimittäin ollut halukas kruunaamaan kuningasta yksinään. Kerrotaan, että kuningas olisi ilmoittanut, ettei hänellä ole mitään sitä vastaan, että prinsessa Helenakin kruunataan samalla kertaa. Hän olisi perustellut ajatustaan seuraavalla omituisella selityksellä. Kuningas Ferdinand oli kuollut ennen kuin tuomioistuin oli julistanut Carol'in avioeron puretuksi. Kun ei Carol tunnusta poikansa koskaan olleen laillinen kuningas, vaan las

kee oman hallitus kautensa alkavaksi isänsä Ferdinandin kuolemasta, voitaisiin Helenakin nyt kruunata, koska hänellä oli siihen oikeus ennen avioeroa. Hallitus enemmän kuin prinsessakaan eivät ole pitäneet mahdollisena tällaista tulkintaa, vaan katsovat, että avioero on ensin purettava.

Mahdollista on, ettei kuningas toden teolla halunnutkaan prinsessan kruunaamista. Hänen ent. rakastajattarensa, rouva Lupesco lienee Sveitsissä ja on sieltä käsin kirjeenvaihdossa Carolin kanssa. Kerrotaan hänen myöskin koettavan kiristää rahaa itselleen. Toiset väittävät suhteiden edelleen olevan läheisempiäkin. Huhut siitä, että prinsessa Helena olisi syypää siihen, ettei sovintoa ole syntynyt, eivät ole oikeat. Prinsessa kuuluu päinvastoin valittavan sitä, että on olemassa henkilöitä, jotka uskovat hänen asettavan oman itsensä edelle velvollisuuksiaan. Hän on hallitsijahuoneen ja poikansa vuoksi valmis siihen, mitä pidetään tarpeellisena.

Prinsessa Helena, jonka yksityistä elämää vastaan ei voida mitään muistutuksia tehdä, nauttii väestön kesken erittäin suurta suosiota. Hänestä puhuttaessa kuuluu ihmisten usein lisäävän "hän on pyhimys". Kansa ei käsitä, ettei kuningas kotiin palattuaan elä yhdessä entisen puolisonsa kanssa, joka hänen poissa ollessaan on pysynyt uskollisena ottamatta itselleen edes tilapäistä rakastajaa, vaan on omistanut aikansa nuoren kuninkaan kasvatukseen. On kieltämättä sääli tätä miellyttävää, hienosti sivistynyttä, tanskalaiseen hallitsijasukuun kuuluvaa prinsessa.

1/ Hänen isoisänsä, Kreikan kuningas Georg oli Tanskan nykyisen kuninkaan setä, Venäjän leskikeisarinna¹ veli.

Ollessani vuosi sitten hänen luonaan sanoi hän aivan avomielisesti minulle, ettei hän ymmärrä rumanialaisia.

Huomiota on* myöskin herättänyt kuninkaan hoviviväelle lausuma toivomus, etteivät nämä olisi tekemisissä ruhtinas Stirbeyn kanssa, joka, niinkuin tunnettu, on ollut leskikuningattaren rakastaja, ja jonka kanssa Carol'illa aikoinaan lienee ollut yhteenotto /vert. raportti No. 53/. Kun suhde jo on lopussa, voidaan asettaa kysymyksenalaiseksi onko ollut hallitsijahuoneen arvon mukaista kajota koko asiaan. Stirbey -- ent. pääministeri Jean Bratianun lanko -- on Rumaniassa erittäin tunnettu henkilö. Hän kuuluu elävän täydessä sovussa puolisonsa kanssa, joka nähtävästi on antanut hänelle anteeksi tehdyt syrjähyppyt. Toimenpiteellään on kuningas luonnollisesti myöskin loukannut vallanhimoista äitiään. Olisi siis väärin sanoa, että tyytyväisyys olisi täydellinen.

Kun jo olin aikaisemmin jättänyt akreditomiskirjeeni, ei minun tarvinnut sitä enää jättää henkilökohtaisesti kuninkaalle, vaan lähetin sen hänelle ulkoasiainministerin välityksellä. Senjälkeen kutsuttiin minut audienssille kuninkaan luo. Kuningas otti minut vastaan eräessä Sinaian linnan puistossa olevassa metsästyshuvilassa, jossa hän asui veljensä Nikolain luona. Kun Carol isänsä kuollessa oli luopunut oikeudestaan kruunuun ja sitoutunut olemaan palaamatta Rumaniaan, oli kuningas Ferdinand antanut linnansa muille kuninkaallisen perheen jäsenille. Sinaiaassa oleva suuri, komea linna kuuluu hänen pojalleen Mikaelille. Sitäpaitsi on siellä eräs pienempi linna, joka on

leskikuningattaren. Näin ollen on kuningas koko kesän asunut veljensä, prinssi Nikolain vieraana. Talvella hän tietysti asuu Bukarestin kuninkaallisessa linnassa. Kuningas on käytökseltään ystävällinen, mutta ei tee samaa nerokasta vaikutusta kuin äitinsä. Saksan Bukarestissa oleva lähettiläs v. Mutius lienee ainoa diplomaatti, joka on toistaiseksi joutunut lähempään kosketukseen kuninkaan kanssa. Mutius sanoi minulle kuninkaan tekevän häneen saksalaisen vaikutuksen. Hohenzollernsukuun kuuluvana on Carol nuorena ollut kadettikoulussa Berlinissä ja myöhemmin kaartin upseerina Potsdammissa.

Keskustelumme kuluessa kyseli kuningas minulta Suomen ja Venäjän välisistä suhteista sekä ennen itsenäisyyttämme että sen jälkeen. Hän halusi erikokoisesti tietää oliko nykyään olemassa konflikteja molempien maiden välillä. Kuningas tunsi Mannerheimin nimen ja kyseli yhtä ja toista hänestä. Hieman odottamaton oli hänen kysymyksensä miksi ei Suomesta tullut kuningaskuntaa ja mikä oli syynä siihen, ettei valitsemamme kuningas sitten tullutkaan Suomeen. Edelleen kyseli kuningas Suomen taloudellisesta asemasta, viennistä ja tuonnista sekä niiden yhteydessä olevista seikoista. Mainitessani siitä haitasta, mikä puutavarakaupallemme syntyy venäläisten myydessä tavaraansa nykyisiin huokeisiin hintoihin, sanoi kuningas Rumanian kärsivän siitä myöskin. Hän kysyi minulta enkö katso että olisi syytä saada aikaan erikoista taloudellista "ententea" Suomen ja Rumanian välillä kaupallisten suhteiden vilkastuttamiseksi ja yhteisten asiain pohtimiseksi. Vastasin^{meillä} mielellään nähtävän kaup-

pallisten suhteiden vilkastuvan, mutta viittasin e-
räisiin seikkoihin, jotka vaikeuttavat vilkasta kau-
panvaihtoa. Lopuksi kyseli kuningas luonnollisesti
Lapuan-liikkeestä, jota hän -- niinkuin ulkomaalaiset
yhteiskuntaa säilyttävät piirit yleensä -- piti ila-
huttavana ilmiönä. Lähtiessään lausui kuningas ole-
vansa sitä mieltä, että Rumanian olisi perustettava
Suomeen lähetystö, jonka johdossa olisi ministeri.
Suomella ja Rumanialla, sanoi hän, on yhteinen i-
täinen naapuri, jonka suhteen on oltava varuillaan.
Varsovassa, lokakuun 16 päivänä 1930.

V. J. Lamm

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C13.

ASIA: _____

Ministeri Idemanin raportti no 59.

Varsova.

18/10-80.

Légation de Finlande

Varsova, lokak. 17 p:nä 1930.

No. 846/277.

ULKOASIAINMINISTERIÖN	
No 35/218	30
21/10.30	
5	C 13

Herra Ministeri,

Täten on minulla kunnia lähettää
Teille, Herra Ministeri, raporttini
No. 59 viitenä kappaleena:

Bessarabiasiv. 1-2.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri,
erinomaisen kunnioitukseni vakuutus.

W. J. Procopé

Herra Ulkoasiainministeri H. J. Procopé,

Helsinki.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
No. 35/215/20 P. 19 80		
21/10-30	No	1/11
R/HEIK	ORASTO	ACIA
5	C. 13.	

Ministeri Idmanin raportti

No. 59.

17. X. 1930.

Bessarabia.

Lisäykseksi siihen, mitä ennen olen tiedoittanut Bessarabiassa vallitsevasta tilanteesta mainittakoon seuraavaa.

Eräs Bukarestissa olevista sotilasasiamiehistä kertoi minulle, että Bessarabian pääkaupungissa Kisheneffissa pidettiin joku aika sitten Bessarabian liikemiespiirien kokous. Kokouksessa oli todettu viennin Bessarabiasta viime vuonna olleen ainoastaan yhden prosentin siitä, mitä se oli ennen sotaa.

Puolan lähetystössä valitettiin minulle rumenialaisten viranomaisten passiivisuutta, jotka eivät yleensä omasta alotteestaan tee mitään Bessarabian sotilaallisen puolustuksen järjestämiseksi. Ranskalaiset ja puolalaiset tekevätkin senvuoksi parhaansa kiinnittäkseen rumenialaisten huomiota asiaan. Tuloksena onkin ollut, että viime aikoina on tehty tuntuvasti enemmän kuin ennen maan puolustuskuntoisuuden vahvistamiseksi.

Aleksanteri I aikana siirtyi Bessarabiaan Sveitsistä vuonna 1822 sveitsiläisiä perheitä, sekä saksaa että ranskaa puhuvia. Niille annettiin nykyisen Venäjän rajan luona sijaitseva, Mustanmeren rannalla oleva noin

60000 desjatinan suuruinen Chabag niminen alue. Tarkoitus oli, että sveitsiläiset ryhtyisivät viinin viljelykseen, minkä he tekivätkin, muuttaen ennen pitkää aution hiekanummen hyvin hoidetuiksi viinitarhoiksi. Alotteen siirtokunnan perustamiseen teki keisarin opettaja, sveitsiläinen de la Harpe. Venäjän hallitus ja viranomaiset suhtautuivat erittäin suosiollisesti sveitsiläisiin siirtolaisiin, jotka nauttivat rajoitettua kulttuuriautonomiasa, mikä teki heille mahdolliseksi perustaa ja ylläpitää omaa koulua ja muutenkin pitää huolta sivistyksellisistä tarpeistaan. Nykyään asuu Chabagissa suunnilleen 1000-kunta henkeä.

Sveitsin Bukarestissa oleva asiainhoitaja Zur Linden palasi äskettäin Bessarabiassa olevaan sveitsiläiseen seutuun tekemältä matkalta. Hänen kertomuksensa mukaan eivät sveitsiläiset ole laisinkaan tyytyväisiä nykyisiin oloihin. Paitsi että heidän on erittäin vaikeata taloudellisesti tulla toimeen, kun he eivät enää ole tilaisuudessa myymään viinejään Venäjälle, ovat rumaniaalaiset viranomaiset monella tavoin sekaantuneet heidän oloihinsa. Ilman Sveitsin Bukarestissa olevan lähetystön väliintuloa olisivat he menettäneet tuntuvan osan maistaankin. Naapuriritäjien väestö on puhtaasti venäläistä. Sveitsin asiainhoitaja oli saanut käsityksen, että kysymyksessä olevassa osassa Bessarabiaa väestö toivoi maan boshevismin kukistuttua jälleen joutuvan Venäjän yhteyteen.

Varsovassa, lokakuun 17 p:nä 1930.

Zur Linden

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C¹³.

ASIA: _____

Ministeri Idmanin raportti no 60.

Paha.

28/10 1930.

Lokakuun 27 pnä 1930.

No 666.

ULKOASIAIN	
No	12 892 h.e. 30
31/10.30	
5	C 13

Herra Ulkoasiainministeri,

Allekirjoittanut lähettää täten kunnioit-
teen raportin no 60,

Sisäinen tilanne Puolassa.

Vastanottakaa, Herra Ministeri, syvimmän kun-
nioitukseni vakuutus.

V. J. Procopé

Herra Ulkoasiainministeri

Hj. J. Procopé,
Helsinki.

raillaan käytä ~~vaalitaistelussa~~ vaalitaistelussa käyttää hyväkseen
kaikkia keinoja hankkiakseen itselleen enemmistön tule-
vassa eduskunnassa. Monet vastustuspuolueiden johtavista
miehistä istuvat vangittuina syistä, joista ei ainakaan

Ministeri Idmanin raportti.

No 60.

ULKOASIANMINISTERIÖ		
12/1392/10. E. D. 30		
31/10-30	2	LEH
RYHMÄ	OSASTO	KOJA
5	C13.	

Sisäinen tilanne

Puolassa.

"Jiesmuistiin ei ole viha siinä määrin saanut mieliä valtoihinsa Puolassa kuin nykyään. Se on tunkeutunut niin syväälle, että se on kokonaan vallannut ihmisten tahdon". Nämä sanat lausui minulle eräs huomattavassa asemassa oleva puolalainen tiedemies ja politikko saapuessani lokakuun keskivaiheilla Bukarestista Varsovaan.

Eduskuntavaalit.

Toteuttaessaan ohjelmaansa uuden hallitusmuodon ja lujan hallitusvallan aikaansaamiseksi on marsalkka P i l a n d s k i tähän asti suurin piirtein katsoen ollut ryhtymättä väkivaltaisiin keinoihin. Tästä periaatteesta on nyt ainakin sikäli luovuttu, että hallitus perailaan käyttämättä vaalitaistelussa käyttää hyväkseen kaikkia keinoja hankkiakseen itselleen enemmistön tulevassa eduskunnassa. Monet vastustuspuolueiden johtavista miehistä istuvat vangittuina syistä, joista ei ainakaan

toistaiseksi ole saatu tyydyttävää selvitystä. Barlicki, Liberman, Prasier Dubois (P.P.S.-sosialidemokraatit) Braginski, Putek (Wyzwolenie) Witos, Kiernik (Piast-puolue), Popiel (kansallinen sosialistipuolue), Debcki (kansallisdemokraatit), Kwapiński, Wrona (talonpoikaipuolue), Korfanty (Silesian kristilliset demokraatit) ovat kaikki tunnettuja nimiä. Miten monta entistä kansanedustajaa nykyään istuu vangittuna en voi varmuudella sanoa. Toisten tietojen mukaan olisi niiden lukumäärä 45, kun taas toiset väittävät niitä jo olevan lähemmäs 70. Erään sanomalehtimiehen kertoman mukaan olisi kaikkiaan vangittu 1000-kunta henkilöä, poliittisia toimihenkilöitä, puhujia, agitaattoreita y.m. Luonnollista on, että näiden vangitsemisien kautta on aiheutettu suurta vauriota vastustajain vaalitoiminnalle. Huomiota on herättänyt, että viranomaiset ovat ilmoittaneet useiden vangituista luopuneen asettumasta ehdokkaiksi vaaleissa. Kun monet näistä jo ennen vangitsemista olivat ehtineet antaa kirjallisen suostumuksensa, on vankilaviranomaisten selitys luonnollisesti aiheuttanut epäilyksiä ja levottomuutta. "Brestin vahvat vankilamuurit säilyttävät salaisuuden", kirjoittaa GAZETA WARSZAWSKA t.k.17 päivänä. "Aikaisemmin tai myöhemmin saamme kuulla alastoman totuuden. Tulemme vielä tietämään kaikki. Aika tulee riistämään Puolan syntymämaalta vankilalta sen salaisuuden".

Murhayrityksen valmistelu Pilsudskia vastaan on sosialistien jyrkimpien vastaus hallitukselle. Suunnitelman toimeenpanijana on sama Jagodzinski, joka luultavasti Pilsudskin tieteen aikoinaan teki murha-

yrityksen Varsovan venäläistä kenraalikuvernööriä Skalonia vastaan. Jógodzinski tuomittiin silloin kuolemaan, mutta rangaistus muutettiin elinkautiseksi karkoitukseksi Siperiaan.

Monet - etenkin on näitä diplomaattien keskuudessa - arvelevat, että hallitus tavalla tai toisella tulee hankkimaan itselleen enemmistön eduskunnassa. Viitataan sellaisten maiden esimerkkeihin, joissa hallitus aina suoriutuu voittajana vaaleissa. Joka tapauksessa on hallitus nyt mennyt niin pitkälle, että tuntuisi omituiselta, jos kaikki jäisi ennalleen. Vaalit edustajahuoneeseen tapahtuvat marraskuun 16 ja senaattiin saman kuun 23 päivänä. Odotetaan yleisesti, että marraskuussa tai joulukuussa tulee sattumaan syvälle vaikuttavia tapahtumia Puolan sisäisessä elämässä.

Itä-Galizian kysymys.

Paitsi eduskuntavaaleja on olemassa toinenkin kysymys, joka on herättänyt huomiota Puolan rajojen ulkopuolella, nimittäin Itä-Galizian tapahtumat.

Syyskuun alusta alkaen on Itä-Galiziassa ollut huomattavissa suuista kuohuntaa. Eräät ukrainalaiset piirit, jotka ovat tyytymättömiä siitä, ettei Itä-Galizialle ole annettu autonomiaa, ovat toimeenpanneet joukon väkivaltaisia tekoja, murhapolttoja, valtion omaisuuden hävittämistä y.m. Tässä on menty niinkin pitkälle, että on välistä koetettu saada juniakin suistumaan radalta. M.m. sen junan eteen, jolla syyskuun alussa matkustin Bakkarestiin, oli Lembergin luona asetettu eräälle sillalle puu- ja kivilaitteita, jotka kuitenkin hiukan ennen junan tuloa huomattiin, niin että onnettomuus saatiin vältetyksi.

Esimerkiksi syyskuun aikana on toimeenpantu 90 väkivaltaista tekoa. Ukrainalaiselta taholta on kuitenkin väitetty, etteivät kaikki murhapoltot ole ukrainalaisten aikaansaamia, vaan on sellaisiakin tapauksia olemassa, jolloin puolalaiset maanomistajat itse ovat sytyttäneet omaisuuttaan palamaan saadakseen itselleen vakuutussumman.

Varsovassa olevan suur-ukrainalaisen hallituksen jäseniltä olen kuullut väkivallantöiden olevan erään ukrainalaisen taistelujärjestön toimeenpanemia, jonka johdossa on entinen itävaltalainen upseeri, eversti K o n o w a l e t z. Konowaletz asuu Genevessä ja on läheisessä yhteydessä eräiden saksalaisten piirien kanssa, jotka häntä myöskin avustavat rahavaroilla. Kysymyksessä olevien töiden toimeenpanemiseen on usein käytetty 17 vuotiaita koululaisiakin. Niin on esim. Tarnopolin ukrainalaisen kimnaasin oppilaista 69 ottanut osaa tällaisiin tekoihin.

Tehdäkseen lopun väkivaltaisista teoista on Puolan hallitus ryhtynyt kolmenlaisiin toimenpiteisiin,

- a/ useiden ukrainalaisien koulujen sulkemiseen,
- b/ ukrainalaisten yhdistysten ja järjestöjen lakauttamiseen, mikäli joku niiden jäsenistä on osallistunut kysymyksessä oleviin tekoihin,
- c/ rankaisuretkikuntien lähettämiseen kyliin, joissa joku väkivaltainen teko on pantu toimeen.

Mitä erittäinkin viimemainittuun rankaisutapaan tulee, on sillä useimmiten repressalioiden luonne. Rykmentti sijoitetaan asumaan talonpoikien luo, jotka ovat velvolliset elättämään sotilaita ja toimittamaan muitakin palveluksia näille. On sattunut tapauksia, jolloin kylien talon-

poikia on piesty, naisia raiskattu y.m. Sen vuoksi ovatkin talonpojat välistä perheineen ja karjoineen paenneet metsiin ennen sotaväen tuloa.

Myöskin eräillä tahoilla puolalaisten keskuudessa on hallituksen toimenpiteitä ankarasti arvosteltu. Kolme Itä-galitziaassa toimivaa ukrainalaista puoluetta, n. s. Undo, radikaalisosialistit ja konservatiivit ovat erikoisessa julkilausunnassa tuominneet ukrainalaisten tekemät terroristiset teot ilmeisessä tarkoituksessa täten vaikuttaakseen puolalaisiin viranomaisiin. Ruteenilaisen kirkon päämies, metropoliitta Szeptycki on käynyt Varsovassa puhumassa asiasta. Ukrainalaiset ovat myöskin kääntyneet kansainliiton puoleen Puolan hallituksen toimenpiteiden johdosta. Äskettäin Danzigissa koolla olleassa kansainliittoyhdistysten kongressissa ottivat ukrainalaiset esille tämän kysymyksen. Lähtiessäni Varsovasta lauantaina lokakuun 18 päivänä sain kuulla sinne saman päivän aamuna saapuneen kongressiin osaa ottaneet Englannin ja Hollannin edustajat, joiden tarkoituksena oli lähteä Itä-Galitziaan tutustumaan sikäläiseen tilanteeseen.

Praha, lokakuun 27 pnä 1930.

V. J. Linnamäki

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C₁₃.

ASIA: _____

Ministeri Idmanin raportti no 63.

Uusiva.

11/12 1930.

Légation de Finlande

Varsova, 11 p.joulukuuta 1930.

984/319.

UNION	
No 39/216	15/12-30
15/12-30	
5	C13

Herra M i n i s t e r i ,

Täten on minulla kunnia lähettää
Teille, Herra M i n i s t e r i, raporttini
No. 63 viitenä kappaleena:
Vaalien jälkeen siv. 1-6.

Vastaanottakaa, Herra M i n i s t e r i,
erinomaisen kunnioitukseni vakuutus.

V. J. Lamm

Herra Ulkoasiainministeri Hj. J. PROCOPE,
Helsinki.

ULKOASIAINMINISTERI	
39 1216	lok. 19 30
15/12.30	LML
5	CB

Ministeri Idmanin raportti

N:o 60.

11.XII.1930.

Vaalien jälkeen.

Puolan eduskuntavaalien tulokset ovat seuraavat /sulkumerkkien välissä olevat numerot osoittavat entisen edustajahuoneen jäsenten lukumäärää/.

Hallituspuolue	-	249	edustajaa	/122/
P.P.S. /CKW/	-	23	"	/63/
"Wyzwolenie"	-	15	"	/40/
PSK-Piast	-	15	"	/21/
Talonpoik.puolue	-	18	"	/26/
NPR-oikeisto	-	8	"	/14/
Kansal.demokr.	-	63	"	/37/
Krist. "	-	14	"	/15/
Saksal.puolue	-	5	"	/19/
Ukrainal.ja val-				
kovenäl. puolue	-	22	"	/49/
Juutalaispuolue	-	8	"	/13/
Kommunistipuolue	-	5	"	/7/.

Senaatissa on hallituspuolueella 77 edustajaa, koko edustajalukumäärän ollessa 111.

Vaalien tulosten tultua tunnetuiksi kirjoitti Prahassa ilmestyvä Prager Tageblatt "Pilsudskin enemmistö"-nimisessä pääkirjoituksessaan m.m.: "Man sollte eigentlich meinen, dass die mannigfachen Staatsformen, die jetzt gleichzeitig nebeneinander existieren, die Summe der auf diesem Gebiet möglichen Kreationen darstellen.... Die Wahlen, die gestern in Polen stattfanden, zeigen jedoch, dass immer noch neue interessante Varietäten realisierbar sind.... Die Bürger sind, wie überall anderwärts, "zur Urne geschritten". Trotzdem fällt es schwer, in diesem Fall von einem freigewählten Parlament zu sprechen.... Was der Marschall mit diesen Wahlen erzieht hat, ist: dass er seine Regierung auf eine parlamentarische Grundlage stützen kann. Vielleicht bietet sich ihm nun eine bessere Möglichkeit ungehemmt durch eine widerstrebende Volksvertretung sein oft verbeissenes Reinigungswerk durchzuführen, über dessen Inhalt man bisher nicht allzu viel erfahren hat. Aus Pilsudskis Mund weiss man darüber eigentlich nicht viel mehr, als dass die Abgeordneten Schweine und Dirnen seien. Das ist eher eine subjektive Feststellung als ein fest umrissener Plan, auf den sich eine sicherlich wünschenswerte Reformarbeit gründen liesse. Hoffentlich findet Pilsudski im neuen Parlament Haustiere, die ihm sympathischer sind und mit denen er fruchtbarer als bisher zusammenwirken kann....". Näissä sanoissa kuvastuu luullakseni jotenkin hyvin ulkomaalaisen yleisen mielipiteen käsitys Puolassa toimeenpannuista vaaleista. Kansallisten vähemmistöjen edustajain tuntuvasti vähentynyt lukumäärä on, niinkuin useat lehdet ovat huomautaneet, ehkä raskaimpana todistuksena hallituksen ta-

holta vaaleissa käytettyä menettelytapaa vastaan. Kun ei ole nimittäin luultavaa, että vähemmistöt olisivat antaneet äänensä hallituspuolueen hyväksi ja olleet kannattamatta omia listojaan, on syy tappioon haettava muissa seikoissa. Kun, niinkuin Puolaan kuuluvassa osassa Pommeria, kaikki saksalaiset listat olivat julistetut mitättömiksi, ei ole itse asiassa ihmeteltävää, että hallituspuolue suoriutui voittajana. Listojen mitättömäksi julistamista ei ole käytetty ainoastaan vieraiden kansallisuuksien asemapaikoilla. Kolmanneksessa kaikista vaalipiireistä saavutettiin hallituksen voitto jo ennen vaaleja tätä menettelytapaa noudattaen. Saksalaisten ja muiden vieraiden kansallisuuksien eräillä seuduin tapahtunut terrorisointi vaalien aikana ei myöskään liene tapahtunut heidän vierasheimolaisuutensa vuoksi. Hallituspuolueen kannattajat ovat samoin yksinpä Varsovan kaduillakin piesset poliittisia puolalaisiakin vastustajiaan ja hävittäneet vastustuspuolueiden lehtien kirjapainoja.^{1/} Ihmettelyä on herättänyt, että ukrainalaiset Galiziassa vallitsevasta ankarasta terrorista huolimatta kuitenkin ovat saaneet 22 edustajaa.^{2/}

Ne myrskyiset suosionosotukset, joiden esi-neeksi sisäasiainministeri, kenraali Skladkowski joutui vaalien jälkeen saapuessaan B.B.-klubin kokoukseen, o-

-
- 1/ Kun aikomukseni on toisessa yhteydessä selostaa saksalais-puolalaisia suhteita, en tahdo nyt asiaan lähemmin kajota.
 - 2/ Englannin hallitus on suurlähetystönsä kautta vaatinut raportin tilanteesta Galiziassa. Suurlähettilään sairauden vuoksi en ole ollut tilaisuudessa tapamaan häntä. Olen kuullut väitettävän, että Galiziassa lähetetyn Englannin saksalaisen konsulin Saveryn laatima kertomus olisi kirjoitettu hyvin hellävaroen. Tätä on m.m. selitetty siten, että Savery innokkaana katolilaisena ja henkilönä, jolla muutenkin on hyvin hyvät suhteet puolalaisiin, on tahtonut olla vahingoittamatta Puolaa. En voi luonnollisesti sanoa onko asi-anlaita täten vai ei.

vat kai myöskin käsitettävät kiitollisuuden osoituksiksi hyvin suoritetusta työstä vaalien aikana. Hallituksen omalla taholla ei myöskään haluta puolustaa kaikkea sitä, mikä vaalien aikana on tapahtunut. Nyt eronnut kauppaministeri Kwiatkowski sanoi sen minulle suoraan, lisäten kuitenkin olleen ja edelleenkin olevan välttämätöntä tehostaa hallitusvallan vahvuutta ja merkitystä kansaneduskuntaan nähden. Puolan onnettomuutena oli aikoinaan se, että jokainen edusmies katsoi itse olevansa, ja että muutkin katsoivat hänen olevan erittäin merkityksellisen henkilön. Oli senvuoksi hyväkin, että joukko edustajia nyt on ollut vangittuina pitkät ajat. Kaikki ovat voineet havaita, että se on ollut mahdollista ilman että mitään erikoista senvuoksi olisi tapahtunut.

Mikä arvo ulkomaalaiselle yleiselle mieliteelle Puolassa nyt valitusta parlamentista annettaneenkin, ratkaiseva merkitys on lopulta ainoastaan puolalaisten omalla suhtautumisella eduskuntaansa. Tällöin on ennen kaikkea huomattava, ettei kukaan vaaleissa tapahtuneiden väärinkäytösten johdosta ole esittänyt käsitystä, ettei nyt valittu eduskunta olisi laillinen. Puola ei ole länsimaa. Kansan poliittinen harrastus ei ole niin suuri, että se ulottuisi väestön kaikkiin kerroksiin. Poikkeuksia lukuunottamatta voitane sanoa tämän harrastuksen olevan olemassa ainoastaan yhteiskunnan pinnalla. Niinkuin eräs puolalainen minulle sanoi, on luultavaa, että väestön suurin osa, mikäli se yleensä tietää, että joukko ent. kansanedustajia on ollut vangittuina, on vakuutettu siitä, että vangitsemiseen on ollut täysi syy. On siis mahdollista, että hallitus nyt saamansa eduskunnan avulla voi saada ai-

kaan suurempaa olojen vakaantumista. Ei ainoastaan sisä-
vaan myöskin ulkopoliittisessa suhteessa olisi se toi-
vottavaa. Nykyinen jännittynyt ulkopoliittinen tilanne
vaatisi täällä jos missään sisäpoliittista yhtenäisyyt-
tä ja rauhaa. Toiselta puolen on kuitenkin muistetta-
va, että hallitus tähän asti aina on voinut syyttää
eduskunnan enemmistöä kaikista onnettomuuksista. Nyt on
hallituksella enemmistö ja voi se siis vapaasti ryh-
tyä kaikkiin haluamiinsa toimenpiteisiin esim. ankaran
talouspulan lieventämiseksi y.m. Niin olen esim. kuul-
lut hallitusviranomaisten monilla seuduilla ennen vaaleja
kehottaneen talonpoikia olemaan myymättä viljaansa, kos-
ka "viljanhinnat kohoavat siinä tapauksessa, että Pil-
sudski saa enemmistön". Seurauksena oli tietysti, että
ääniä annettiin hallituspuolueen listan hyväksi, mutta
valitsijat tuntevat epäilemättä itsensä pettyneiksi, jos
eivät viljan hinnat nouse.

Vaikkakin hallitus saavutti vaalivoiton, ei
se kuitenkaan saanut 2/3 enemmistöä, joka on välttä-
mätön hallitusmuodon muuttamista varten. Siihen nähden,
että hallituksella on syytä uskoa, että oikeisto, kan-
sallisdemokraatit, tulee suhtautumaan myötuntoisesti muu-
toksiin, joiden tarkoituksena on toimeenpanevan vallan
vahvistaminen, lienee jo ollut yhteistyön aikaansaamis-
ta tarkoittavia neuvotteluja eräiden B.B.-klubin jäsen-
ten ja oikeiston välillä. Hallituksen vaalitoiminta koh-
distui paljon suuremmassa määrässä vasemmistopuolueita
kuin kansallisdemokraatteja vastaan, jotka saivat vaa-
leissa edustajalukumääränsä kaksinkertaistetuksi. Omasta
puolestani olisin kuitenkin taipuvainen epäilemään, että
tapahtuneet neuvottelut olisivat olleet "virallisia". Mis-
sään tapauksessa eivät ne toistaiseksi ole johtaneet
positiiviseen tulokseen.

Hallituspuolueen piirissä vallitsee luonnollisesti suuri tyytyväisyys vaalien tulosten johdosta. Marsalkka Pilsudski aikoo itse lähteä useita kuukausia kestäväälle virkistysmatkalle Italiaan ja Ranskaan, mahdollisesti Madeiran saarille asti. Hänen sijaansa on jälleen nimitetty ministeriksi B.B.-klubin puheenjohtaja, eversti Slawek, joka jo aikaisemmin on ollut hallituksen johdossa. Pilsudski pysyy edelleen puolustusministerinä niinkuin tähänkin asti. Hallituksen kokoonpanossa on tapahtunut eräitä muitakin muutoksia, joita ei kuitenkaan ole syytä tässä yhteydessä lähemmin selostaa. Muutosten kautta on hallituksen ministeripaikoista "evasteilla" nyttemmin hallussaan yhdeksän. Kun tähän tulee lisäksi, että apulaisulkoministeriksi nimitettäneen Pilsudskin entinen ajutantti, eversti Beck, ja itäisen osaston kansanedustajaksi valitun entisen päällikön Holowkon sijaan jo on nimitetty eversti Schätzel, voidaan sanoa, että Pilsudskin vaikutus asioiden kulkuun on tullut jos mahdollista vielä entistäänkin tuntuvammaksi.^{1/}

Varsovassa, jouluk. 11 p:nä 1930.

V. J. Solman

1/ Siihen nähden, että Pilsudski on erikoisesti innostunut itäisestä politiikasta, pidetään tätä paikkaa hänen erikoisena luottamuspaikkanaan.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C13.

ASIA: _____

Ministeri Idmanin raportti no 64.

Varsova

23/12 - 30

Légation de Finlande

Varsova, 23 p:nä jouluk. 1930.

N:o 1017/334.

ULKOASIAINMINISTERIO		
40/216 /ae p. 10 30		
29/12 30	3	LM
KYHMY	OSASTO	ASIA
5	213	

Herra M i n i s t e r i ,

Täten on minulla kunnia lähettää
Teille, Herra M i n i s t e r i , raporttini
No. 64 viitenä kappaleena:

Puolan suhteet Saksaansiv.1-6.

Vastaanottakaa, Herra M i n i s t e r i ,
erinomaisen kunnioitukseni vakuutus.

W. J. Procopé

Herra Ulkoasiainministeri Hj. J. Procopé,
H e l s i n k i .

MINISTERIO		
No 1216/1930		
29/12.30		LII
	CLASO	ASIA
5	CB	

Ministeri Idmanin raportti

N:o 64.

23.XII. 1930.

Puolan suhteet Saksaan.

Puolan ja Saksan välisissä suhteissa on viime aikoina tapahtunut jyrkkä muutos parempaan. Molempien maiden välit ovat nykyään sellaiset, että ne antavat aihetta vakavaan huoleen. Kauppasopimus ja n.s. likvidationisopimus ovat edelleenkin ratifioimatta. Saksan kansainliitolle äskettäin jättämät minoriteettisuoja ja Puolan eduskuntavaaleissa tapahtuneita pahoinpitelyjä ja väärinkäytöksiä koskevat nootit ovat nekin ilmauksia nykyään vallitsevasta kiihtymyksestä. Ne koskevat kuitenkin yksityisiä tapahtumia, jotka eivät muodosta riidan varsinaista ydintä. Varsinaisena riidan syynä on saksalaisten vaatimus Versaillesin rauhansopimuksen revisionista.

Vaikkakaan ei vaatimusta tarkistuksen toimeenpanemisesta toistaiseksi ole virallisesti esitetty, ovat Saksan hallituksen jäsenet puheissaan ja lausunnoissaan täysin selvästi ilmaisseet kantansa. Pari viikkoa Reinin alueen tyhjentämisen jälkeen esitti Curtius revisioniaja-

tuksen Briandille antamassaan vastauksessa tämän Pan-Europpaa koskevaan kyselyyn. Tämän jälkeen seurasivat Treviranus' en tunnetut puheet, eräiden puoluejohtajien julkilausumat ja lopuksi valtakunnan kanslerin Brüningin muodollisessa suhteessa tosin maltillinen lausunto, jonka tarkoituksena oli Ranskan yleisen mielipiteen rauhoittaminen, mutta jossa kuitenkin sanottiin "Saksan kaikin käytettävissä olevin keinoin pyrkivän aikaansaamaan muutosta ja oikeutettujen vaatimustensa toteuttamista".

Kysymys Danzigin käytävän jälleen liittämistä Saksaan on ensimmäinen vaatimus, joka saksalaiselta taholta tällöin esitetään. Danzigin senaatin jäsenet ovat puolestaan joku aika sitten pitämässään puheissa painostaneet välttämättömyyttä pitää esillä tätä kysymystä, koska se "on omiaan helpottamaan asian ratkaisua ja tekemään sen mahdolliseksi". Puolan ja Danzigin väliset suhteet, joissa noin vuosi sitten voitiin todeta eräänlaisesta helpottamisesta, - pääministeri Bartel kävi virallisella käynnilläkin Danzigissa - ovat jälleen kiristyneet. Onpa eräissä puolalaisissa lehdissä vaadittu senaatin jäsenien saattamista edesvastuuseenkin pitämistään puheista.

Puolan liittolaismaassa Ranskassa on myöskin tänä syksynä hyvinkin laajasti pohdittu Saksan tarkistusvaatimusta ja ennen kaikkea sen vaatimusta Danzigin käytävän yhdistämisestä Saksaan. Tardieu, Briand, Franklin-Bouillon, Peret, kreivi Saint-Aulaire y.m. ovat eri tilaisuuksissa torjuneet saksalaisten vaatimukset ja vakuuttaneet Puolan voivan luottaa Ranskan ystävyyteen. Ranskan raja on, sanotaan, Veikselin luona, ja on se valmis sodan syttyessä täyttämään liittolaisvelvollisuutensa.

Mutta Ranskassa on kuulunut muunkinlaisia ää-

niä. Ensimmäinen sorääni oli Hervén huomiota herättänyt artikkeli "La Volonté"-lehdessä, jossa hän, painostaen ranskalais-saksalaisen lähentymisen välttämättömyyttä, m.m. lausui ajatuksen, että Ranskan olisi koetettava vaikuttaa Puolaan, jotta tämä tekisi myönnytyksiä käytävää koskevassa kysymyksessä. Sosialistijohtaja Blum "Populaire"-lehdessä samoinkuin radikaalisen puolueen tunnetut jäsenet Daladier ja Cot "République"ssä tunnustivat kannattavansa revisioniajatusta. Daladier tekee ehdotuksen jonkinlaisesta condominiumista, yhteishallinnosta käytävä-alueella. "Kun sopimuksemme Puolan kanssa kahden vuoden päästä lakkaa", kysyy hän, "onko meidän silloin uudestaan sitouduttava taistelemaan puolalaisen käytävän puolesta?". Cot puolestaan lausuu käsityksen, ettei Ranska sotilaallisista, poliittisista ja rahallisistakaan syistä voi alkaa sotaa Saksaa vastaan, vaan olisi sen ennemmin ajateltava pääomien sijoittamista Saksaan. Nyt mainitsemieni artikkelien merkitystä arvosteltaessa on muistettava, että mainitut henkilöt kuuluvat vasemmistokartellin johtajiin, joka on hallinnut Ranskaa ja uudestaan kerran voi joutua sen johtoon. Tahtomatta liioitella näiden lausuntojen merkitystä, on täysin ymmärrettävää, että ne ovat herättäneet levottomuutta Puolassa. Virallisella taholla koetaan tosin vakuuttaa, ettei niihin ole kiinnitettävä kovin suurta huomiota, mutta yksityisten henkilöiden kuulee usein lausuvan ajatuksen, ettei Puola saattaisi häidän hetkellä luottaa Ranskaan.

Mussolinin viimeaikaiseen esiintymiseen revisioniajatuksen puolesta - joskaan hän ei koskaan ole suorastaan esiintynyt Puolaa vastaan - on täällä luonnolli-

sesti myöskin kiinnitetty huomiota. Tähän tulee lisäksi se, että monessa muussakin maassa, esim. Englannissa yhä enemmän on ruvettu puhumaan ja kirjoittamaan tarkistuksen välttämättömyydestä. Aivan erikoista kiihtymystä, voisi sanoa raivoa herätti täällä presidentti Masarykin syyskuussa eräälle wieniläisen lehden kirjeenvaihtajalle lausuma ajatus, että Europan rauhan suurimmat vaarat ovat Unkarin vaatimus rajojensa tarkistamisesta ja Danzigin käytävää koskeva ristiriita.^{1/}

Tullessani lokakuussa Prahaan olin tilaisuudessa havaitsemaan miten suuressa määrin kysymys Danzigin käytävästä tätä nykyä kiinnostaa kaikkia. Voin sanoa tuskin tavanneeni ketään diplomaattia, joka ei olisi puhunut kanssani siitä, tiedustellut minulta olinko käynyt Danzigissa ja kysynyt omaa ajatustani kysymyksestä. Mielipiteeni on, että Danzigin käytävää koskevassa asiassa ei minkäänlainen sovinto ole mahdollinen. Paraimmallakaan tahdolla on mahdoton löytää ratkaisua, joka tyydyttäisi molempia. Senjälkeen kun Pomerelli yhdistettiin Puolaan on puolalaisten lukumäärä entisestäänkin huomattavasti lisääntynyt. Gdynia on täysin puolalainen kaupunki, jossa nykyään on 44,000 puolalaista. Kun alue Puolan ensimmäisessä jaossa v. 1772 liitettiin Saksaan, oli se vuodesta 1452 asti yhtäjaksoisesti kuulunut Puolaan. Danzigin ja Pomerellin erottamista Puolasta pidettäisiin Puolassa alkuna uuteen jakoon. Toiselta puolen ei Saksa myöskään koskaan tule luopumaan vaatimasta näitä alueita itselleen. Suunnitelmat yhteishallinnosta ovat kuolleena syntyneet, sillä ne eivät tyydyttäisi kumpakaan. Käytävän omistus tulee siten aina olemaan n.s.

1/ Eräissä puolalaisissa lehdissä vastattiin, että koko Tshekkoslovakia on aivan keinotekoinen valtio, joka ei voisi kestää sodan myrskyjä.

"Machtfrage". Se, jolla on faktillinen valta, tulee pitämään sitä hallussaan. Voin myöskin mainita, että Benes, joka yleensä aina on valmis uskomaan sovinnon mahdollisuuteen, sanoi minulle olevansa täydelleen samalla kannalla. Heti sodan päätyttyä, sanoi hän, olisi voinut ajatella sellaista mahdollisuutta, että Puola olisi päässyt mereen sen ja Liettuan välisen unionin kautta, mutta nyt ei tätäkään mahdollisuutta enää ole olemassa. Kysyin Ranskan lähettiläältä Charles-Roux'ltä, joka myöskin puhui asiasta kanssani, eikö rauhaa solmittaessa ollut ajateltu mahdollisuutta antaa Puolalle satama Itä-Preussin päässä, joten olisi välttytty käytävästä, jota sodan aikana joka tapauksessa on vaikea puolustaa. Charles-Roux vastasi, ettei hänen tietääkseen siitä ollut kysymys.

Roman Dmowski, joka suuremmassa määrässä kuin kukaan muu lienee myötävaikuttanut siihen, että Puolalla on nykyinen valtioalueensa, on äskettäin huomauttanut eräästä seikasta, joka hänen käsityksensä mukaan tulee ratkaisemaan ristiriidan Puolan eduksi. Hänen arvelunsa mukaan Saksan "Drang nach Osten" tulevaisuudessa suuresti vähentyy. Saksa on mitä syntyväisyyteen tulee joutunut sille asteelle kuin Ranskakin. Ranskassa oli vuonna 1929 syntyneiden lukumäärä jokaista 1000 henkilöä kohti 17,7, Saksassa 17,9. Se, ettei Saksan väkiluku osoita vähentymisen merkkejä, niinkuin Ranskan, johtuu siitä, että elinijän keskitaso on Saksassa tuntuvasti pitempi kuin Ranskassa. Vertauksen vuoksi mainittakoon, että väestön lisäys Puolassa on suhteellisesti kolme kertaa suurempi kuin Saksassa. Syynä siihen, että olen maininnut Dmowskin käsityksestä, on se, että se on toistaiseksi ainoa positiivinen näkökohta,

minkä kukaan edes on voinut esittää sen ajatuksen tueksi, että puolais-saksalainen ristiriita ratkeutuisi rauhallisella tavalla.

Siellä, missä on kysymys rajasta kahden valtion välillä, on aina olemassa sovinnon mahdollisuus. Ainakin voidaan teoreettisesti suunnitella kohtuudenmukaista rajaa. Se, mikä tekee puolais-saksalaisen ristiriidan niin toivottomaksi on se, ettei, niinkuin eräät puolaiset lehdet ovat huomauttaneet, ole olemassa toista keinoa muuttaa nykyistä asiaintilaa kuin sota. Marsalkka Foch sanoikin eräille ystävilleen ennen kuolemaansa ensi sodan alkavan Danzigin käytävästä. Aseellista yhteentörmäystä ei luonnollisesti tarvitse odottaa tänään eikä huomenna, mutta tosiasia on, että se luo synkän varjon molempien maiden välisiin suhteisiin. Suomen kannalta on kysymys ensiluokkaisen tärkeä, koska ei ole mitään syytä uskoa, etteikö Venäjä samalla kertaa ottaisi osaa siihen.

Varsovassa, joulukuun 23 p:nä 1930.

V. J. Edman